

Klimakrise eller oljefest?

Perspektiver fra kommentariatet

Anja Aaheim Naper

Masteroppgave i journalistikk
Institutt for medier og kommunikasjon
UNIVERSITETET I OSLO

April 2014

Klimakrise eller oljefest?

Perspektiver fra kommentariatet

Av: Anja Aaheim Naper

«Nye oljefunn er godt nytt for Norge. Det gir mer penger til velferdsformål [...] Det er spesielt gledelig med nye funn i Barentshavet, fordi det øker sannsynligheten for at det kan finnes enda mer olje der» (Dagens Næringsliv på lederplass 10.1.2012)

Mandag kom nyheten fra Nansensenteret om rekordsmelting i Arktis denne sommeren [...] Samtidig tar Statoil nye skritt i ressurskappløpet i Arktis [...] De to nyhetene harmonerer ikke [...] Verden trenger energi. Men ikke på denne måten. (Dagbladet på lederplass 29.8.2012)

© Anja Aaheim Naper

2014

Klimakrise eller oljefest? Perspektiver fra kommentariatet

Anja Aaheim Naper

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Fossil energi er en av de viktigste grunnene til menneskeskapte klimaendringer. Norge ligger i verdenstoppen som produsenter av olje, men har samtidig store ambisjoner på klimaområdet. Denne oppgaven ser på kommentariatets, her forstått som pressens lederartikler og redaksjonelle kommentarer, fremstilling av Norge som henholdsvis klimanasjon og petroleumsgigant. Studien ser på redaksjonelle kommentarer og ledere i samtlige riks- og regionsaviser gjennom en periode på et og et halvt år.

Gjennom både en kvantitativ og en kvalitativ analyse basert på Norman Faircloughs modell for kritisk diskursanalyse, konkluderer studien med at klima og olje i liten grad blir satt i sammenheng med hverandre, men heller behandles som to separate tema. Nyhetshendelser bestemmer dessuten langt på vei ikke bare *hva* som kommenteres, men også *hvordan*. Dette understrekes ved at lederartiklene, som tradisjonelt er ment å fremme avisens eget syn, delvis motsier seg selv innenfor én og samme avis når de kommenterer klima- og oljepolitikk. I kommentarer om olje adopterer store deler av kommentariatet oljenæringens og regjeringens argumenter. Journalistene vektlegger både norsk oljes potensial for å forsyne en stadig mer trengende verden med energi, samt oljens betydning for norsk velferd og norsk økonomi. Kommentarer om klimaendringer er gjerne katastrofeorienterte eller de handler om politisk spill. Det finnes også noen kommentarer som kritiserer norsk oljeutvinning sett i lys av klimaendringene. Likevel kan det hevdes at kommentariatet fungerer delvis som oljenæringens og regjeringens mikrofon heller «vaktbikkje».

Abstract

This master thesis examines newspaper editorials and commentary journalism in their portrayal of Norway as respectively an oil nation and a nation that claims to be an “ethical leader” in environmental policy. The study looks at journalistic comments and editorials in 15 different Norwegian newspapers, over a period of one and a half years. Through a quantitative and qualitative discourse analysis, the results reveal that the journalistic comments and editorials are influenced, to a certain extent, by the views of the oil industry and the government. They all claim that Norway should continue to export oil to help poorer countries out of poverty; that the oil industry provides jobs and that the Norwegian welfare state is financed by oil. Comments and editorials on climate policy are, to a lesser extent, related to Norwegian oil production. Consequently, journalists provide a microphone for political actors and the oil industry’s point of view rather than fill the role of “critical watchdog”. The study also reveals that some editorials (characterized by having “constant standards”) within one newspaper, partly submit contradictory views.

Forord

Å gjøre et arbeid på over 100 sider der alt helst bør være plettfritt, har vært en utfordrende, lærerik og veldig morsom oppgave. Jeg hadde imidlertid ikke fått det til helt alene, og mange fortjener hederlig omtale. Først og fremst vil jeg takke min veileder, Elisabeth Eide (Vår 2012 til vår 2014). Hun har vært en særdeles engasjert veileder med mye kunnskap på området, og kommet med klok kritikk så vel som oppmuntrende ord. Hun har dessuten vært tilgjengelig for spørsmål uansett om hun var i Afghanistan, Bergen eller Oslo, og strukket seg langt hva gjelder tilbakemeldinger på oppgaven. Så tusen takk for gode samtaler og tilbakemeldinger, Elisabeth! Dernest vil jeg takke pappa og mamma for gode innspill, interessante perspektiver på oppgaven og korrekturlesning. Jeg vil dessuten takke medstudent Silje Pileberg både for fine kaffepauser, men også for å ha lest gjennom oppgaven og gitt meg nyttig tilbakemelding. I idéfasen har det vært uvurderlig å være en del av nettverket Climate Crossroads. Takk til medlemmene der, som har gitt meg gode innspill og ideer. Tusen takk også til Jan O. Henriksen i Adresseavisen for å ha gitt meg lov til å bruke hans flotte tegninger i min oppgave. Jeg vil dessuten takke mine medstudenter på IMK, særlig Benedicte, Helge og Ole Gunnar, for kaffepauser og gode venner for sårt trengte samtaler om alt annet enn referanser og skrivestil!

Til sist, tusen takk til André, som har holdt ut med meg, laget mat og ryddet mens jeg har vært i mastertåka. Lover at gulvet fra nå av ikke skal være belagt med bøker, og jeg foreslår herved å kjøpe noe finere å ha på veggen enn min masterdisposisjon!

Anja Aaheim Naper

April, 2014

Innholdsfortegnelse

1	Klimakrise eller oljefest?	1
1.1	Lesegaid.....	2
1.2	Norge som petroleumsgigant og klimanasjon.....	3
1.3	Hvem fremmer hvilke syn?.....	4
1.4	Norsk klima- og oljepolitikk i et historisk perspektiv	7
1.5	«I Have a Nightmare» – medienes dekning	9
1.6	Operasjonalisering	12
2	Teksten i konteksten – Teori om diskurs.....	13
2.1	Teori om diskurs.....	13
2.2	Diskursens tre nivåer	16
2.3	Diskursanalyse og makt: ideologi og hegemoni	16
2.4	Faircloughs modell	17
2.5	Kulturkontekst.....	18
2.5.1	Opinionen og demokratiet: «Å sette problemene under debatt!».....	19
2.6	Situasjonskontekst	21
2.6.1	Produksjonsforhold	21
2.6.2	Om habitus og det journalistiske felt	22
2.6.3	Ulike aviser – ulike perspektiver	24
2.6.4	Lederen og kommentaren - sjangerkjennetegn	24
2.7	Tekst.....	25
2.7.1	Fornuft og følelser – retoriske virkemidler og retorisk teori.....	26
2.7.2	Logos, ethos og pathos	26
2.7.3	Identifikasjon.....	28
2.7.4	Troper.....	28
3	Metode.....	29
3.1	Utvalget: datainnsamling	30
3.2	Valg av enheter	32
3.3	Kvantitativ innholdsanalyse	35
3.3.1	Variabler og kategorisering	36
3.3.2	Intersubjektivitetstest	37
3.4	Kvalitativ innholdsanalyse	38
3.4.1	Generalisering, validitet og reliabilitet.....	38
3.5	Refleksjoner rundt metode.....	39
4	Tallenes tale – Kvantitative resultater	41
4.1	Dekning avis for avis.....	41
4.2	Redaksjonell plassering og kommentarenes forfatter	43
4.3	Kommentarene plassert i tid	44
4.4	Rammehendelse	48
4.5	Holdning.....	51
4.6	Global, nasjonal eller lokal vinkling?	56
4.7	Relateres olje og klima?	58
4.8	Hvilke stemmer siteres?	59
4.9	Tallenes tale: Avslutning	60
5	Tekstens tale – Kvalitative funn	62
5.1	Bygg landet.....	63

5.1.1	Vinkling 1: Oljen skaffer arbeidsplasser	64
5.1.2	Vinkling 2: Velferdsstaten er muliggjort gjennom olje	67
5.1.3	Vinkling 3: Hva nå? Oljeeventyrets tidshorisont	69
5.1.4	Identiteter	70
5.2	Godhetsdiskursen: Globale problemer – norske løsninger	72
5.2.1	Vinkling 1: Verden trenger energi: Fattigdom eller klima?	73
5.2.2	Vinkling 2: Norsk olje er i internasjonal særstilling	76
5.2.3	Vinkling 3: Oljesand kan skade Norges omdømme	77
5.2.4	Identiteter	78
5.3	Klimatrusselen	80
5.3.1	Vinkling 1: Gjør noe!	82
5.3.2	Vinkling 2: Katastrofescenario og ekstremværet	84
5.3.3	Identiteter	87
5.4	Bevaringsdiskursen	89
5.4.1	Vinkling 1: Klimahensyn raserer norsk natur	91
5.4.2	Vinkling 2: Oljeboring er trussel mot annen tradisjonsrik næring	91
5.5	Det politiske spillet	92
5.5.1	Vinkling 1: Borten Moe kan rase korthuset	93
5.6	Øvrige diskurser: Misnøyediskursen og teknologioptimisme	94
5.7	Tekstens tale: Avslutning	94
6	Klimakrise eller oljefest? Diskusjon og konklusjoner	96
6.1	Videre forskning	103
	Litteraturliste	104
	Vedlegg / Appendiks	118

1 Klimakrise eller oljefest?

Forholdet mellom klimaendringer og medier har de siste årene utviklet seg til å bli et omfattende forskningsfelt. Ulike bidrag har gitt innblikk i hvordan mediene forstår og presenterer klimaproblematikken og hvordan forskningen fremstilles i mediene (For eksempel Boyce & Lewis 2009, Boykoff 2011, Painter 2013, Eide 2012, Ytterstad 2012, Hornmoen 2011). Studiene har ofte sett på nyhetsartikler som omhandler klimaendringene. Denne oppgaven vil undersøke kommentariatets, her forstått som pressens kommentatorer, fremstilling av Norge som henholdsvis klima- og oljenasjon.

Spørsmålene som utforskes er:

- Hvilke diskurser kan identifiseres i redaksjonelle kommentarer om klima- og oljepolitikk? (Hvordan kommuniseres debatten, hvilke kontekster settes det inn i, hvilke rammehendelser skrives det om og hvilke problemstillinger tas opp?)
- Hvilken funksjon har disse kommentarene?
- I hvilken grad og hvordan forholder aviskommentatorene seg til konflikten mellom klima og olje?

Selv om forskning på klima i mediene har skutt fart de siste årene, har klima og vær vært et viktig område å dekke i lange tider, muligens fordi værfenomener kan få store konsekvenser for den gjengse borger. For eksempel omhandlet det som kalles «en av de første moderne reportasjene i norsk avishistorie» et vær- og miljøfenomen: Dekningen av uværet «Storofsen» i 1789 (Norsk presses historie 1 2010). Uværet fikk store konsekvenser for nordmenn, særlig i Gudbrandsdalen, og mange måtte flytte fra gårder der de hadde levd i uminnelige generasjoner. Altså berører klima og vær folk, og egner seg dermed fint i både journalistiske historier og i kommentarer. Ettersom klimaet som følge av menneskeskapte utslipp blir «villere, varmere og våtere», kan vi kanskje forvente at mediene vil dekke klimaendringer hyppigere og hyppigere.

Som bidragsyter til over 60 prosent av disse menneskeskapte utslippene (World Energy Outlook 2013), står den fossile sektoren sentralt som granskningsobjekt i forbindelse med klimaendringene. Både Det Internasjonale Energibyrået¹ (IEA) og FNs klimapanel (IPCC) understreker at klimaendringer og forbrenning av fossilt brensel henger sammen

¹ IEA har blitt beskyldt for å gå oljenæringens ærend (theguardian.com 12.11.2009 «Oil: future world shortages are being drastically underplayed»), men i dag understreker energibyrået uansett viktigheten av fornybare energikilder, og deres tall blir også referert til av miljøorganisasjoner og miljøpartier (mdg.no 23.11.2013 «Punkterer oljeindustriens luftslott», zero.no 2.12.2013 «Ny klimagiv med karbonfangst og lagring», bellona.no 12.11.2012 «IEA: Klimaet krever drastisk nedgang for fossil energi»).

(ipcc.ch 2013 «Fifth Assessment Report: Summary for Policy makers», iea.org «Climate change»). Begge disse anbefaler derfor å la en betydelig del av verdens kjente reserver av fossil brensel bli i bakken, og å gå over til fornybare former for energi. IEA formulerer seg slik:

No more than one-third of proven reserves of fossil fuels can be consumed prior to 2050 if the world is to achieve the 2 °C goal. [...] This finding is based on our assessment of global «carbon reserves», measured as the potential CO₂ emissions from proven fossil-fuel reserves. [63 %] of these carbon reserves are related to coal, 22% to oil and 15% to gas. (World Energy Outlook 2012:3)

Selv om den største andelen av disse reservene omfatter kull (som Norge forøvrig også eksporterer fra kullreservene på Svalbard), står olje og gass for til sammen 37 prosent av den andelen som må kuttes helt. I World Energy Outlook 2013 understreker IEA at «as the source of two-thirds of global greenhouse-gas emissions, the energy sector will be pivotal in determining whether or not climate change goals are achieved» (2013:1). Altså spiller den fossile energisektoren en så grunnleggende rolle at den alene kan bestemme om vi når klimamålene. I Norge, som ligger i verdenstoppen hva gjelder oljeeksport og der staten eier brorparten av oljeselskapet Statoil, må det altså bety at det også er opp til norske myndigheter hvorvidt vi når klimamålene eller ei.

De fleste land er i dag enige om å handle etter føre-var-prinsippet. Det vil si at til tross for at FNs klimapanelers konklusjoner til en viss grad er kontroversielle, skal man likevel handle før klimaendringene blir for store, fordi å gi blaffen vil kunne få store og svært begredelige konsekvenser. Både IEA og IPCC understreker dessuten at tidshorisonten er kort. Pressen ser ut til å ta disse advarslene alvorlig. I 2007 publiserte for eksempel norske Dagbladet og andre aviser verden over en lederartikkel som oppfordret verdens ledere til å handle for klimaet (Eide 2012b). «Prat mens isen smelter» (Stavanger Aftenblad 04.07.11), og «Full fart mot stupet» (Klassekampen 06.12.12), er nyere eksempler på overskrifter som tyder på at avisredaksjonene stadig mener det haster.

1.1 Lesegaid

I det følgende vil jeg først presentere hvilke syn på klima- og oljepolitikk som er til stede i den norske offentligheten, før jeg gjennomgår det historiske bakteppet for norsk klima- og oljepolitikk. Jeg ser deretter på utvalgte kritikker av medienes fremstilling av klimaendringene. I kapittel to presenterer jeg det teoretiske rammeverket: Den kritiske diskursanalysen. Denne analysemetoden er både en teori og en metode, følgelig vil både de teoretiske aspektene bli drøftet og tilpasset oppgaven, sammen med en presentasjon av hvordan modellen for den kritiske diskursanalysen anvendes i denne studien. Den kritiske

diskursanalysen, slik den forstås i denne studien, består av tre nivåer: Kulturkonteksten, situasjonskonteksten og teksten (Fairclough 1992). Det ytterste nivået er kulturkonteksten, og denne konteksten introduseres allerede i kapittel 1: Kulturkonteksten består av samfunnstankeganger om klima og olje, og understreker viktigheten av underkapittelet om historiske perspektiver på norsk klima- og oljepolitikk. I kapittel to vil jeg se på andre aspekter av kulturkonteksten, herunder medienes og opinionsjournalistikkens oppgave i et demokrati. Videre i kapittel to, vil jeg se på det som i kritisk diskursanalyse kalles situasjonskonteksten, som innebærer medienes spesifikke produksjonsforhold og tekstlige normer som sjangerkonvensjoner. Etter at jeg har gått gjennom dette, vil jeg presentere den anvendte metoden nærmere. Ettersom jeg både benytter meg av kvantitativ og kvalitativ metode, vil det bli redegjort for hvilken funksjon de ulike metodene har i diskursanalysen, og hvordan dette er gjennomført. Deretter følger den kvantitative og den kvalitative analysen, før jeg diskuterer funnene sett i lys av kultur- og situasjonskonteksten, i henhold til den kritiske diskursanalysen. Dernest kommer konklusjonen. Avslutningsvis vil jeg drøfte hva denne studien kan bety nå og i fremtiden ved å skissere hvilke mulige veier man kan ta videre, og hvilke andre aspekter som hadde vært interessant å se på.

1.2 Norge som petroleumsgigant og klimanasjon²

Til tross for at klimadebatten i dag er av verdens mest presserende fordi den krever svært snarlig handling, kommer den gang på gang til kort, og utallige forsøk på overnasjonale handlingsplaner faller i fisk. Blant annet kan dette illustreres gjennom de årlige møtene i regi av FNs klimakonvensjon i november / desember, Conference of the Parties (COP), der forhandlingene stort sett blir stående i stampe. Alle hensynene en slik plan skulle tatt er svært komplekse, og tidligere statsminister Jens Stoltenberg³ har påpekt at det ofte er vanskelig å få med så mange land med vidt ulike problemstillinger, innbyggertall og utslipp på et felles klimaløft (Alstadheim og Stoltenberg 2010). Dessuten er debatten preget av svært innfløkte beregninger som for eksempel nasjonale utslippskvoter: Hvem sin kvote skal Kinas billige klesproduksjon for norske kleskjeder stå på? For ikke å snakke om hvilket regnskap Norges utvinning og eksport av olje skal inkluderes i? Klimadebatten omfatter mange aspekter, men er i mange tilfeller et spørsmål om energi, i form av for eksempel fossilt brensel, atomkraft eller fornybar kraft. For Norge står først og fremst fossilt brensel sentralt. Verden trenger

² Tittelen er inspirert av tittelen til Jens Jacob Kielland Haugs masteroppgave «Petroleumsgigant og klimanasjon?» fra 2010

³ Statsminister under hele denne oppgavens analyseperiode

energi, verdens fattige trenger energi, men samtidig er altså fartsgrensen for utvinning av fossilt brensel i forhold til hva som er bærekraftig etter all sannsynlighet nådd dersom vi tar sikte på togradersmålet⁴. Samtidig som Norge ligger i verdenstoppen som oljeprodusenter, har vi store ambisjoner på klimaområdet blant annet hva gjelder bevaring av regnskog, og mange har stilt seg spørsmålet om ikke dette er et paradoks (for eksempel Eide og Ytterstad 2010). Mark Leonard og Andrew Small (2003) peker på at dette som et sentralt problem når norsk omdømme skal bygges. Hva angår forholdet mellom klima og petroleum skriver de:

[I]f it goes unmentioned, oil will clearly be the «elephant in the room» of any campaign. There is a clear a danger in claiming environmental virtuosity while relying on the world's arch-pollutant for one's economic success – charges of hypocrisy are liable to follow. (2003:53)

Leonard og Small poengterer at det kan være skadelig for norsk omdømmebygging å hevde at landet er et foregangsland på klima og miljø, samtidig som den norske stat hvert år tjener store penger på svært miljøskadelig virksomhet. De mener dette kan føre til at vår troverdighet på sikt blir svekket (se også Haug 2010). Kanskje kan man hevde at det er en trussel for Norge dersom vi slutter å ta opp olje, og en trussel for klima dersom vi fortsetter.

1.3 Hvem fremmer hvilke syn?

Konflikten mellom olje og klima er også en konflikt mellom stater, og hvem som har ansvaret for å trappe ned utvinningen og bruk av fossilt brensel. Til tross for at den sittende regjeringen i denne studiens analyseperiode (2011-2012) anerkjenner FNs klimapanelers konklusjoner og IEAs anbefalinger, fremmer de argumenter som spesifikt skåner den *norske* oljevirksomheten fra nedtrapping. Regjeringen fremmer for det første et syn der «ren norsk olje og gass» er i særklasse, og kan erstatte kull og dermed få ned de globale utslippene samlet (Meld. St. 28 (2010 – 2011)). Dette synet ser olje som en løsning i klimakrisen. For det andre fremmer de argumenter om oljeindustrien som en basal industri for velferdsstatens fremtid så vel som for norske arbeidsplasser (ibid). Dette synet setter ikke klima og olje i sammenheng. Altså brukes både klimaargumenter og økonomiske argumenter for å legitimere oljeutvinningen.

Den britiske miljøforskeren Mark Curtis (2010) kaller, med henvisning til George Orwell og adresse til norsk olje- og klimapolitikk, denne evnen å holde frem to motstridende standarder samtidig «double think» eller dobbeltenkning, og kanskje kan man kalle regjeringens kommunikasjon «dobbelkommunikasjon». Dette er blant annet muliggjort ved å

⁴ Toggradersmålet ble bestemt på klimamøtet i Rio i 1992, og innebærer at den globale oppvarmingen ikke skal stige mer enn to grader i forhold til før-industriell tid.

behandle klima og olje som to separate tema. For eksempel er petroleumsmeldingen fra 2011 døpt «En næring for framtida», samtidig som det i klimameldingen fra 2012 presiseres at verdens utslipp må reduseres med 50 – 85 prosent innen 2050, og at utslippskuttene haster (Meld. St. 21 (2011 – 2012)).

Selv om dette er den forrige regjeringens uttalte politikk, er ikke bildet helt entydig. For eksempel var regjeringen som sådan ikke like enige om hvor miljøvennlig den norske oljen er, og regjeringspartneren SV gikk imot mer oljeleting. Men til tross for at SV har sittet i regjering i de to forrige periodene (2005 – 2013), har regjeringen som helhet likevel fremstått som oljevennlige. Også andre politiske partier har i varierende grad vært motstandere av norsk oljeutvinning. I tillegg til SV, har både Venstre, Rødt, Miljøpartiet de Grønne og KrF særlig markert seg som motstandere av oljeutvinning i Lofoten Vesterålen og Senja. Det er altså ikke slik at det ikke er motstand mot norsk oljeutvinning i den norske offentligheten. Likevel trekker den nye Solberg-regjeringen i samme retning som den forrige når det kommer til oljevirkosomhet. I statsminister Erna Solberg sin nyttårstale ved inngangen til 2014, var heller ikke klima nevnt en eneste gang (regjeringen.no 1.1.2014 «Statsministerens nyttårstale 2014»). Solberg-regjeringen har dessuten uttalt at de er for en fremdeles ekspandering av norsk sokkel, og at «økt utvinning haster» (hoyre.no 30.8.2013 «Godt grunnlag for olje og gass»). Alt i alt er det de tre største partiene (Ap, H, FrP), som også er oljevennlige partier, som ser ut til å prege oljepolitikken i Norge.

Oljeselskapene anerkjenner også at oljeutvinning bidrar til å forverre klimaet. Likevel ekspanderer de sin virksomhet fordi de mener at olje og gass er et skritt på vei mot togradersmålet, da kullkraft i følge dem er det eneste alternativet.⁵ Andre argumenter som fremmes av oljeindustrien i likhet med regjeringen, slik som at norsk olje er den «reneste» oljen⁶, legitimerer at Norge har en større rett enn andre land til oljeutvinning, og at vår industri er edlere enn annen oljeindustri.

Selv om det er en viss konflikt i hvordan norsk næringsliv og regjering fremstiller problemet, finnes det organisasjoner og klimabevegelser som mener at olje og klima er motsetninger. Organisasjoner som Bellona, Framtiden i Våre Hender og World Wildlife Fund (WWF) har gått ut og sagt at vi må dempe norsk oljevirkosomhet eller skåne visse områder, blant annet for å redde kloden fra farlig oppvarming. WWF skriver at «To tredjedeler av fossile ressurser må bli liggende – inkludert Norges. [...] Norge må ta inn over seg at

⁵ Se for eksempel: Statoil.com «Klima» og «Energirealitetene», lukoil.com «Lukoils Stance on Climate Change», shell.com «New Lens Scenarios», exxonmobil.com «Global Energy Outlook»

⁶ Til tross for at dette er en sannhet med modifikasjoner. I har Midt-Østen en «renere» utvinning en Norge (dn.no 13.1.2012 «Norge har ikke verdens reneste produksjon»)

klimaendringene kommer til å stoppe virksomheten før reservene gjør det» (wwf.no 13.11.2012 «To tredjedeler av fossile ressurser må bli liggende, inkludert Norges»). Uansett er det ingen tvil om at dersom såpass mektige aktører, som regjering og industri, «dobbelkommuniserer» på denne måten, er det vanskelig å vite hva man skal ta stilling til som borger og velger. Ifølge en undersøkelse utført av Statens institutt for forbruksforskning (SIFO), kommer også denne «dobbelkommunikasjonen» til syne i holdninger hos befolkningen (Austgulen 2012). Mens 70 prosent svarte at de trodde på menneskeskapte klimaendringer, og at myndighetene burde ta større grep for å stanse utviklingen av hensyn til fremtidige generasjoner, svarte samtidig 60 prosent at man burde pumpe opp den oljen man fant for å sikre de samme fremtidige generasjonene.

Denne oppgaven tar for seg hvilket syn avisenes redaksjonelle kommentarer og lederartikler fremmer. Pressen skal fungere som maktens gransker, og tidligere forskning har vist at kommentatorjournalistikk kan være en kilde til meningsdanning, dagsordensetting og dagsordensevaluering (Nimmo og Combs 1992). Norge er en av verdens mest avislesende nasjoner og avisene har derfor en viktig funksjon for borgerne i et demokrati (for eksempel for de som svarer på SIFO sine undersøkelser). Tidligere studier på kommentarjournalistikk omhandler gjerne politiske hendelser som politikerskandaler eller valgkamper, og kritiserer gjerne kommentariatet for et overdrevet fokus på det politiske spillet (Erlandsen 2012, Nedrestøl 2010, Nord, Enli og Stúr 2012). Felles for disse studerte hendelsene er at alternativene er klare (vinner / taper, offer / maktmisbruker), personfokuset mer naturlig og fokuset mot det politiske spillet langt enklere å påvise. Ser man på hvordan de politiske kommentatorene dekker et politisk tema kan man kanskje i mindre grad finne slike «spilldiskurser» og heller se på hvordan kommentariatet faktisk fungerer som opinionsledere, og hva meningsjournalistikkens funksjon er foruten å skape mediedrev og opptre i flokk, slik tidligere studier har kritisert dem for (Allern 2001, Knapskog 2009).

Mediedebatten følger politiske hendelser, for eksempel viser høstens valg hvordan et parti (Miljøpartiet de Grønne) kan sette en sak på agendaen (klimasaken). For å kunne identifisere kontekstene i henhold til problemstillingen, må klimadebatten sees i lys av politiske hendelser som har funnet sted siden klima ble satt på dagsordenen på slutten av 1980-tallet, i tillegg til hendelser som har påvirket oljepolitikken. Jeg vil derfor kort gå igjennom det jeg anser som nøkkelhendelser i forhold til klima- og olje- debatten.

1.4 Norsk klima- og oljepolitikk i et historisk perspektiv

Oljen har den vært til stede i norsk politikk siden de første oljefeltene ble oppdaget på slutten av 1960-tallet, og den representerte da et vannskille for den norske stat, både i form av statsinntekter og arbeidsplasser. Inntektene fra petroleumssektoren har gjort Norge til et av verdens mest velstående land. I 2009 sysselsatte oljenæringen 250 000 mennesker direkte eller indirekte (statoil.no 2009 «Olje-Norge 40 år»), og den største andelen av statens inntekter, 31 prosent, stammet i 2013 fra petroleumsvirksomheten (regjeringen.no 2013 «Statens inntekter og utgifter»). Et søk på «petroleum*»⁷ i søkearkivet A-tekst i avisen VG (som er den eneste av avisene i mitt utvalg som har vært tilgjengelig i A-tekst siden 1940-tallet), viser at også mediene på begynnelsen av 70-tallet begynner å interessere seg stort for petroleumssektoren. Fra å trykke 10 – 15 artikler om det årlig fra 1945 – 1970, ligger det fra 1971 på 50 – 60 (og enda flere dersom man inkluderer olje i søket).

Samtidig som oljen står sterkt, har Norge vært opptatt av å være klimanasjon. I april 1987 publiserte Brundtland-kommisjonen, ledet av den daværende norske statsministeren Gro Harlem Brundtland, FN-rapporten «Vår felles framtid» som både advarte mot et varmere klima og som lanserte ideen om bærekraftig utvikling. Rapporten dannet bakteppet for FNs første klimatoppmøte i Rio de Janeiro i 1992, og Brundtlands rolle bidro til å sette Norge på kartet som en etisk leder i kampen mot klimaendringer (Eide og Ytterstad 2011). Også mediene reagerte, og på tampen av 1980-tallet begynner norske medier aktivt å dekke klimasaken (Ihlen 2007b). At klima kom på dagsordenen på slutten av 1980-tallet er også tydelig i A-tekst. Et tilsvarende søk i VG viser at «klimaendring*» var nevnt 2 ganger i 1979, mot 7 ganger i 1989, 9 i 1999 og 122 i år 2009. Til tross for at klimadebatten ikke fanget medienes interesse før 1980-tallet, hadde miljøkampen vært til stede siden 1970-tallet (Aardal et al. 2011). Denne var imidlertid tuftet over naturvernideer og ideer om naturbevaring- og konservering. Der klimaforkjemperne vil ta alle midler i bruk for å skaffe nok fornybar energi, står for eksempel dette i konflikt med naturvernernes vektlegging av uberørt natur og bevaring.

Klimapolitikken på 90-tallet er også preget av det økende klimafokuset. Gjennom hele 1990-tallet og begynnelsen av 2000-tallet gjorde Norge ulike tiltak for å redusere nasjonale karbonutslipp, og ifølge Eivind Hovden og Gard Lindset (2002), var stabiliseringsmål for CO₂-skatten i 1991 det viktigste. Slik ville Norge gå foran som et godt eksempel. Hydro protesterte imidlertid mot CO₂-skatten, fordi de mente det ville være billigere å gjøre

⁷ I dette henseende betyr * at alle variasjoner av ordet «petroleum» vises i søkeresultatet

miljøinvesteringer i utlandet. De mente også at norsk gass kunne erstatte det langt mer forurensende kullet som ble brukt i andre land. Omtrent samtidig med Hydros protest, ble det klart at det kom til å bli vanskelig å nå utslippsmålene, selv med karbonskatten. Hydros argumentasjon fikk etter hvert fotfeste hos politikerne, og fire år senere ble stabiliseringsmålet skrinlagt. Det var kun gjennom Hydros argumentasjon man kunne rettferdiggjøre en ekspansiv petroleumsvirksomhet (ibid). Utover 2000-tallet kom nasjonale kutt igjen i fokus, og målet om på sikt å kutte to tredeler av Norges utslipp og å gjøre Norge karbonnøytralt innen 2050 ble vedtatt i klimaforliket i 2008. Like før, i 2007, fikk Al Gore og FNs klimapanel Nobels fredspris, og Gore reiste verden rundt med filmen «An inconvenient truth», som gjorde at klimaendringer i betraktelig større grad kom i søkelyset i mange land. Fokuset på klimapolitikk og klimatiltak ble større og større, og det var knyttet store forventninger til nye kyotoforpliktelser under COP15-møtet i København 2009. De mislykkede forhandlingene på COP15-møtet hadde imidlertid en grunnleggende effekt på den norske klimadebatten. For eksempel viser det årlige klimabarometeret at klimaengasjementet falt drastisk fra høsten 2009 til våren 2010, og at mediene i mindre og mindre grad dekket temaet (tns-gallup.no 2012 «Klimabarometeret»). Den 24. juni 2011 kom petroleumsmeldingen, med tittelen «En næring for framtida – om petroleumsvirksomheten», og ikke lenge etter, våren og sommeren 2011 og i 2012 ble flere store olje- og gassfunn gjort i norske farvann. Fornybaroptimismen ble erstattet med oljeoptimisme (Bjørnæs og Naper 2013).

Tidligere studier har sett på hvilke diskurser politikere argumenterer innenfor klimadebatten. Lindseth og Hovden (2002) har i en rapport om norsk klimapolitikk identifisert to diskurser på bakgrunn av disse hendelsene; *National Action* og *Thinking Globally*. Den første betegner en tilnærming som legger vekt på Norges moralske forpliktelser i forhold til klimautslipp, både som eksportører av olje og som stort utslippsland, og er opptatt av nasjonale så vel som internasjonale utslippskutt. Den siste konsentrerer seg i hovedsak om internasjonale utslipp sett ut ifra samfunnsøkonomiske hensyn om hvor kostnadseffektive kuttene er, og kan relateres til Hydros argumentasjon for å gjøre miljøinvesteringer i utlandet. Diskursene har henholdsvis røtter i pliktetikken og konsekvensetikken: Begge har som mål å formulere grunnleggende moralske og normative prinsipper, mens der den nasjonale diskursen i større grad ser på hvordan hvert enkelt lands utslipp bidrar til en del av den globale helheten og hvilke muligheter det har til å fremstå som et foregangsland, ser den globale diskursen på de globale utslippene i sin helhet. Den globale diskursen argumenter gjerne med at fordi det er billigere å kutte i andre land, er det

meningsløst å kutte mest på hjemmebane. Den globale diskursens mål er å oppnå utslippsreduksjoner så kostnadseffektivt som mulig gjennom en omfattende bruk av kyotomekanismene, som for eksempel kvotehandel eller regnskogbevaring. Den nasjonale diskursen ser på disse mekanismene kun som et supplement til nasjonal handling for å begrense nasjonale utslipp.

I regjeringens klimamelding fra 2012, er det stadig et uttalt (dog noe diffust) mål at 2/3 av kuttene skal tas på hjemmebane (Meld. St. 21 (2011 – 2012)). På denne måten har *National Action* i noen grad vunnet frem i klimameldingen. Likevel konkretiseres dette ikke videre i klimaforliket, det snakkes om «kutt tilsvarende norske utslipp», og man kan kanskje si at det var *Thinking Globally* som til slutt vant fram i til slutt (Innst. 390 S (2011 – 2012)). Haug har i sin masteroppgave kommet frem til at regjeringen i størst grad benytter seg av den globale diskursen når de kommuniserer klimautfordringene (2010).

1.5 «I Have a Nightmare» – medienes dekning

Mediene er en sentral formidler av, blant andre, klima- og oljedebatten. Maxwell Boykoff skriver:

Clearly, science and politics have influenced media coverage of climate change. Conversely, media representations have also shaped ongoing scientific and political considerations, decisions and activities. In other words, media have influenced who says what and how. (Boykoff 2011:76).

Ifølge undersøkelsen fra SIFO om nordmenns klimaengasjement oppgir over halvparten at mediene er de viktigste informasjonskanalene til kunnskap om klimaendringer (Austgulen 2012). Ettersom 70 prosent av den norske befolkningen i dag tror på menneskeskapte klimaendringer (ibid), og MDG er et parti som er særlig populært blant journalister (Aftenposten.no 9.5.13 «Borgerlig flertall blant journalister»), kan man anta at en nyhetskommentator ofte vil ha et liknende standpunkt. Ettersom kommentariatet jo som regel vil argumentere for sitt eget standpunkt, vil de kanskje bruke ulike taktikker for best å få frem alvoret og å motivere politiske tiltak så vel som å motivere sine lesere.

Likevel har pressens fremstilling av klimadebatten blitt anklaget for å være altfor dystopisk, og for å virke passiviserende på den gjengse borger i all sin fremstilling av håpløshet og elendighet. «Martin Luther King sa ikke *I have a nightmare*, han sa *I have a dream*. Vi må se på debatten rundt klimaendringene på samme måte. Vi må se mulighetene, ikke problemene» sa daværende leder i miljøorganisasjonen ZERO, Einar Håndlykken, i en meta-debatt i NRK P2 om klimadebatten (nrk.no 4.12.12 «Hva skjedde med klima»). Mot det samme bakteppet, men i en internasjonal kontekst, har Mike Hulme (2009) advart mot en

«alarmistdiskurs» i klimadebatten. Han skriver at alarmistdiskurser som søker endring i det brede folkelag, heller viser seg å virke mot sin hensikt, nettopp fordi de virker passiviserende og fremstiller så dystre scenarioer at det er umulig å ta det innover seg. Katastrofescenarioer fungerer kanskje mer som avskrekkende enn som motivasjon for å gjøre noe. Man kan for eksempel tenke seg at en kommentar som hevder at det uansett vil gå ad undas, heller fremkaller en følelse av maktesløshet og ikke motivasjon til å gjøre noe. James Risbey (2008) utbroderer problemstillingen, og hevder at klimadiskursen er i endring, og at den tar innover seg de alvorlige realitetene. Han påpeker at det har vokst frem enda en diskursretning, som fremmer ideen om at klimaendringene er «alarming» eller alarmerende *dersom ingen gjør noe*, altså at det fremdeles er tid til å endre den gale veien vi er på. Denne diskursen skiller seg fra alarmistdiskursen ved at problemet ikke virker uhåndterbart og kaotisk, men heller presenterer klimakrisen som noe det er mulig å gjøre noe med, hvis vi handler snart. Dermed likner den Håndlykkens oppfordring om å kommunisere klimakrisen som mulig å berge seg fra.

Grunnen til at vi er uenige om klimaendringene er at vi mottar så mye og motstridende informasjon, som vi forstår og sorterer på ulikt vis, hevder Hulme (2009). Hvis vi følger Hulme, spiller nyhetskommentarene også en rolle, for dersom én avis kommuniserer to motstridende budskap, og da spesielt når dette er subjektivt meningsmateriale, bidrar dette til forvirring. Dersom en lederartikkel den ene dagen handler om de økonomiske fordelene ved oljepolitikken, og dagen etter om regjeringens manglende handlekraft i forhold til oljens betydning i klimakrisen, kan det være vanskelig å ta noen av budskapene inn over seg. Dersom de samme motstridende budskapene sendes ut av regjeringen og industrien så vel som regjeringens og industriens kritikere, avisene, kan kommentarene blir redusert til maktbekreftende tekster. Som uavhengige skal journalistene på den andre siden heller ikke drive ensidig journalistikk, og de må kunne få argumentere i ulike retninger og med argumenter som ikke alltid står til hverandre. Denne oppgaven søker heller ikke å rette en moralsk pekefinger mot kommentatorene fordi de presenterer klimaspørsmålet diffust og kanskje vanskelig tilgjengelig. Imidlertid søker den å finne ut av *hvordan* de presenterer debatten, og videre kan dette kanskje si noe om publikums oppfatning av klimaproblemet.

Et annet perspektiv på debatten er at pressens hang til konflikt og balanse ødelegger for en korrekt fremstilling av klimaproblemet. Maxwell og Jules Boykoff (2004) har pekt ut dette som et sentralt problem i amerikansk presse, der klimaskeptikere i stor grad fikk slippe til og representerte en mye høyere andel i pressen enn de gjorde i virkeligheten, grunnet idealet om en balansert debatt. Både svenske og norske studier indikerer at situasjonen i

Skandinavia er annerledes (Olausson 2009, Duarte 2010). En studie har for eksempel undersøkt hvem som slipper til i klimadebatten i deler av norsk presse, og finner at balansen i norsk pressedekning er konsensusorientert og at klimaskeptikere i liten grad får plass i norske aviser (Duarte 2010). Dette gjør det spesielt spennende å se på både klima- og oljekommentarer, fordi hyllende oljekommentarer implisitt dermed ikke anerkjenner norsk, fossilt brensel som en trussel mot klima. Er klimakommentarene konsensusorienterte hver for seg, men står samtidig i kontrast til eller er direkte motstridende oljekommentarene? Hvem har i så fall ansvaret for å koble disse temaene? En av verdens fremste klimaforskere, James Hansen, formulerte det slik:

Scientists should not be afraid to speak out on the implications of the science. They are trained to be objective and connect the dots, from the causes of climate change to actions needed to stabilize things. We need to not let politicians connect the dots because they have other forces acting on them, like money from lobbyists. (washingtonspectator.org 28.4.2013 «James Hansen: These next few years are critical»)

Hansen hevder med dette at *vi* må «connect the dots», eller koble temaene, for å få det fullstendige bildet av klimaendringene. Forskere og «vi», inkludert journalistene, må koble sammen aspektene selv, og ikke la politikere gjøre det for oss, nettopp fordi de har sterke krefter i bakgrunnen med sterke interesser.

En annen grunn til at klimakrisen er utfordrende å kommunisere, kan bero på hvem som kommuniserer den. I den overnevnte studien har Duarte også funnet ut at journalister er de som oftest får uttale seg i klimasaken, nettopp gjennom ledere og kommentarer. Når disse «offentlige ekspertene»⁸ i såpass stor grad får lov til å være til stede i debatten og videreformidle sine egne tolkninger og evalueringer, kan det ha noe å si for hvordan grasrota former meningene sine? Det er kanskje et problem dersom folk hører mer på journalister som ikke på langt nær representerer eksperter i samme grad som forskere? I en artikkel publisert i tidsskriftet *Nature* ser klimaforskeren Dan Kahan på hvordan holdninger til klimakrisen adapteres i det brede lag av befolkningen (2012). Han stiller seg spørsmålet: Hvem mottar den gjengse borger informasjon fra og hva slags informasjon mottar de, og kommer frem til at når det gjelder klimasaken, hører folk flest ikke på forskere, men på dem vi har rundt oss, og dem vi identifiserer oss med (ibid). Uansett hva en person sier om saken, vil vi bevisst eller ubevisst bli ta til etterretning *hvem* som sier det, og hvorvidt ens egen gruppe vil anerkjenne personen før vi eventuelt godtar standpunktet. Med andre ord vil vår sosiale krets og kulturen vi er en del av (politiske meningsfeller, venner) bestemme hvor alvorlig vi tar

⁸ Begrepet er lånt fra Jacob Arnolds bok *Den offentlige ekspert*, og betegner blant annet pressens kommentatorer som uttaler seg i hytt og vær om en rekke saker.

den som presenterer klimaproblemet. I retorikken finnes et begrep for dette: Hva slags *ethos* har den som snakker? Følgelig vil formidlerens *ethos* forandre seg ettersom hvem som er publikum for talen. En person kan også bygge opp under sitt *ethos*. Uansett vil publikum i større grad ha et forhold til kommentatoren i avisen, eller hva favorittavisen skriver på lederplass, enn de har til en forsker de ikke helt kjenner igjen navnet på, og dessuten ikke kan følge på sosiale medier. Kommentariatet er altså en del av denne sosiale kretsen, og publikum vil selv kunne ha en god del å si for hvor seriøst hun blir tatt. Det vil naturligvis også ha betydning for leserne hvilken avis kommentaren er trykket i, ettersom ulike folk har ulike tiltro til ulike aviser.

Andre studier tar for seg språket som er brukt i pressen for å formidle klimaendringene. James Painter (2013) mener man i altfor stor grad fokuserer på usikkerheten ved forskerrapporter, og at man heller bør innføre et «risikospråk» i klimajournalistikken. I stedet for å fokusere på risikoen vi tar ved å la være å gjøre noe, fokuserer journalistene heller på usikkerheten ved klimaforskningen eller katastrofale følger av klimaendringene. I en studie han ledet som også inkluderte norske aviser (Aftenposten, VG og Dagbladet) finner han at journalistene i svært liten grad bruker ordet risiko når de omtaler FNs klimarapport. Språk og holdning er også en viktig del av denne studien.

1.6 Operasjonalisering

Dette er diskurser som fremtrer i den norske offentligheten i dag. Med konflikten mellom klima og olje mener jeg dermed det faktum at olje (og gass) bidrar til alvorlige CO₂-utslipp som må trappes ned dersom vi skal unngå en klimatisk oppvarming på over 2 °C. Med kontekst tenker jeg på i hvilke sammenhenger det skrives om klima, og i hvilke sammenhenger det skrives om olje, om kommentarene handler om globale forhold eller nasjonale forhold, hvilken holdning kommentarene utviser i tillegg til hvilke koblinger som gjøres mellom utvinning av olje og klimaendringer. Til sist vil dette kunne si noe om hvilken funksjon kommentarene har, underforstått i hvilken grad de fungerer som maktens plattform eller kritiker. Kommentarene jeg skal undersøke er *redaksjonelle kommentarer*: Jeg vil finne ut hvordan journalister fremstiller klima- og oljepolitikk. Innenfor dette inkluderer jeg alle kommentarer som er skrevet av journalister, alle lederartikler og til slutt har jeg også tatt med faste gjesteskribenter, med den forutsetning at de skriver minst en gang i uka.

2 Teksten i konteksten – Teori om diskurs

Diskursanalysen tilbyr et fint rammeverk for å se på i hvilken grad ledere og kommentarer fungerer i tråd med normative forestillinger om «pressen som den fjerde statsmakt» og normer for opinionsjournalistikkens oppgave i et demokrati for øvrig (som jeg vil gjøre rede for nedenfor). Dessuten tilbyr den verktøy for å kunne se på hvilken kontekst kommentarene trykkes i, og hvilke av disse allerede fremførte kritikkene om pressens klimadekning som kan identifiseres i mitt materiale.

Diskursanalysen handler om kamp mellom virkelighetsforståelser som alle ønsker seg hegemoni. Fordi olje og klima er knyttet sammen, men likevel svært ofte blir behandlet uavhengig av hverandre, vil man gjennom en slik analyse kunne se på den diskursive kampen som foregår, og hvilke virkelighetsforståelser som til en hver tid får dominere. For å kunne se nærmere på argumentene, vil jeg også benytte meg av noen begreper innenfor retorikken.

Det kan være vanskelig å skille mellom diskursanalyse og retorisk analyse, og analysemåtene er også nært beslektet. Forenklet sagt kan man si at retorikkanalysen ser på hvilke grep tekstforfatteren har tatt for å kommunisere effektivt med publikum, det være seg hvordan forfatteren bygger opp og spiller på sin egen troverdighet (ethos), hvor holdbare de logiske resonnementene er (logos) eller i hvilken grad forfatteren prøver å vekke følelser hos leseren (pathos). Jens Kjeldsen (2009) påpeker at retoriske virkemidler både kan være ubevisste og bevisste. Diskurser er i større grad ubevisste (Hågvar 2007), og diskursanalysen søker å avdekke de tankemønstrene som teksten bygger på – de underliggende bibetydningene og de ideologiske tankene som ligger bak. Den ser dessuten i større grad enn den retoriske analysen etter sosiale forklaringer på- og konsekvensene av tekstene, og kan defineres som teksten i konteksten (ibid).

2.1 Teori om diskurs

«Diskursbegrepet er på mote», hevder Marianne Jørgensen og Louise Phillips (2006:9), og kritiserer videre det de anser som en inflasjon av diskurser. Likevel er begrepet nyttig om det anvendes på rett måte. Premisset for all diskursanalyse er avvisningen av ideen om universelle sannheter og objektiv kunnskap, og at vår tilgang til virkeligheten går gjennom språket, eller gjennom diskurser. Selve begrepet *diskurs* har sine røtter i den franske filosofen Michel Foucaults teorier, hvis mål var å granske feltet i skjæringspunktet mellom kunnskap og makt. Det er ingen klar enighet om diskursbegrepet, men Jørgensen og Phillips mener at «oftest dækker ordet diskurs dog over, en eller annen idé om, at sproget er strukturert i

forskellige mønstre, som vores udsagn følger, når vi agerer inden for forskjellige sociale domæner» (ibid). Diskurs er dermed en bestemt måte å tale og å forstå verden på, eksempelvis er omdanningen av gamle planter til fossilt brensel en materiell hendelse, men den får mening først når vi setter den inn i en økonomisk, miljøvernpolitisk eller religiøs kontekst eller *diskurs*. Altså er de virkelighetene vi omgir oss med *representasjoner* eller, som lingvisten Jan Svennevig omtaler det, *virkelighetsbilder* som vi skaper (2010). Diskursanalysen er dermed en fremgangsmåte av poststrukturalistisk karakter, og trekker også på samfunnsvitenskapelige teorier om makt og autoritet.

I dette ligger også motivasjonen for å analysere medietekster. Medietekstene henger dialektisk sammen med våre virkelighetsbilder, og påvirkningen går begge veier. Medienes sentrale stilling i samfunnet gjør det relevant å undersøke kulturkonteksten og ulike samfunns sannhetspolitikk, fordi de sier noe om hvordan journalistene opprettholder og forandrer normer og praksiser. I følge Foucault har hvert samfunn sitt sannhetsregime, sin «allmenne sannhetspolitikk». Et slikt sannhetsregime:

Kan forstås som de formene for diskurs som medlemmene aksepterer og dermed får til å virke som sanne; mekanismene og instansene som gjør det mulig å skille mellom sanne og falske utsagn, midlene som hver av dem sanksjonerer ved hjelp av; teknikkene og prosedyrene som er tilskrevet verdi i oppnåelsen av sannhet; statusen til de som er tillagt ansvaret med å si hva som regnes som sant. (Foucault i Pasquino og Fontana 2009:24)

I følge den britiske medievitene Lilie Chouliaraki er det en nær forbindelse mellom sannhetspolitikk og det demokratiske potensialet i en debatt (2005). Hvis sannhetspolitikken anerkjenner meningshorisonten der tema for debatten blir forstått, er det ved å vurdere konturene til denne horisonten (hva den inkluderer og ekskluderer av mulig kunnskap) vi kan utsette den for kritikk, fordi man dermed setter spørsmål ved debattens premisser og dermed debattens partiskhet, uavhengig av status eller makt. Hvilke aspekter av kunnskap om klima og olje ekskluderer for eksempel Hydro når de sier at det lønner seg å investere i miljøtiltak i utlandet, og å fortsatt ekspandere oljetempet?

Fordi journalistene i prinsippet er uavhengige av makten, er de sentrale som bekrefter eller avkrefter av denne sannhetspolitikken. Det må ifølge diskursteoretikeren Teun Van Dijk (1998) bety at journalister (blant andre) også har kontroll over diskursers kontekst, herunder kunnskap, hva som henger sammen med hva, hvilke deltakere som er til stede og hvilke roller de har, så vel som at de staker ut visse moralske implikasjoner og evalueringer. Dette er ikke helt ulikt Hansens oppfordring om å ikke la politikere eller andre interessenter gjøre temakoblingene for oss. Van Dijk mener i siste instans at man gjennom diskurs på denne måten kan ha tilgang til den gjengse borgers «mind». Dette er selvsagt

utfordrende (umulig?) å påvise, men det går an å tenke seg at dersom prominente samfunnspersoner gang på gang gjentar et budskap innenfor en diskurs, kan det påvirke tilhøreren. Det er ikke mitt hovedanliggende her å vurdere i hvilken grad folk blir påvirket, men for å fatte de mulige implikasjonene av en diskurs, påpeker jeg det likevel.

Den mest utviklede analysemodellen innenfor diskursanalysen er i følge Jørgensen og Phillips (2006) den kritiske varianten. Kritisk diskursanalyse, forkortet CDA, knyttes oftest til lingvisten Norman Fairclough, hvis hensikt er «å stille opp teorier og metoder til teoretisk å problematisere og empirisk å undersøke relasjonene mellom diskursiv praksis og sosiale og kulturelle utviklinger i ulike sosiale sammenhenger» (ibid:72). CDA er således både en teori og en metode, fordi den *både* antar forklaringer om samfunnets sammenhenger, *og* foreslår en konkret fremgangsmåte for hvordan avdekke disse sammenhengende. Fairclough definerer diskurs som «language use conceived as social practice» (1995:135) eller «språkbruk som sosial praksis» og i denne definisjonen ligger et bredere tekstfokus enn annen samfunnsvitenskapelig diskursanalyse. CDA forener dermed de samfunnsvitenskapelige aspekter (arven fra Foucault) med en mer lingvistisk og tekstnær tilnærming. Det vil si at analysen både har et makronivå og et mikronivå. Fordi denne oppgaven prøver å identifisere hvilke kontekster olje- og klimakommentarene settes inn i, hvordan innleggene fremstilles, og hvordan klima og olje settes i sammenheng, vil det både være relevant med en lingvistisk analyse og å sette tekstene inn i en kulturell kontekst. CDA representerer derfor en egnet metode.

Fairclough bygger på Foucaults tankegods særlig hva gjelder fem innsikter (1992:55): Diskurser har en konstituerende natur, slik at både vår oppfatning av oss selv (social subjects) og av andre fenomener (objects) er forankret i bestemte diskurser. For det andre finnes det en høy grad av interdiskursivitet og intertekstualitet: Diskursive praksiser påvirkes av andre diskursive praksiser, og defineres dermed gjennom dem. For det tredje har maktstrukturer en diskursiv natur og for det fjerde har diskurs politisk karakter. For det femte henger diskursiv praksis sammen med forandring av den kulturelle praksisen (ibid). Fairclough vil imidlertid supplere Foucaults forståelse av diskurs med ytterligere to faktorer: nemlig *teksten* og *subjektet*. Begge disse problemene bunner i at Foucault legger for stor vekt på struktur i forhold til aktør, mener Fairclough. Han sier derfor at analysen må inneholde en skikkelig granskning av faktiske diskurstilfeller, og her kommer CDAs fokus på tekst inn. Videre ser Fairclough, i motsetning til Foucault, på subjektet som en ressurs for å skape forandring i diskursen, og ikke bare som en maktesløs deltaker. Dette vil særlig gjelde opinionssjangeren fordi de har en konkret plass (avisen) som muliggjør diskursendring. Dermed er denne

analysen en *kritisk* metode, fordi den bevisstgjør hvordan ulike diskurser er konstituert, og dermed gir subjektet, eller aktøren, mulighet til å påvirke diskursen (ibid).

2.2 Diskursens tre nivåer

Fairclough (1992, 1995) plasserer sin interesse på tre ulike nivå: Medieteksten som tekst (lingvistisk praksis), som diskursiv praksis (hvilken situasjonskontekst er teksten skapt i), og som kulturell praksis (diskursen som del av et større hele). Jeg har allerede vært inne på den kulturelle praksisen eller *kulturkonteksten*, ved å se på kunnskap om olje og klima i Norge i dag. Den diskursive praksisen, eller *situasjonskonteksten*, innebærer produksjonsforhold, sjangere og mottakere. Den tekstlige delen av analysen skiller CDA fra andre diskursanalytiske tilnærminger ved at den benytter seg av klart lingvistiske analyseredskap. Det er lingvisten Michael Hallidays teori om språkets roller som er opphavet til Faircloughs teori om diskursens tre ulike funksjoner: Diskursen konstruerer sosiale identiteter, sosiale relasjoner og kunnskap og forestillinger om verden (Fairclough 1992). Hva legges for eksempel i begrepet «foregangsland på klima», dersom petroleum også fremstilles som landets bærebjelke? En diskursanalyse vil følgelig forsøke å avdekke hvordan slike elementer er fremstilt i teksten: Nærlesing av tekst, mikronivået, veves nøye sammen med andre sosiale prosesser og teorier om samfunnet, makronivået. I denne oppgaven vil dette vise seg ved at jeg både går inn i de enkelte tekstene og deres setningsoppbygging, for deretter å sette tekstene inn i mer overgripende teorier om samfunnet som sådan, og dermed plassere kommentarene i samfunnet sett i lys av samfunnets sannhetspolitikk eller kulturell kontekst. For å finne ut av dette bør analysen for det første ta for seg hvilke identiteter som skapes i teksten, altså hva slags egenskaper kilder, reporteren eller leserne tillegges. Her må man blant annet gå inn på det språklige: Hvordan språket brukes til å konstruere nettopp disse identitetene. For det andre bør analysen finne ut av hvilke relasjoner blir konstruert mellom de involverte: mellom reporter og kilde, reporter og lesere og kilder og lesere. For det tredje bør den se på hvordan verden, altså hendelser og relasjoner, er representert (Hågvar 2007).

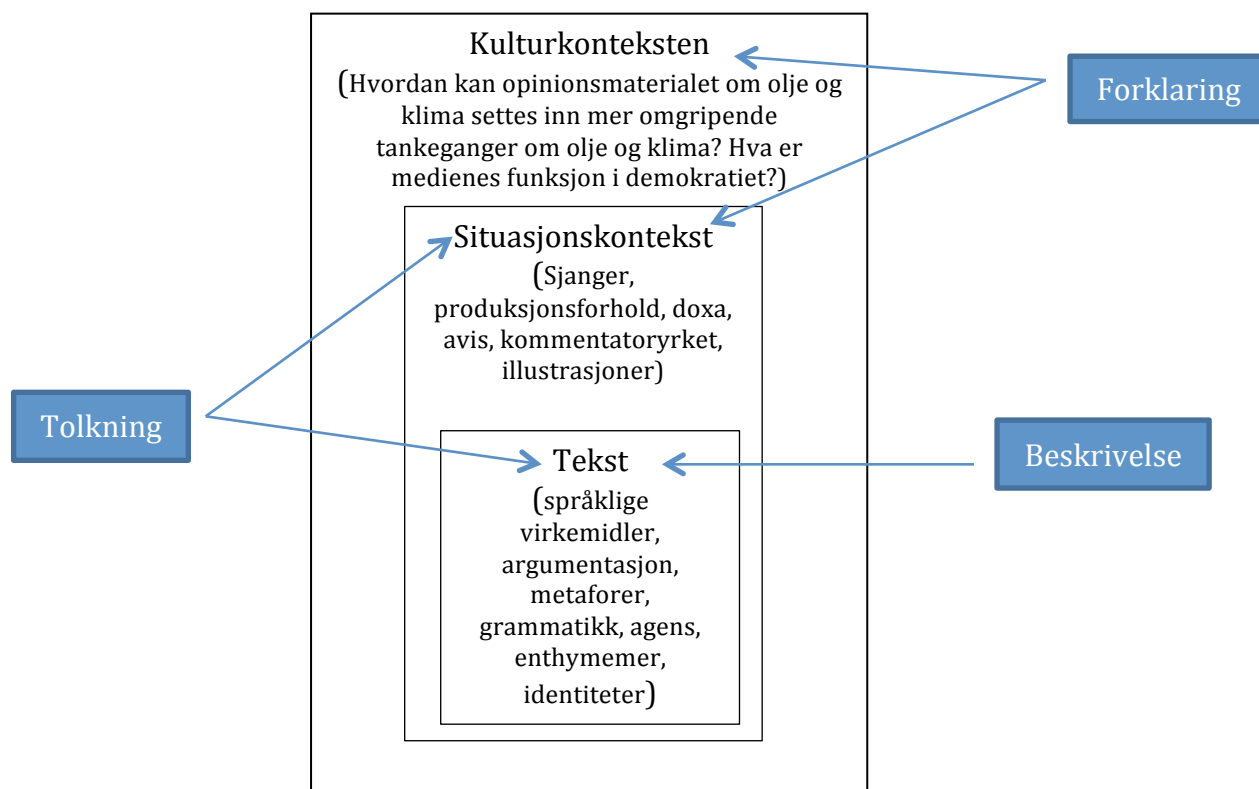
2.3 Diskursanalyse og makt: ideologi og hegemoni

En av de grunnleggende påstandene til Foucault er at diskurser oppretter et konstituerende forhold mellom mening og makt i sosiale forhold. Diskursanalysen handler om makt fordi det språklige mønsteret, meningen, setter grenser for vår måte å tenke rundt fenomen på, eller som Rolv Mikkell Blakar uttrykker det i klassikeren *Språk er makt!* [1973]. Hvis man for eksempel tar et ord som klimakrise, kan man være enig eller uenig i at den finner sted, men

uansett styrer ordet «krise» hvordan man forstår fenomenet. I tillegg kan man, slik som klimaskeptikerne, avvise hele krisen som fenomen, og dermed ikke anerkjenne diskursen. Ved å delta i diskursen vil man samtidig lett risikere å anerkjenne premissene den er bygget over. Derfor konstitueres diskurser, men de er også konstituerende, de påvirker hverandre. Det er i denne sammenhengen begrepene hegemoni og ideologi kommer inn. Hegemoni betegner tilstander der «rådende samfunnsoppfatninger ikke utfordres» (Gramsci i Bergström og Boréus 2005:321). Det foregår en stadig *diskursiv kamp* mellom ulike aktører som ønsker seg hegemoni, og dermed at *sin* sannhetspolitikk skal vinne frem. Hegemonibegrepet hos Fairclough innebærer derfor ikke en helt låst situasjon. Dette er relevant i studien av meningsjournalistikk nettopp fordi det er snakk om mer enn bare å ha de beste argumentene, det er snakk om en kamp mellom virkelighetsforståelser og hvordan ulike begreper skal forstås, altså kjemper de for å oppnå hegemoni. Ideologi definerer han som «significations of reality [...] which contribute to the production, reproduction or transformation of relations of domination» (Fairclough 1992:87), eller «betydning i maktens tjeneste». I dette ligger ofte en idé om at ideologiske forestillinger er blitt så naturaliserte at det ikke lenger stilles spørsmål ved dem, og de egner seg dermed godt til å skjule maktkamper og å opprettholde en hegemonisk samfunnsorden. Ideologi kan ofte ha negative konnotasjoner knyttet til seg, derfor er inntar CDA en kritisk holdning til maktbegrepet, og forsøker å avdekke maktforhold og stille spørsmål ved hvordan skjulte ideologier bidrar til å opprettholde disse forholdene, og å peke på hvordan maktforhold arter seg i tekst.

2.4 Faircloughs modell

Fairclough setter opp en modell for diskursforståelse basert på disse faktorene, som gjerne illustreres som et tredimensjonalt rammeverk det hvert nivå omslutter det neste: Teksten, situasjonskonteksten og kulturkonteksten (Fairclough 1992, 1995). I denne oppgaven vil en etterlikning av denne modellen se slik ut:

Figur 2.1: Faircloughs modell for kritisk diskursanalyse, tilpasset til denne oppgaven

Selve teksten vil både påvirkes av situasjonskonteksten og av den kulturelle konteksten. I en diskursanalyse skal det gis en skikkelig beskrivelse og tolkning av teksten, før man tolker den i forhold til situasjonskonteksten. Til slutt skal det ses etter forklaring av teksten både i situasjonskonteksten og i den kulturelle konteksten. Nedenfor vil jeg gjøre rede for det jeg anser som de relevante faktorene i kultur- og situasjonskonteksten sett i forhold til mitt analysemateriale.

2.5 Kulturkontekst

Kulturkonteksten er vårt utgangspunkt som deltakere i en kultur, og kan defineres som måten en bestemt kultur fremstår gjennom sosial handling. Dette nivået er dermed en betydelig utvidelse av diskursbegrepet (Bergström og Boréus 2005). Hensikten er dels at relasjonene mellom tekst og situasjonskontekst relateres til noe ytterligere og overgripende, eksempelvis andre diskursive praksiser, dels til ikke-diskursive områder slik som ulike økonomiske betingelser⁹ (Jørgensen og Phillips 2006). For denne oppgaven vil det på dette nivået være relevant å se på kunnskap om klima og olje i Norge i dag, slik det ble gjort i innledningen. I tillegg vil det være relevant å se på opinionsjournalistikkens rolle i demokratiet, og hvordan

⁹ I følge Jørgensen og Phillips (2006) går det ikke klart frem hos Fairclough *hvorfor* økonomiske betingelser ikke er en del av diskurs.

dennes rolle og øvrig kunnskap om klima og olje forholder seg til hverandre. Nedenfor vil jeg derfor redegjøre for de premissene jeg legger til grunn for opinionsjournalistikkens oppgave i et demokrati.

2.5.1 Opinionsjournalistikken og demokratiet: «Å sette problemene under debatt!»

Selv om Georg Brandes' klassiske sitat (fra overskriften) først og fremst refererer til skjønnlitteraturen og dens rolle, er også avisenes kommentarstoff en viktig bidragsyter til å sette samfunnsproblemer på agendaen i et demokrati. Demokrati betyr folkestyre, og i et representativt demokrati opprettholdes et slikt folkestyre gjennom valghandlingen. Mellom valgene er det viktig at folks tillitt til demokratiet opprettholdes. Dette krever at medborgerne i stor utstrekning får kontinuerlig, sann og relevant informasjon om viktige samfunnsproblemer. Her kommer pressen inn, nettopp for å sette problemene under debatt. Demokratiet i det moderne samfunnet kan derfor sies å i stor grad handle om mediert kommunikasjon.

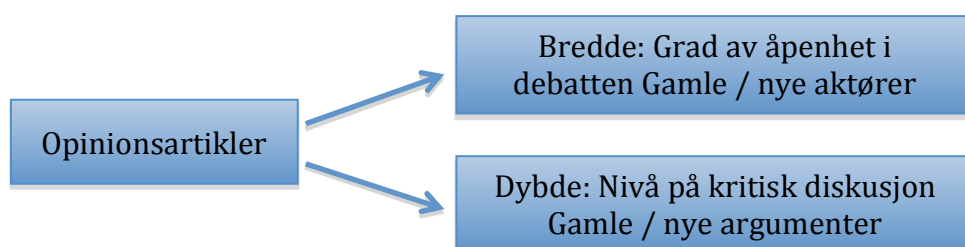
Dersom demokratiet beror på fungerende samfunnskommunikasjon, innebærer dette ikke at en slik tolkning kan forstås entydig. Det finnes mange ulike normative ideer om hvordan et demokrati konstitueres, og dette har igjen påvirkning på hvilken funksjon mediene bør ha i demokratiet. I den moderne demokratidebatten finnes det i følge Lars Nord (2001) først og fremst to perspektiver forankret i to ulike retninger: konkurransedemokratiet og deltagerdemokratiet. I et konkurranse- eller elitedemokrati fungerer opinionspressen som en som blott gjengir kjente argumenter fra kjente aktører. Dette synet er forankret i ideen om at valget av konkurrerende eliter gir det beste grunnlaget for demokratiets endelige beslutninger. Tidligere tiders partipresse, der elitene fikk uttrykke seg gjennom mediene som også var partienes egne kanaler, kan sies å ha vært en realisering av et slikt demokratisystem. I dag anses denne forståelsen av medienes rolle som gammeldags. Synet på den frie pressen er ufravikelig, og dette synet kan forankres i deltakelsesdemokratiet.

I en av sine mest utviklede varianter, er denne modellen knyttet til tyske filosofen og sosiologen Jürgen Habermas' doktoravhandling fra 1962, *Borgerlig offentlighet*, og denne er mye brukt i medie- og kommunikasjonsteori. Habermas kaller det viktigste diskusjonsforumet for «Det offentlige rom». I dette offentlige rommet spiller mediene en sentral rolle.

Mediene er å betrakte som utallige rom i en offentlighet som tester og utmeisler normer. Normene ligger til grunn for all den allmenne politiske diskusjonen og videre for endringer i lov og regelverk. Medienes rolle ligger i deres evne til å formidle utsagn som lar seg begrunne og kritisere. (Habermas i Rasmussen 2001:84)

Ifølge Habermas kan offentligheten forstås som det sentrale rom der allmenne problemer synliggjøres, tematiseres og behandles, og det er mediene som bærer offentligheten.

Tanken om den frie meningsdannelsen, er en sentral idé innenfor enhver form av demokratidefinisjon, og uansett hvilket demokratiperspektiv som legges til grunne, kan det konstateres at samfunnskommunikasjonens rolle i demokratiet bygger på muligheten til fri flyt av meninger, framført uten innskrenkninger (Nord 2001). Den frie meningsdannelsen betraktes dermed som et middel for å styrke demokratiet, og mediene fungerer ved å granske maktforhold og sette problemene under debatt. Særlig har lederartikler og kommentarartikler denne funksjonen. I enhver demokratiforståelse vil avisens opinionsartikler ha forskjellige praksiser, men to meningsdannende funksjoner vil alltid være til stede, og kan illustreres med følgende figur:

Figur 2.2: Kommentarstoffets meningsdannende funksjoner. Figuren er fra Lars Nord (2001:74).

Det habermasianske diskusjonsdemokratiet stiller høye krav til begge disse to meningsdannende funksjonene (Nord 2001). Den ideelle offentlige samtalen består av en kritisk diskusjon rundt allerede etablerte synspunkter så vel som en åpenhet og vilje til å prøve nye oppfatninger, altså det som i figuren betegnes som kommentarenes dybde. I tillegg til at alle rasjonelle overveielser realiseres, er det vel så viktig at alle kan høres, uavhengig av aktørenes betydning og oppslutning, altså kommentarenes bredde. Det sentrale spørsmålet er om det for demokratiet er tilstrekkelig at eksisterende meninger gis spalteplass eller om det også kreves at andre meninger utvikles i opposisjon til de som allerede fins. I normative ideer om opinionsmateriale spiller pressen uansett en viktig rolle som supplerer og kritisk observatør av samfunnets normer og verdier, og har ansvar for å gjengi og drøfte underspilte synspunkter og argumenter så vel som gjengse.

Et liknende syn på medienes rolle i et demokrati, er i følge Nord (2001) å betrakte mediene som en «fjerde statsmakt» og en «vaktbikkje» med plikt og rett til å informere og granske andre samfunnsorganer på folkets vegne. Dette har blitt en sentral del av den

journalistiske yrkesideologien etter at avisene løsrev seg fra partier- og interessegrupper, og det er derfor sentralt at de ikke er bundet til noen private eller offentlige interesser. Dette har styrket pressens stilling som et eget *felt* (som jeg vil komme tilbake til).

Både Stig Hjarvard (1999) og Sigurd Allern (2007) har imidlertid hevdet at vi har sett en viss retrett til partipressens dager, og Allern spør om man ikke kan kalle pressen en «skjødehund» fremfor «vaktbikkje». Uansett kan ikke avisene lenger kalles partienes talerør på samme måte som tidligere. Dette kommer hovedsakelig av at deres troverdighet er tuftet på rollen som nettopp maktens kritiske observatør. Kommentatorene vil miste sin troverdighet dersom de aktivt forsvaret et politisk parti eller stadig og ukritisk tar samme side i ulike konflikter, og ettersom kommentatorene lever av sin kredibilitet, vil deres liv som offentlige eksperter dermed ubønnhørlig være slutt.

For denne studien vil dette innebære at mediene forventes å servere andre perspektiver på klima- og oljepolitikk enn de som regjeringen og politikken gjør, som resultat av sedvanlige prinsipper om opinionartiklenes oppgave. Gjerne også nye perspektiver som heller ikke fremmes av andre i samfunnet. Dessuten forventes det at synspunkter fra gamle og nye aktører drøftes og overveies. Det er uansett et minstekrav at de i en hver debatt, som klimadebatten, relaterer de relevante faktorene, her klima og olje, og drøfter disse opp mot hverandre.

2.6 Situasjonsskontekst

Situasjonsskonteksten betegner de produksjonsforhold, de tekstlige normene og de mottakerne teksten er myntet på, samt i dette tilfellet opplysninger om yrket kommentator. Altså vil det si hvordan tekstmottakere anvender allerede eksisterende diskurser i konsumpsjonen og fortolkningen av teksten (Jørgensen og Phillips 2006).

2.6.1 Produksjonsforhold

Meningsjournalistikk blitt et prioritert stoffområde for avisene som ikke har mulighet til å konkurrere i den ustanselige nyhetssirkuleringen (Allern 2001). Knapskog (2009) kaller opinionssjangeren «fattigmannsjournalistikk», og i en hverdag der avisene bevilges mindre og mindre penger, kan man antakelig forvente å se en ytterligere ekspansjon. I en undersøkelse som sammenliknet kommentarstoffet fra 1991 til 2001, fant for eksempel Stein Sneve (2002) at kommentarstoffet har økt kraftig, og meningsaviser som Klassekampen og Morgenbladet vinner stadig mer terreng. Ekspansjonen av kommentarstoff er vanligvis forklart i lys av internett (Knapskog 2009). I et informasjonssamfunn legger mange vekt på

kommentarsjangerens muligheter for å systematisere, forklare og tilby bakgrunnsinformasjon. Kanskje kan meningsstoffet i papiravisene, sammen med dyptgående reportasjer, bli et av papiravisenes siste halmstrå.

2.6.2 Om habitus og det journalistiske felt

I takt med meningsstoffets ekspansjon har det også vokst frem en gruppe profilerte debattredaktører, samt en gruppe «stjernekommentatorer». Altså har kommentatorenes ethos vokst, og i alle nordiske land har kommentatorene gått fra å fremme andre eksperters syn til å opptre som eksperter selv, som meningsveivisere og dommere (Djerf-Pierre og Weibull 2008). For eksempel opptrer kommentarjournalister i dag på en rekke ulike medieplattformer: Politiske stjernekommentatorer blir offentlige eksperter, og brukt i både radio og TV for å kommentere innenfor et vidt spekter av saker. De tilbyr både nyheter og perspektiver, eller «news and views», og vanlige politiske nyhetsreportere og artikler ser ut til å ha kommet i bakgrunnen for kommentarene (Nord, Enli og Stúr 2012). I tillegg har sosiale medier som Facebook og Twitter vært med på å «merkevarebygge» kommentatorene. Kommentariatet som opinionsledere har varierende ethos, og man kan derfor skille mellom kommentarer og ledere, og ikke minst *hvem* som forfatter kommentarene. Mens ethoset vil bero på avisen i en lederartikkel, vil det i den signerte kommentaren være forfatterens ethos som er avgjørende i en kommentar. I en diskursiv analyse, er det derfor viktig å se på om journalisten har bakgrunn fra klima- eller økonomijournalistikk.

Dette kan sees i lys av det boudieuaske begrepet habitus. Den franske sosiologen Pierre Bourdieu mener at journalistenes *habitus*, deres bakgrunn og kulturelle og økonomiske kapital kan være utslagsgivende for resultatet, og ikke minst hvordan resultatet anses (i Benson og Neveu 2005). Journalister som driver med profilert journalistikk vil ha mektige venner, vanke i bestemte kretser og de vil sammen utgjøre et elitenettverk. Medlemmer av mektige sosiale grupper og institusjoner med høy symbolsk eller økonomisk kapital har mer eller mindre eksklusiv tilgang til og makt over offentlige diskurser (Van Djik 1998).¹⁰ Hvem som kontrollerer temaene og temaendringene er derfor grunnleggende for all diskurs og kommunikasjon. Van Djik definerer mediene og debattredaktørene som slike kontrollører, ikke helt ulikt teorien om pressen som portvoktere eller «gatekeepers». Politiske kommentatorer er også en slik gruppe, fordi de har et fast forum (avisen) der de er forventet å

¹⁰ Dette kan muligens problematiseres etter fremveksten av kommentarfelt og debattfora på internett, men i den trykte pressen, som er studieobjektet her, kan dette stadig sies å gjøre seg gjeldende.

kringkaste sine meninger uten innsigelser fra øvrigheten, gjerne på vegne av de som ikke kommer til i debatten.

En slik profesjonalisering har styrket journalistikken som et eget felt. Bourdieu definerer journalistikken som et eget felt, med sin egen logikk. Han hevder at det journalistiske felt er et felt med makt «It tends to engage with first and foremost those agents who possess high volumes of capital» (i Benson og Neveu 2005:5). Bourdieu mener at det journalistiske feltet kan beskrives som et mikrokosmos i et makrokosmos fordi det adlyder sine egne normer. Begrepet *felt* blir definert som: «To think in terms of field, is to think rationally [...] In analytic terms, a field may be defined as a network or a configuration of objective relations between positions» (ibid). Bourdieu hevder at det journalistiske feltet består av både økonomisk og kulturell kapital: Økonomisk via markedsføring og opplagstall, kulturell gjennom journalistiske kommentarer, journalistiske priser og reportasjer. Det journalistiske felt er dermed autonomt, mener Bourdieu, men bare svakt autonomt: Det er bundet sammen av sine egne normer og verdier (doxa), men samtidig avhengig av både det politiske og det økonomiske feltet, derav er det bare svakt autonomt. Å være et eget felt innebærer dermed å dele et doxa. Fairclough skriver selv om doxa at «What is said in a text is said against a background of what is unsaid» (2003:40). Dermed forholder doxa seg til diskurs ved å være det som ikke tematiseres, debatteres eller det som faller utenfor det som er verdt å debattere. I følge Bourdieu er doxa forestillinger som er sosialt konstruert, men som oppfattes som naturgitte, og hevet over en hver diskusjon. Feltets doxa kan ha innvirkning på hvordan noe blir vinklet. Om en sak er *god nok* kan for eksempel baseres på redaksjonens egne uuttalte kriterier, kriterier som ikke diskuteres, men som antas som selvfølgeligheter. «Hvordan knytte denne saken til byen vi bor i», kan for eksempel være lokal- eller regionsavisens doxa. Videre vil forutsetninger som at en sak må inneholde en konflikt, og at den må forankres i en aktuell hendelse som modell-leseren vil ha interesse av ofte være en del av *journalistikkens* doxa. Hvorvidt saken er god nok kan derfor være ulikt fra redaksjon til redaksjon. Kommentatorene forholder seg til nyhetsbildet og kriteriene bak dette (Hågvar 2007), men kan også reproducere andre felts doxa. Hvis Stavanger Aftenblad for eksempel skriver i en lederkommentar at Norge har plikt til å hjelpe fattige og ofre for tørke gjennom å tilby fossil energi, er det underliggende premisset at vi må pumpe opp mer olje for å hjelpe flere. Det som *ikke* er tematisert er at denne tørken kan komme av klimaendringer som igjen er forårsaket av oljeutvinning. Stavanger Aftenblad reproducerer dermed næringslivets doxa.

Slike uttalte kriterier har blitt kritisert, og i sin ytterste konsekvens mener den svenske statsviteren Olof Petterson (i Allern 2001) at dette fører til en egen ideologi, journalismen. Dette innebærer at journalistiske kriterier uproblematisk blir tredd over hodet på komplekse saker, som igjen gjør at de kan bli fremstilt på en for enkel måte, og i sin ytterste konsekvens irrelevant eller rett og slett galt. Dette kan være en potensiell fare også i opinionsmaterialet når pressen skal kommentere komplekse tema som klima og olje, og er kanskje aller best illustrert av den kjente politiske-spill-diskursen. Det er enklere å ta utgangspunkt i politiske konflikter med tydelige for- og motrepresentanter enn en abstrakt og global sak som ingen har noen klare alternative løsninger på.

2.6.3 Ulike aviser – ulike perspektiver

Avisene må dessuten sees i lys av hvilket område, eller i denne studien, hvilken *region*, de skriver innenfor, i tillegg til hvem som er avisens modelleser. Modelleser defineres av Finn Frandsen som «det settet av kompetanser som forfatteren forutsetter hos mottakeren eller bygger opp hos denne i løpet av teksten» (2000:98). VGs modellesere vil ikke ha lesere med like sammenfallende interesser som Stavanger Aftenblads eller lokalavisen Groruddalen avis vil ha. Avisenes spesifikke kjennetegn vil bli gjort rede for i analysen, her vil jeg kun poengtere at avisenes særegenheter er en viktig faktor i diskursanalysen. Noen av avisene i mitt utvalg er for eksempel uttalte venstreradikale aviser, slik som Klassekampen. Disse vil rette seg mot venstreradikale lesere, og skrive fra et tilsvarende standpunkt. Det innebærer også at selv om journalistene er uavhengige, kan de ta politisk standpunkt.

2.6.4 Lederen og kommentaren - sjangerkjennetegn

Jeg har vært inne på hvilken normativ funksjon opinionsjournalistikken har i et demokrati, men ledere og kommentarer vil også være bundet av visse sjangerkonvensjoner, som tilhører situasjonskonteksten. Opinionsjournalistikk har essayet som historisk grunnform, men til tross for røttene tilbake til 1800-tallet, er sjangeren slik vi kjenner den i dag først og fremst preget av utviklingen i 1970-1980 årene (Neveu 2002). Essayet har historisk sett vært en sjanger som har vært egnet for prøvende og kritisk refleksjon (og selvrefleksjon), for utforskning og kritikk av etablerte sannheter og sannhetsbegreper. Knapskog (2009) hevder imidlertid at pressen har neglisjert essayets elementer av tvil og dialektisk overveiing, og i stedet utviklet seg i retning skråsikre vurderinger og bastante konklusjoner.

Lederartikkelen er av avisenes eldste sjanger, men har likevel fått lite oppmerksomhet innen akademia. Nord (2001) har vært en av de få som har interessert seg mye for den, og

han har funnet ut at formen i lederartikkelen er konsekvent, og føyer seg inn i avisens øvrige profil. Lederen har dessuten en formell tone, og har tradisjonelt vært myntet på beslutningstakere og eliter (Van Djik 1996). Stein Gauslaa og Stein Hauglid legger vekt på innholdet fremfor formen, og oppsummerer kriteriene for en god lederartikkel slik:

Lederen er velskrevet, den har substans, den er logisk bygget opp, den har et poeng, den er aktuell, den er engasjerende, den kan tenkes å påvirke de den er ment påvirke, den er original, den er frekk (Gauslaa og Hauglid 1997:43-44).

Det kanskje fremste kjennetegnet ved lederen er uttrykket for et kollektivt «vi», altså at det er avisens eller redaksjonens mening. Derav er lederen ofte usignert og anonym. Lederen må derfor ta hensyn til visse kontekstuelle faktorer, som hvorvidt avisen er elitepreget eller mer tabloid. Også aviser som forventes å ivareta spesielle interesser eller stå for et verdisyn er bundet til slike forbehold. For eksempel vil Nationen gjerne være opptatt av best mulig vilkår for Norges bønder, mens Vårt Land vil argumentere ut fra et kristent ståsted. Det er i de siste årene blitt vanligere å signere lederartikler, noe som kanskje kan sette spørsmålstegn ved betydningen av dette «vi»-et. I mitt utvalg opererer for eksempel både Klassekampen, Morgenbladet og Dag og Tid med signerte ledere.

I følge Alf Igland og Audun Stølås (2008) er det flere likheter enn forskjeller på leder og kommentar, men forskjellen ligger i den ulike status de har, pluss at kommentaren ofte vil være mer personlig i sin form enn lederen. Gauslaa og Hauglids definisjon av lederen, kan vel så godt fungere som en definisjon på kommentaren. Kommentaren skiller seg imidlertid fra lederen ved at den er «en bakgrunnsartikkel der skribenten gir uttrykk for egne meninger og argumenter» (Pettersen og Øyen 1997:184). Altså kan kommentatorene tillate seg større frihet enn det en lederartikkel kan. Mens lederen i større grad er «rådgivende», skrives kommentaren først og fremst for å vekke debatt, og derfor er en god kommentar egnet til å starte eller fortsette en diskusjon, og er gjerne kontroversiell og modig (Aarønæs 2007). Dette kan anses som selve idealet for kommentaren: Basert på sakens faktiske grunnlag, skal den vekke til live en debatt, uten nødvendigvis å konkludere. Måten dette gjøres på er ulik, det kan dreie seg om alt fra saklig diskusjon til uhemmet polemikk.

2.7 Tekst

Den tekstbaserte delen av analysen trekker på lingvistiske tradisjoner, og går inn på språket gjennom nærlesning og tekstanalyse. I kommentarene kan slike tekstanalyser for eksempel avdekke hvem skribenten implisitt anklager for et forhold. Innenfor diskursanalysen er det vanlig å se på hvem som blir stående ansvarlig for noe, eller *agens*, og minst like viktig,

hvem som *ikke* opptrer som agens, så vel som å se på presupposisjoner og implikaturer (Svennevig 2010). Tekstanalysen i denne studien gjør både begreper fra språkvitenskapen og fra retorikken relevante. Videre vil referentkjeder, det vil si innførte tekstreferenter som gjentatte ganger refereres til, attribusjon og anføringsverb og hvordan skribenten kategoriserer fenomener, kunne si noe om hvilket fokus skribenten har valgt. Også retorisk teori kan være en del av denne tekstanalysen, og nedenfor ser jeg på de grunnleggende retoriske overbevisningsmiddelene som videre vil benyttes i analysen.

2.7.1 Fornuft og følelser – retoriske virkemidler og retorisk teori

«Sterke meninger» hevder Dagbladet at betegner sin avis. Det er knapt noen teori som passer bedre når man skal analysere meningsmateriale enn retorikken. Retorikkens relevans i denne oppgaven er å understreke *hvordan* argumentasjon og meninger underbygger de diskursive praksisene i den enkelte teksten. Retorikken har ofte negative konnotasjoner knyttet til seg. Ikke desto mindre gir læren om retorikk mulighet til å uttrykke sine meninger på en effektiv måte, mens retorisk analyse er et verktøy for å oppdage språklige strategier og manipulasjon (Karlberg og Mral 1998). Begreper fra retorikken i en diskursiv analyse av klima- og oljekommentarer vil dermed kunne avdekke i hvilken grad diskursene er konstruert i manipulative språklige variasjoner.

I en studie av journalistisk kommunikasjon er det mest grunnleggende å få grep om *hvordan* budskapet kommuniseres. Retorisk teori tilbyr en rekke verktøy og uttrykk, men ettersom dette ikke er en rent retorisk oppgave, vil jeg nedenfor kun bruke noen av de grunnleggende begrepene for i analysen å bruke flere begrep som forklares fortløpende.

2.7.2 Logos, ethos og pathos

Opprinnelig var det Aristoteles¹¹ som skapte de tre grunnleggende overbevisningsmidlene *logos*, *ethos* og *pathos*. Når mottakerne av kommunikasjons-handlingen blir overbevist fordi de oppfatter noe som sant eller sannsynlig, har de blitt overbevist av overbevisningsmiddelet logos. Logos må dermed stemme overens med mottakerens doxa. Ifølge Karlberg og Mral (1998) handler logos om at retoren informerer eller underviser sine tilhørere, og dermed appellerer hun til mottakerens fornuft og kritiske sans. Dette kan blant annet skje gjennom bruk av statistikker og tall. Logos får dermed tilhøreren til selv å trekke slutninger, det kan dreie seg om eksempler eller at taleren viser til

¹¹ Man er i ettertid ikke sikker på om det var Aristoteles alene eller i det hele tatt som sto for verket *Rhetorica*, men ettersom det i litteraturlister er ham som krediteres, er det han jeg også tillegger æren her.

liknende tilfeller. Det finnes imidlertid en rekke type argumentasjoner og påstander, og disse kan sammenkobles på ulike måter. Dersom taleren benytter en syllogisme uttales premisset for slutningen. Alltid å uttale syllogismen er imidlertid en svært omstendelig måte å argumentere på, og man kan komme til å uttale svært mange premisser som allerede har aksept. Tekster inneholder derfor alltid uttalte og uuttalte premisser. Derfor er det ofte en forkortet syllogisme som uttales, et enthymem. Aristoteles påpeker selv at de setningene som folk utelater i sine enthymemer ikke nødvendigvis er absolutte sannheter. Ved å bruke enthymem, inviterer taleren til at mottakerne selv utfyller premissene. I tillegg skaper retoren en fellesskapsfølelse ved å bruke enthymemer, fordi publikum forstår at alle omfattes av samme prinsipper. Det er derfor nødvendig å stille spørsmål ved premissene argumentene og påstandene er bygget over. Disse enthymemene er svært like det man innenfor diskursteori kaller presupposisjoner og implikaturer, og for å kunne avsløre maktutøvelsen i en tekst, er disse nødvendige å identifisere. Ulike virkemidler kan tas i bruk for å få enthymener og eksempler med tvilsomme begrunnelser til å vinne frem som argumenter og holdninger. Jeg vil i analysen bruke de retoriske betegnelse på disse argumentasjonsknepene, eller i retoriske termer *fallasiene*, og forklare dem fortløpende.

Taleren som forsøker å vinne tillit gjennom sin karakter og personlighet, spiller på sitt ethos. Det å skape en samhørighetsfølelse, en «vi-følelse» med publikum, er en metode for å skape tillit. Identifikasjon er dermed knyttet til talerens karakter og troverdighet. Dette er svært viktig fordi det ikke hjelper å ha et sant budskap dersom taleren ikke er troverdig. Ethos kan imidlertid forandre seg, og ethoset er noe man både har før kommunikasjonshandlingen starter, innledende ethos, i tillegg til at selve kommunikasjonshandlingen skaper et ethos, avledet ethos. For å styrke sin ethos kan taleren dermed benytte ethos-argumenter. Det handler gjerne om å hente argumenter fra en autorativ kilde. I følge Kjeldsen (2009) henger logos og ethos nøye sammen fordi ethos skapes gjennom logos, sammenhengende og rasjonell argumentasjon gir troverdighet, og logos skapes gjennom ethos fordi den sammenhengende argumentasjonen skapes gjennom hun som fremsetter den. I en lederartikkel kan man bl.a. skape ethos ved å snakke om et «vi», og dermed få publikum til å tenke at «vi» er mange.

Det siste overbevisningsmiddelet heter pathos og betegnes gjerne som en appell til følelsene. Aristoteles peker på at vi ikke dømmer likt dersom vi er redde, glade eller sinte, og dermed kan man ved å appellere til følelsene også fremkalle ulike reaksjoner. For eksempel kan man bruke frykt for å forklare betydningen av miljødeleggelser for senere, når man

tilbyr løsningen, fremme håp. Fordi emosjoner fremkalles av vurderinger av omverdenen, henger også pathos og logos sammen.

2.7.3 Identifikasjon

Identifikasjon mellom retoren og publikum er grunnleggende for retorikkens overbevisningskraft. En vanlig måte å skape denne identifikasjonen på er å vise til felles interesser og verdier retoren har med publikum. Dette kan en kommentator gjøre i en lokalavis ved å vise til oljens betydning for lokalsamfunnet. Men det kan også gjøres på nasjonalt plan, ved å spille på nasjonale selvbilder som for eksempel bildet av «Norge som Europas grønne batteri», eller grunnleggende samfunnsideer, som demokrati eller solidaritet.

2.7.4 Troper

Den språklige utformingen av teksten kalles i retorikken *elucutio*, og de språklige bildene, *tropene*, i teksten, anses som vel så viktige som argumenter i denne utformingen.

Sammenlikninger, figurer og metaforer er troper som gjør det enklere å forklare det abstrakte med noe nærmere og mer kjent. Svennevig (2010) forklarer hvordan metaforer også virker svært styrende på forståelsen. Slike språklige konstruksjoner kan fungere som en del av maktutøvelsen i samfunnet (Ottosen 2009). De kan dessuten forsterke en oppfatning ved at de repeteres på ulike plattformer. Ved at medier og andre kommunikasjonsplattformer gjentar dem, blir det mer og mer en «udiskutabel faktasetning». «Norge som grønt batteri for Europa» er et eksempel på et slikt bilde.

3 Metode

Metode handler om hvordan man ønsker å gå frem for å besvare problemstillingen(e). I problemstillingen spør jeg hvilken funksjon kommentarer og ledere om klima og olje har, hvilke diskurser som kan identifiseres, og hvordan konflikten mellom klima og olje behandles. I det følgende kapittelet vil jeg redegjøre for den metodiske delen av studien, det vil si at jeg vil forklare de teorielementene jeg kommer til å legge vekt på i analysen, samt tydeliggjøre hvordan jeg vil anvende diskursrammeverket.

I all forskning er det viktig å innlemme metodisk refleksjon. Den britiske medieforskeren Michael Patton (1990) skriver at man har en *plikt* til å gjøre rede for og analysere hvordan man har besvart problemstillingen. Dette er spesielt viktig når man gjør kvalitativ analyse, fordi den er uten retningslinjer og føringer. Det vil dessuten alltid være en risiko for at forskerens bakgrunn påvirker funnene, noe som understreker viktigheten av det følgende kapittelet. Studien er dessuten ikke etterprøvable, og dermed ikke kvalitetssikret, uten en grundig redegjørelse for metoden.

Den kritiske diskursanalysen er både en teori og en metode, og det innebærer at det er Faircloughs modell som ligger til grunn det metodiske rammeverket for tekstanalysen. Den kritiske diskursanalytiske tradisjonen er i hovedsak en kvalitativ tradisjon, og den kvalitative analysen er også min hovedtilnærmingstype. Denne studien er en tekstanalyse av et stort antall leder- og kommentarartikler, og jeg har derfor supplert med en kvantitativ analyse. Jeg har alt gjort rede for det jeg anser som de relevante faktorene innenfor situasjonskonteksten og den kulturelle konteksten, i henhold til Faircloughs modell. I dette kapittelet skal jeg forklare hvordan tekstanalysene, den kvalitative og den kvantitative, er gjennomført, før jeg i diskusjonen i kapittel seks vil sette tekstanalysen i forhold til kultur- og situasjonskontekst.

Å blande kvalitativ og kvantitativ metode innenfor én studie kalles metodetriangulering, og er kontroversielt. Østbye et al. (2007) peker for eksempel på at forskeren kan ønske å kompensere for svakheter i én metode ved å bruke flere metodiske tilnærminger, og understreker derfor at metodetriangulering ikke styrker validiteten av undersøkelsen. I tillegg har kvantitativ metode og diskursanalyse ikke bare ulike verktøy og fremgangsmåter, men de skiller seg også fra hverandre epistemologisk ved hvordan de anser virkeligheten. Mens den diskursanalytiske retningen legger vekt på at språket skaper virkeligheten og at ting derfor ikke kan måles og veies, prøver den kvantitative analysen tvert imot å kvantifisere virkeligheten. Den kvalitative metoden oppfatter ikke virkelighetens empiriske data som eksakte gjengivelser av virkeligheten, og anser dataene som komplekse,

mens den kvantitative undersøkelsen streber etter entydige data i omverdenen (Gentikow 2005). Metodetriangulering må derfor i større grad ansees som en utfylling enn en kompensasjon: Kvantitativ innholdsanalyse er brukt for å få frem i hvilke sammenhenger kommentarer om klima og olje trykkes, for å identifisere hvilke stemmer som oftest refereres til og dessuten for å kunne sammenlikne de ulike avisene. Kvalitativ tekstanalyse er brukt for å kunne peke på hvilke elementer i teksten som er med på å forsterke og danne diskursene, i henhold til den kritiske diskursanalysen. Denne vil dessuten se på hvordan de to temaene settes i sammenheng.

Ifølge Bourdieu er dessuten ikke en tekst eller et fåtall tekster alene nok til å definere en diskurs, han mener at det i større grad er samfunnsnormer og rammer som må definere diskursen (i Fairclough 1998). Det blir for snevert å fokusere på kun en tekst, hevder han. Fairclough har et mer håndgripelig forhold til dette, og mener at det må gå an å både se på den enkelte teksten, og samtidig å sette den inn i overgripende ideer om samfunnet generelt. Jeg forholder meg til svært mange tekster (518), og denne fremgangsmåten er et forsøk på å hente to sentrale ideer som jeg begge syns er verdifulle og nødvendige for å kunne gjøre en grundig diskursanalyse. Innenfor dagens medieforskning er metodetriangulering dessuten blitt relativt vanlig (Østbye et al. 2007). Uten teksten blir diskursen etter min mening abstrakt og vanskelig å påvise, samtidig som et fokus på et fåtall tekster (som i Faircloughs ånd) i liten grad viser mangfoldet i diskursen, samt i hvilken utstrakt grad den faktisk eksisterer. Gentikow (2005) viser også til at de fleste fenomener innenfor samfunnet både har kvantitative og kvalitative sider, og at de kvantitative studiene derfor kan virke komplementære ved at den ene utfyller den andre. I denne studien vil den diskursanalytiske vekten på språk fungere som et verdifullt supplement til den kvantitative tekstanalysen, foruten å gi et mer nyansert bilde enn en kvantitativ analyse alene ville kunne gjort. Den kvantitative undersøkelsen vil virke komplementær til den kvalitative analysen ved å gi mulighet til å kunne generalisere over materialet, og den vil dermed virke kontekstualiserende og danne bakteppe for klima- og oljekommentarer. Jeg vil nedenfor gjøre rede for hvordan jeg har samlet inn dataene og valget av enheter, før jeg forklarer henholdsvis den spesifikke kvalitative- og den kvantitative metoden.

3.1 Utvalget: datainnsamling

Medietjenesten A-tekst Retriever er brukt til å samle inn avisartiklene, og ordene det har vært søkt på er [«klima*» OR «global* oppvarming*» OR «olje*» OR «petroleum*»], noe som vil si at alle ord som begynner med klima, olje, petroleum slik som «klimatekningen» og

«petroleumsmeldingen», er inkludert i søket, eller om det skulle stå «den globale oppvarmingen». Dette er naturligvis ikke et optimalt søk, og svært mange av artiklene vil være irrelevante. Det har også vist seg at det ikke er mulig å sortere ut kommentarer og ledere i A-tekst. Søket resulterte i 42 457 treff, noe som har ført til at datainnsamlingen har vært en særdeles tidkrevende prosess. I mange tilfeller har jeg måttet gå inn på hver enkelt avisside for å se hvorvidt det er snakk om en kommentar eller ikke, da denne informasjonen ikke er mulig å lese ut i fra siden søkeresultatet vises på. Det har i det minste resultert i at søket har blitt grundig. Det må likevel tas høyde både for at A-tekst kan være ustabil og menneskelig svikt når det gjelder hvorvidt jeg har fanget opp absolutt alle artiklene i perioden. At A-tekst er ustabil opplevde jeg da jeg et par ganger i løpet av perioden fant kommentarer som var svar på andre kommentarer som ikke var fanget opp i mitt søk. Hva gjelder menneskelig svikt, så kan jeg ikke garantere for at jeg har fått øye på absolutt alle kommentarer i løpet av perioden jeg har analysert. Prosessen var tidkrevende, og et slitent øye ser kanskje ikke like mye fredag ettermiddag som et friskt øye gjør mandag morgen. Jeg mener allikevel at det er verdi i det utvalget jeg har. Om menneskelig svikt kan sies at jeg har vært grundig med å finne frem til artiklene, så det skulle være få artikler som eventuelt har falt bort. I tillegg er det et relativt stabilt antall artikler i måneden, sett bort ifra måneder der det har vært spesielle konferanser eller stortingsmeldinger å dekke, noe som sannsynliggjør at jeg har fått med meg de fleste kommentarene.

Perioden det er søkt innenfor er 1.6.2011 – 31.12.2012. Grunnen til at 1. juni er valgt, er at petroleumsmeldingen ble lagt frem den 25.6.2011, og i løpet av den samme sommeren og det påfølgende året ble det dessuten gjort flere oljefunn i norske farvann. Jeg ville ha med noen uker før petroleumsmeldingen ble lagt frem også, for å få eventuelle kommentarer i forkant av den varslede fremleggingen, og da ble 1. juni en naturlig dato å velge. I løpet av den samme perioden, 24. april 2012, ble klimameldingen lagt frem. Den var etterlenget, ettersom den egentlig var planlagt å legges frem høsten 2011. I løpet av perioden fikk også Nimmo Bassey Raftoprisen nettopp for sin kritikk av oljeutvinning, deriblant norsk oljeutvinning, og sommeren 2012 ble klimamøtet i Rio arrangert, som det var knyttet store forventninger til. Jeg har valgt å avslutte perioden den 31.12.2012 ettersom jeg dermed får med meg det årets COP-konferanse så vel som eventuelle avsluttende kommentarer om årets olje- og klimabegivenheter. Tidsmessig ville det vært interessant å gjøre en enda mer omfattende studie, som for eksempel å se på et bredere tidsrom fra klimadebatten begynte på 1980-tallet og frem til i dag. Dessverre er oppgavens omfang begrenset til 100 sider samt en

tidsramme, og den type studie ville nok krevd betydelig mer tid og plass for å belyse utviklingen skikkelig.

3.2 Valg av enheter

Enheten i undersøkelsen tilsvarer det som undersøkes, i dette tilfellet kommentarer og lederartikler i bestemte aviser. Fordi jeg også var interessert i å se om det fantes noen ulikheter mellom ulike aviser, har jeg tatt med samtlige riks- og regionsaviser i utvalget. Dette omfatter Aftenposten, Adresseavisen, Bergens Tidende, Dag og Tid, Dagsavisen, Dagbladet, Dagens Næringsliv, Fædrelandsvennen, Klassekampen, Morgenbladet, Nationen, Nordlys, Stavanger Aftenblad, VG og Vårt Land. Videre i oppgaven vil jeg referere til disse kun ved initialer:

AA	Adresseavisen
AP	Aftenposten
BT	Bergens Tidende
DT	Dag og Tid
DB	Dagbladet
DN	Dagens Næringsliv
DA	Dagsavisen
FV	Fædrelandsvennen
KK	Klassekampen
MB	Morgenbladet
NA	Nationen
NL	Nordlys
SA	Stavanger Aftenblad
VG	VG (Verdens Gang)
VL	Vårt Land

Figur 3.1: Avisene vil refereres til med de overstående initialene

For å referere til hver enkelt kommentar- og lederartikkel vil jeg skrive initial og deretter dato på følgende måte: AA180811, som vil si Adresseavisen den 18. august 2011. Ettersom disse

avisene er en blanding av verdiaviser, meningsaviser, landsdekkende aviser og regionsaviser vil det kunne gi et godt sammenliknings- grunnlag mellom ulike aviser og regioner. Det vil også være relevant å se på om aviser som SA, som ligger i hjertet av olje-Norge men som tradisjonelt har vært en kristenkonserverativ avis der ideer om naturvern har stått sterkt, vil ha en annerledes holdning til oljeutvinning enn for eksempel hovedstadsavisen DA, som kommer ut i en by der arbeidsplasser i oljenæringen på langt nær er like basalt som i Stavanger. Merk også at to av avisene, DT og MB, er ukeaviser, og vil derfor ha betraktelig færre treff enn de som gis ut hver dag. I tillegg gis AP, BT, DB og VG ut hver dag, og kan derfor muligens ha litt fler treff enn de andre. De øvrige avisene kommer ut seks dager i uka (mandag – lørdag).

Det er diverse kriterier som ligger til grunn for utvalget, og det er derfor nødvendig med noen presiseringer. For det første er det visse formelle krav til sjangeren som jeg mener må være til stede for å kunne ta artikkelen med i utvalget. En rekke aviser trykker kommentarer og ledere som ikke overskrider et avsnitt, og som gjerne kun består av noen setninger. Disse har jeg sortert ut av utvalget, både fordi de ville vært vanskelig å kode med holdning, rammehendelse og så videre, og fordi det ville blitt et enda større materiale. Dessuten spiller disse kommentarene / lederne ofte på humor og kan sjelden plasseres innenfor en diskurs. For det andre er det visse temaer jeg har styrt unna. I denne oppgaven er målet å finne ut hvordan klima- og oljepolitikk diskuteres i pressen, men søket har generert mange treff på kommentarer som ikke nødvendigvis tar for seg klima- og oljepolitikk direkte. Jeg har derfor sortert bort alle kommentarer som ikke har klima eller oljepolitikk som ramme. Hvilke kommentarer som har en klima- eller oljepolitisk ramme er selvsagt høyst subjektive vurderinger, og jeg vil derfor her gjøre rede for de beslutninger som er tatt og hvorfor. Det vil for det første si at børs- og markeds kommentarer ikke er med i mitt utvalg. Jeg anser ikke markeds- og børsseksjonen som relevant nok for min problemstilling til at de kan inngå. FV har ofte lederartikler som kan minne om børs- og markeds kommentarer, og disse er tatt med fordi de er lederartikler. For det andre vil det si at en rekke hendelser i løpet av perioden som har hatt tilknytning til olje eller klima, men som ikke har hatt dette som ramme, utgår. Dette gjelder streiken i Nordsjøen sommeren 2012, fordi jeg mener rammen for disse kommentarene i størst grad er arbeidsvilkår og rettigheter. Det samme gjelder kommentarer om solcelleprodusenten REC, fordi dette i størst grad handler om industripolitikk, og ikke klimapolitikk. Hovedgrunnen til at disse kommentarene ikke er med, er både et forsøk på å begrense omfanget, men også fordi det ville involvert såpass mange nye variabler og kategorier at analysen ville blitt kaotisk.

Mange redaksjonelle kommentarer nevnte også søkeordene i en bisetning, og ikke alle disse kommentarene er relevante å ta med inn i utvalget. Det kan for eksempel være fordi de handler direkte om politiske dragkamper av typen SVs dårlige forhold til Borten Moe, som forsterkes av nettopp oljetematikk. Jeg har derfor besluttet å kun ta med kommentarer der søkeordene danner bakteppet for artiklene. Dersom det for eksempel var en kommentar om hvordan oljen forsterket dragkampen i regjeringen, anser jeg dette som at oljen danner bakteppet for resten av kommentaren. Dersom det kun var nevnt i en bisetning, som for eksempel «Mange saker splitter regjeringen: asylpolitikk, oljepolitikk og landbrukspolitik» uten ytterligere utdypinger, sorterte jeg det som irrelevant. Videre handlet flere av kommentarene om klimaspørsmål på en litt mer subtil måte, det være seg kommentarer om bybanen, intercitytog eller avfallshåndtering. Her ble klimahensyn nevnt som en faktor til at det er viktig, men kanskje ikke utdypet mer. De av disse kommentarene der klima har vært hovedgrunnen til å satse på for eksempel bybane er tatt med, fordi jeg anser det som klimarelevant at man ønsker å utbedre kollektivtrafikken og dermed å få ned bilbruken. Det er kanskje andre grunner til at Bergen ønsker seg en bybane, men en viktig grunn er jo at folk skal reise mer kollektivt og unngå mer forurensende framkomstmidler. Knyttet til retorisk teori, er disse kommentarene særlig relevante nettopp fordi de tar utgangspunkt i meldingens betydning for regionen avisen tilhører. *Identifikasjon* er et sentralt retorisk grep, foruten å være et journalistisk nyhetskriterium. Altså anser jeg kommentarer der et aspekt er *begrunnet* med klimaperspektivet som relevante for studien.

Det fantes også et visst antall kommentarer som omhandler klima- og oljespørsmål, men som ikke eksplisitt nevnte noen av søkeordene. Disse har jeg funnet fordi de har blitt referert til av andre kommentarer i mitt utvalg. Ordene som er brukt i stedet for mine søkeord er gjerne «Statoil», «Hydro» eller «miljø». Jeg skulle svært gjerne hatt disse med i utvalget. Ulempen med å la ord som «miljø» ligge er at miljøraken har vært på dagsordenen lenge, men også den allerede omtalte distinksjonen mellom klima og miljø. Det ville for eksempel vært interessant å se på hvorvidt det fantes noen forskjeller på olje relatert til «miljø» på den ene siden og «klima» på den andre. Dette hadde imidlertid krevd langt mer arbeid hva gjelder datainnsamling, noe jeg allerede har brukt i overkant mye tid på.¹² I tillegg har klimasaken og miljøraken blitt omtalt mer og mer parallelt, i følge en studie av Bernt Aardal, Andreas Tjernshaugen og Anne Therese Gullberg (2011). I 2009 ble temaene i følge den samme

¹² For eksempel er ordet «miljø» brukt i så mange irrelevante sammenhenger i forhold til klima, slik som «politisk miljø» og «kriminelt miljø», at jobben med å sortere det ut ville blitt svært omstendelig

studien omtalt nesten på lik linje. Jeg derfor valgt å nøye meg med søkeordet klima, og latt miljø ligge.

I den kvantitative analysen har jeg stedvis delt opp i «klimakommentarer» og «oljekommentarer». Dette kan kanskje bli ansett som motstridende, ettersom jeg er ute etter å se på i hvilken grad disse to temaene relateres, samtidig som jeg dermed behandler dem adskilt. Fordi jeg vil finne ut i hvilken kontekst de ulike kommentarene dukker opp, hvorvidt de behandles segregert i debatten, og det dermed trengs et søk på begge ordene for å få opp alle kommentarene, syns jeg likevel det gir mening å gjøre dette skillet. Dessuten er det vanskelig å finne i hvilken grad de relateres hvis man ikke ser på i hvilken grad de *ikke* relateres, og dette vil kun komme frem ved et søk på begge ordene. Måten det er gjort på er at de kommentarene jeg fikk opp på søk på «klima» er behandlet som klimakommentar, og de jeg fikk opp på «olje» har jeg behandlet som oljekommentar. Der jeg fikk kommentarene opp på begge ordene, besluttet jeg hvilken kategori de tilhørte ved å se på det fremtredende perspektivet i kommentaren. I 14 kommentarer var klima- og oljeperspektivet til stede i like stor grad, og i analysene er disse kommentarene fordelt på begge kategorier.

3.3 Kvantitativ innholdsanalyse

Østbye et al. (2007:210) definerer kvantitativ innholdsanalyse som «dataregistrering og analyseteknikker som søker mot en systematisk, objektiv og kvantitativ beskrivelse av innholdet som budskap». Med systematisk menes at det formuleres generelle regler om hvordan materialet skal behandles; Hver tekstenhet skal klassifiseres, eller kodes, for hver variabel. At analysen er objektiv betyr at det så langt mulig skal være samsvar i kodingen på tvers av enkeltpersoner, men ikke i den betydning at det nødvendigvis samsvarer med virkeligheten (ibid). Styrken i den kvantitative innholdsanalyse ligger ifølge Åsa Nilsson i at metoden på en effektiv måte tillater forskeren å analysere et stort datamateriale (Nilsson 2000). I følge Winner og Dominick (i Østbye et al. 2007) er noen av de mest verdifulle aspektene ved kvantitativ koding at den kan beskrive mønstre og utviklingstrender i medieinnholdet og at den kan teste hypoteser og mål, utvalgsriterier og arbeidsmetoder i mediene. Dette vil også være relevant i forhold til min problemstilling i den forstand at det gir innsyn i hvilke rammehendelser som genererer kommentarer og en eventuell utvikling.

3.3.1 Variabler og kategorisering¹³

Begrepene *variabel* og *variabelverdier* er sentrale i kvantitativ metode (Østbye et al. 2007). Hver av de registrerte opplysningene er en variabel, det vil si hver «kategori» i kodeskjema. Til slutt betegner variabelverdien svaret på de enkelte variablene. Forsøk på å finne gjensidig utelukkende kategorier i en kvantitativ innholdsanalyse, og forsøk på å finne en høvelig betegnelse på hver enkelt kategori kan by på problemer. Jeg vil i det følgende derfor gjøre rede for hvordan dette er utført i studien.

Koding handler om å redusere det store datamaterialet fra innsamlingen, altså kommentarene og lederne fra A-tekst, til noen temaer eller kategorier som uttrykker essensen i materialet (Østbye et al. 2007). Grenseoppgangen mellom koding og tolkning er tidvis utflytende i tekstanalytisk metode, og man kan kalle kodingen for tolkningens første, deskriptive fase, det vil si at de kodene man først bruker kan kalles deskriptive, før de man senere trekker linjer til teoretiske begreper, og disse kan kalles fortolkende koder (Thagaard 1998).

I en kvantitativ innholdsanalyse må hver variabel ha gjensidig utelukkende kategorier: På hver variabel skal hver enhet plasseres innenfor én, og kun én, kategori (Østbye et al. 2007). Dette kan tidvis være enkelt, slik som variabelen i mitt kodeskjema som spør etter hvor mange ganger «klima» nevnes i en oljekommentar. Ettersom dette er mulig å tallfeste, byr det heller ikke på særlig mange problemer. Andre ganger, som for eksempel variabelen «tema», kan svaret noen ganger være flere. Dette er forsøkt veid opp ved å ha to variabler for «tema», «tema 1» og «tema 2», og det samme for variabelen «holdning».

Innsamling av data ble foretatt våren 2013. Dette ble utført på den måten at det i første omgang ble gjort stikkprøver for å kunne utforme det deskriptive kodeskjema, deretter en pilotkoding for å se hvilke kategorier som fungerte og hvilke som måtte justeres. I denne studien benytter jeg meg hovedsakelig av deskriptive koder, det vil si at kodeskjemaet og kategoriene er basert på funn og tendenser i materialet. Det er gjort slik fordi det vil være lettere å overse visse trender dersom kategoriene var basert på allerede fremsatte teorier. Jeg har også trukket linjer til teoretiske koder senere. Kategoriene som er laget bygger dermed til en viss grad på tidligere forskning om klimadebatten, slik den er presentert ovenfor. Jeg har revidert kodeskjemaet flere ganger og utfallet har blitt et kodeskjema jeg mener omfatter de viktigste aspektene som må tas i betraktning for å kunne svare på oppgavens problemstilling.

¹³ For kodeskjema og kodeinstruks, se vedlegg 1

3.3.2 Intersubjektivitetstest

For å sikre reliabiliteten i undersøkelsen, bør en kvantitativ innholdsanalyse også gjennomgå en intersubjektivitetstest. Det vil si at to ulike forskere skal kunne komme frem til de samme resultatene ved bruk av de samme kodeskjemaene på de samme dataene. I følge Østbye et al. (2007) vil en aldri kunne komme frem til eksakt samme resultat, men så lenge samsvaret er over 90 prosent, er det tilfredsstillende. En slik intersubjektivitetstest ble utført med en medstudent på masterstudiet i journalistikk. Hun har kodet 20 artikler, og fungerte dermed som en «annenkode». Samsvaret var over 90 prosent, men noen kategorier skapte problemer.

Hva gjelder «holdning» var det i to tilfeller uenighet om hvorvidt holdningen i hovedsak var «klimakatastrofe» eller «mane til handling» da begge holdningene var til stede i artiklene. Dette løste jeg ved å innføre mulighet for å kode to holdninger på de ulike artiklene. Dette hadde ringvirkninger, og i fire av annenkoderens artikler var det flere enn to holdninger som var fremtredende. I en artikkel var vi uenige om hvilken holdning som burde kodes som holdning nummer to.

Et annet dilemma som dukket opp var kategorien «rammehendelse». Først og fremst gjaldt dette energikonferansen i Stavanger i august 2012, som åpnet med nyheten om at det var gjort et nytt, stort oljefunn. Oljefunnet ble selvsagt kommentert i svært mange aviser. Men ettersom jeg både hadde en kategori som heter «oljefunn» og en annen som heter «energikonferanser», bød dette på problemer da annenkoderen skulle kode. Dette løste jeg ved å beslutte at det var hovedtema for kommentaren som ble kodet i rammehendelsen. Dersom kommentaren omtalte oljefunnet, og energikonferansen bare ble nevnt fordi det var der det ble presentert, slik som i kommentaren «Norge blir enda mer oljesmurt» (DN280812), kodet jeg rammehendelsen som «oljefunn». Når energikonferansen i hovedsak ble omtalt, og oljefunnet kun nevnt, som i kommentaren «Stavanger er sentrum» (SA310812), kodet jeg rammehendelsen som «energikonferanse». Dette forklarte jeg til annenkoderen, og hun kodet deretter i samsvar med det jeg hadde kodet.

I tillegg kan jeg nevne at variabelen «perspektiv» har bydd på problemer når jeg skulle forklare det til utenforstående som ikke har lest artiklene. Dette har vært en relativt uproblematisk inndeling både for annenkoderen og meg, men etter spørsmålene å dømme, virker det nødvendig å påpeke det.

3.4 Kvalitativ innholdsanalyse

Ettersom den kvalitative delen av analysen dermed er delvis gått gjennom i teoridelen om diskursanalysen, vil jeg her nøye meg med noen korte kommentarer om kvalitativ metode og presiseringer av studien.

«Menneskelig erfaring lar seg ikke beskrive gjennom entydighet», skriver Barbara Gentikow (2005:43), og mener at kvalitativ metode egner seg til å beskrive nyanser og flertydig materiale. En kvalitativ analyse som tar for seg hvordan språket er med på å forme kommentarene i ulike diskurser vil derfor være egnet til å svare på problemstillingen. Kvalitativ metode oppfatter ikke dataene som eksakte og objektive representasjoner av virkeligheten, men heller som fortolkninger av den, og er således i slekt med (de)konstruktivismen, poststrukturalismen og postmodernismen (Gentikow 2005). Dermed deler den opphav med den retoriske analysen og diskursanalysen. Ved å se på språklige konstruksjoner, kan man blant annet identifisere hvor argumenter er hentet fra og hvordan de fungerer i kommentaren som sådan. Det vil dermed være et sentralt anliggende i denne studien å avdekke maktforholdene og hvor doxa reproduseres.

I Faircloughs klassiske kritiske diskursanalyse, går man svært nøye igjennom et fåtall tekster (Jørgensen og Phillips 2006). I min analyse har jeg valgt å gjøre dette på en litt annen måte. Dette har hovedsakelig å gjøre med at for å kunne svare ordentlig på problemstillingen, ønsket jeg å vektlegge i hvilke kontekster de samme diskursene oppstår, for videre å finne ut hvilken funksjon kommentarene hadde. Dette ble kun muliggjort gjennom å analysere flere tekster innenfor samme diskurs kvalitativt. Jeg mener det ble ytterligere rettferdiggjort da mange av kommentarene innenfor samme diskurs likner hverandre i fremtoningen i den grad at de til tider kan forveksles. Det er selvsagt ulemper med denne tilnærmingsmåten også. For eksempel blir det vanskelig å gå helt i dybden på noen av tekstene.

For fremgangsmåten i denne studien betyr dette at jeg har prøvd å få oversikt over diskursene både mens jeg har samlet inn data, og da jeg kodet kvantitativt. Altså gav den kvantitative undersøkelsen meg grunnlaget jeg trengte for å kunne identifisere diskurser, og sette dem inn i overordnede tankeganger om samfunnet som sådan. Deretter ble den kvalitative analysen utført ved å gå gjennom hver enkelt av de 518 tekstene og plukke ut de illustrerende eksemplene til hver enkelt av de identifiserte diskursene.

3.4.1 Generalisering, validitet og reliabilitet

Når man skal vurdere forskningsprosjektets metodiske kvaliteter, er det vanlig å diskutere tre aspekter eksplisitt: *Generalisering, validitet og reliabilitet*. Generalisering, eller analytisk

fleksibilitet, betegner i hvilken grad studiens funn kan gjøres allmenngyldige. Ettersom denne studien tar for seg alt opinionsmateriale (fra redaksjonen) i en gitt periode, bør det gå ganske greit å generalisere funnene, om enn kun innenfor den studerte perioden. Å supplere med en kvantitativ analyse, altså metodetrianguleringen, styrker dessuten studiens analytiske fleksibilitet. I tillegg betraktes stor grad av reliabilitet og validitet som en forutsetning for å kunne generalisere funnene.

Validitet har å gjøre med i hvilken grad design og operasjonalisering gir relevant innsikt i den overordnede problemstillingen. Studiens validitet er god dersom spørsmålene som stilles er operasjonalisert slik at det spørres etter hva man er ute etter i forhold til teorien. Validiteten kan være vanskelig å undersøke, men kan styrkes blant annet ved å bruke en anerkjent teori eller metodisk rammeverk (Gentikow 2005). Fairclough (1999) hevder at diskursanalysen er et godt verktøy for å undersøke maktfraksjoner i det offentlige ordskiftet. Ved å bruke Faircloughs modell som grunnlag for denne studien, som også kan karakteriseres som en slags studie av det offentlige ordskiftet, kan dermed studiens validitet sies å være styrket.

Den kvalitative analysen blir fra visse hold (som for eksempel tar utgangspunkt i objektivitetsidealet i positivismen og naturvitenskapen) kritisert for å ikke fremsette objektiv kunnskap, fordi forskeren blir for sentral som tolker (Østbye et al. 2007). Dette går ut over studiens *reliabilitet*. Gentikow (2005) skriver imidlertid at dette kan veies opp for ved å inkludere så mange sitater som mulig, og dessuten ved å redegjøre for funn som avviker fra de øvrige hovedtrendene. Her er det viktig å se til at man heller ikke underslår eller at noen data blir så fremtredende at det ikke er representativt for dataene, altså vil det si at funnene skal balanseres på en god måte. Jørgensen og Phillips (2006) skriver på sin side at en viss påvirkning fra forskerens side er uunngåelig, og at idealet heller bør være en *tilnærmet* objektivitet. Den kvalitative studien sies derfor å være politisk, ettersom forskeren selv er en del av diskursene som undersøkes, og det dermed ikke fins noen verdifri posisjon for forskeren. Dette samsvarer med Fairclough som skriver at den kritiske diskursanalysen er politisk nettopp derfor (ibid). Jeg vil i denne studien uansett inkludere mange sitater og påpeke avvik for å etterstrebe den reelle balansen.

3.5 Refleksjoner rundt metode

I følge Gentikow (2005) er det viktig å tenke over metoden man har brukt. Jeg vil derfor kort gjøre rede for de metodiske utfordringene jeg møtte på. Det kanskje mest utfordrende var utformingen av kodeskjema og kategorisering og inndeling. Kodeskjemaet vil naturligvis ha

en grunnleggende effekt på materialet, men ettersom annenkoderen ikke hadde noe problem med inndelingen, og mente kategoriene gjengav det materialet hun så på, anser jeg kategoriene som uttømmende. Jeg har i tillegg diskutert og revidert kodeskjema med både veileder og medstudenter.

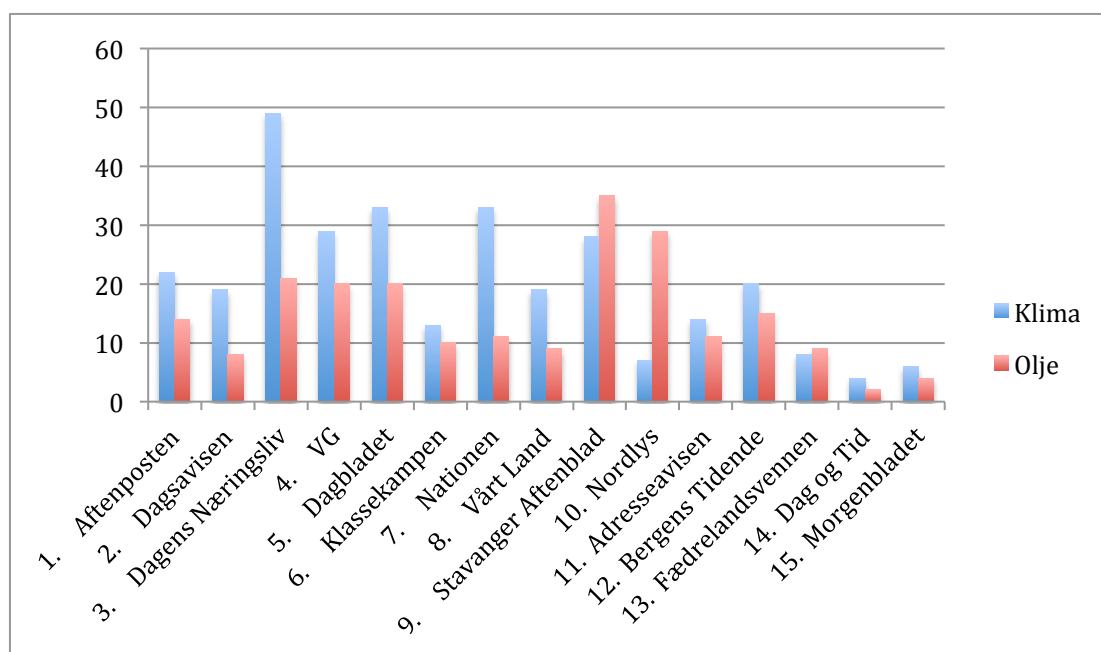
Datainnsamlingen var omstendelig, men det har vært en nyttig prosess. Jeg har fått utbytte av både leserinnlegg og artikler som ikke ble tatt med i utvalget, fordi de gjerne representerte et annet syn enn hva journalistene fremmet. Det ble etter hvert svært lett å skille en journalistisk kommentar fra et innsendt innlegg, nettopp fordi innsendte leserinnlegg oftest tilbød andre perspektiv, og journalistene stort sett fremmet det samme. Dette gjaldt også de omtalte hendelsene: Mens kommentariatet skriver om de samme rammehendelsene, skriver innsendte innlegg om et bredere spekter av hendelser. Denne observasjonen, som ble muliggjort gjennom metodevalget, kan settes i sammenheng med problemstillingen min, fordi det dermed kan diskuteres om journalistene repeterer de samme kontekstene i større grad enn det øvrige samfunnet. En annen observasjon er at debatten om klima og olje i stor skala foregår på debattplass fremfor på leder- og kommentarplass i avisene, altså ikke-redaksjonelle leserbrev eller kronikker. Avisene trykker mange leserinnlegg hver dag om klima og olje, og det tyder på at det er mange aktører utenfor avisene som setter saken på dagsordenen gjennom leserinnlegg.

Til sist er det viktig å ta en titt på min rolle som forsker. Både min studiebakgrunn og mitt liv kan ha påvirket min for-forståelse. Det er derfor viktig å usynliggjøre sin egen rolle i størst mulig grad i selve arbeidet med studien. Før jeg går over til analysen, er det er likevel viktig å gjøre oppmerksom på at jeg har jobbet som energijournalist innenfor feltet fornybar energi, og jeg jobber som forskningsassistent på et prosjekt som ser på klima i mediene under valgkampen 2013. I tillegg er jeg generelt engasjert i klimasaken og hvordan den formidles.

4 Tallenes tale – Kvantitative resultater

I dette kapittelet vil resultatene fra den kvantitative innholdsanalysen bli presentert, drøftet og analysert. For å belyse funnene ytterligere, har jeg også tatt med noen utdrag fra kommentarartiklene. I noen av tabellene og de grafiske fremstillingene har jeg gjengitt resultatene i tall og ikke i prosent. Dette er presisert i hvert tilfelle.¹⁴ I mitt utvalg var det til sammen 518 kommentarer, hvorav 295 hadde hovedvekt på klima, og 209 hadde hovedvekt på olje. 14 kommentarer hadde vekt på både klima og olje. Disse er som nevnt fordelt likt på begge kategorier.

4.1 Dekning avis for avis

Figur 4.1: Figuren viser antall oljekommentarer og antall klimakommentarer per avis. Søkeordene har vært: klima*, «global* oppvarming*», «olje*», «petroleum*» (der * betegner variasjoner av ordene). N = 518.

Sammenlagt dekkes klima og olje i størst grad av AP, BT, DN, DB, NA, NL, SA og VG, med mellom 35 og 70 opinionsartikler i løpet av hele perioden om begge tema. Av disse avisene, har seks av åtte (AP, BT, DN, NL, SA og VG) et utpreget positivt syn på oljevirkosomhet i lederartiklene. De to siste, DB og NA, er på sin side de avisene som i størst grad kritiserer og peker på paradokset «Norge som olje- og klimanasjon». Avisene med den mest ensidige dekningen, kan sies å være DN, DB, NA (og til en viss grad AP, DA, VG, VL) som dekker klima overveldende mer enn olje og NL som dekker olje overveldende mer enn klima. Altså dekkes klima bredt selv om (noen av) de samme avisene også er positive til olje. De

¹⁴ For en mer utfyllende presisering av variablene og kategoriene, se kodebok og kodeinstruks, vedlegg 1

resterende avisene har en forholdsvis jevn dekning av begge tema, men generelt blir klima kommentert mer enn olje i nesten alle aviser, bortsett fra FV, NL og SA som har flere oljekommentarer enn klimakommentarer.

Hvilken region avisen tilhører ser ut til å ha betydning for hvor omfattende dekningen på leder- og kommentarplass er av henholdsvis olje- eller klimapolitikk. At NL og SA ligger i toppsjiktet med omtale av olje er ikke overraskende, ettersom det er i disse regionene olje og arbeidsplasser er nært knyttet til hverandre. Dette understreker avisenes betydning for regionene. Mens Stavanger og SA omtaler henholdsvis seg selv og byen sin som «oljehovedstaden»¹⁵, tilbyr oljen for NL arbeidsplasser og kan potensielt hindre fraflytting fra regionen. For de øvrige avisene (AA, FV, BT) og regionene de representerer, sysselsetter oljen også en stor andel av befolkningen, men de har likevel et ganske likt antall kommentarer om henholdsvis olje- og klimapolitikk.

Klima dekkes i størst grad av rikspresen og Oslo-tilknyttede aviser. Det kan ha flere årsaker. For det første er ikke oljen en like basal arbeidsgiver i Oslo som i de andre regionene. Derav er det kanskje mer aktuelt å dekke klima enn olje, ettersom klimaendringer tross alt betegnes som «vår tids største utfordring»¹⁶. For det andre er det i Oslo man finner de venstrevridde avisene KK og DA. Venstresiden i politikken (Sosialistisk Venstreparti og Rødt), i tillegg til sentrumspartiene (Kristelig Folkeparti og Venstre) og det blokkuavhengige MDG, er også de som har markert seg sterkest som «klimapartier». I tillegg til den verdikonservative VL som har dekket klimasaken på kommentarplass blant annet på bakgrunn av ideer om natur- og miljøforvaltning samt klimaendringer i fattige land. Dette må sees i sammenheng med at avisen har et kristent verdigrunnlag, og blant annet er opptatt av etiske spørsmål (Norsk presses historie 4 2010). MB og DT har også prioritert klimasaken, men likevel er kommentarene om olje og klima omtrent like mange. DT hadde gjennom 2012 et eget klimatema, der de søkte å belyse saken fra flere ulike vinkler, men dette prosjektet kom først og fremst til uttrykk på kronikk- og leserbrevplass. NA er en tidligere Senterpartiavis, men skriver fremdeles i dag mye om primærnæringer, og fornybar vannkraft og klima er derfor svært relevant. Det kan være grunner til at klimasaken er i overtall hos avisene. Videre er det noe overraskende at VG har såpass mange klimakommentarer som de har. Dette kan kanskje forklares i lys av VGs tematiske innfallsvinkel. VG er en avis som blant annet har «mannen i gata» som modelleser, og taler gjerne hans sak (Hågvar 2007), her

¹⁵ I Store norske leksikon blir for eksempel Stavanger omtalt som oljehovedstaden (snl.no «Stavanger – historie») og SA omtaler selv Stavanger slik (aftenbladet.no 18.8.11 «Stavanger sikret som oljehovedstaden»).

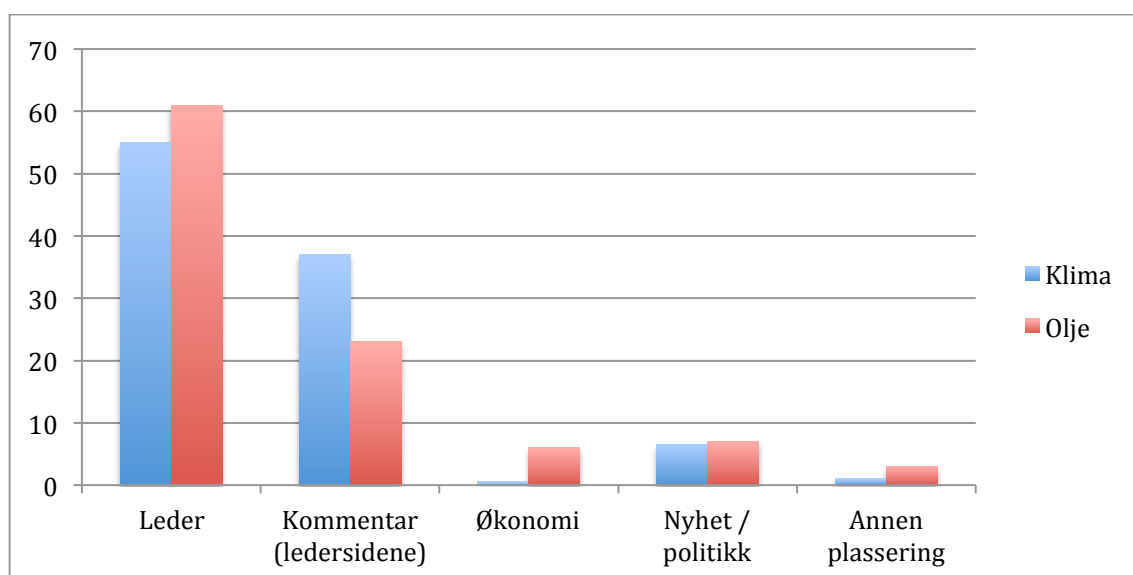
¹⁶ Merk for øvrig bruken av «utfordring» og ikke «problem», som kan tyde på at James Risbey sin påstand om at man må formidle at det går an å gjøre noe har vunnet frem.

ofte med vekt på forbruk og hva ulike statlige reguleringer vil koste den enkelte. Mange av VGs kommentarer tar for seg klimatiltak knyttet til kostnader.

DN har mange kommentarer om både klima- og oljepolitikk, men en overvekt av kommentarene tar for seg klima. Dette er kanskje noe overraskende da DN, som navnet tilsier, er en næringslivsavis, og man skulle tro de først og fremst var interesserte i å dekke økonomiske aspekter av oljeutvinning fremfor klimaspørsmål. En klimatilpasning krever radikal omstilling, blant annet i norsk næringsliv (Ytterstad 2013). I tillegg har DN, som vist nedenfor, et stort antall lederartikler som er positive til oljen. Det høye antallet klimakommentarer må derfor sees i sammenheng med at avisen har en av Norges mest profilerte klimakommentatorer, Kjetil B. Alstadheim.

4.2 Redaksjonell plassering og kommentarenes forfatter

Dette leder videre til den redaksjonelle plasseringen, illustrert i denne grafen:

Figur 4.2: Redaksjonell plassering i prosent. Kommentar (ledersidene) vil si samme side eller siden etter ledersiden.

Den redaksjonelle plasseringen er en del av situasjonskonteksten. Plasseringen hjelper til med å kategorisere kommentaren, og i følge Svennevig (2010) kan slike kategoriseringer si noe om perspektivet som er valgt i kommentaren. Som det kommer frem av grafen, er det en klar overvekt av lederartikler. Det vil altså si at avisene ser på temaene som viktig, i og med at det er såpass mange lederartikler i løpet av halvannet år. Hvis man ser det store antallet ledere i lys av ledersjangerens ambisjon om å uttrykke *avisens* mening, kan man dessuten forvente at mange av kommentarene i utvalget representerer de ulike avisene, og at holdningene i dermed være forholdsvis konsekvente fra avis til avis.

Ser man på oljekommentarene, synes det vesentlig mer populært å omtale olje på lederplass enn å omtale det på kommentarplass. Det er vanskelig å peke på en spesiell grunn til akkurat det. Muligens kan det forklares sjangermessig: De profilerte kommentatorene får gjerne plass på ledersidene, og olje *er* jo et kontroversielt tema. En forsvarstale for oljenæringen er det kanskje ingen av de profilerte kommentatorene som er interessert i å ha på sin kappe, selv om dette selvsagt vil variere fra avis til avis. At oljen har en større plass på økonomisidene enn det klima har, er mindre overraskende, ettersom det jo er det økonomiske aspektet som gjør oss avhengige av den. Klimakommentarene på økonomisidene handler gjerne om omstilling i forhold til ulike typer energi, eller de tar for seg spørsmål som «hva skal vi leve av etter oljen?». Annet-kategorien består stort sett av kulturkommentarer og kommentarer skrevet på debattsidene. Det er muligens overraskende at kulturkommentarer i det hele tatt tar i olje- og klimapolitikk. Grunnen til det, er oljenæringens sponning av kulturlivet, med det mye debatterte Statoil-stipendet i forbindelse med musikkfestivalen By:Larm i spissen.¹⁷

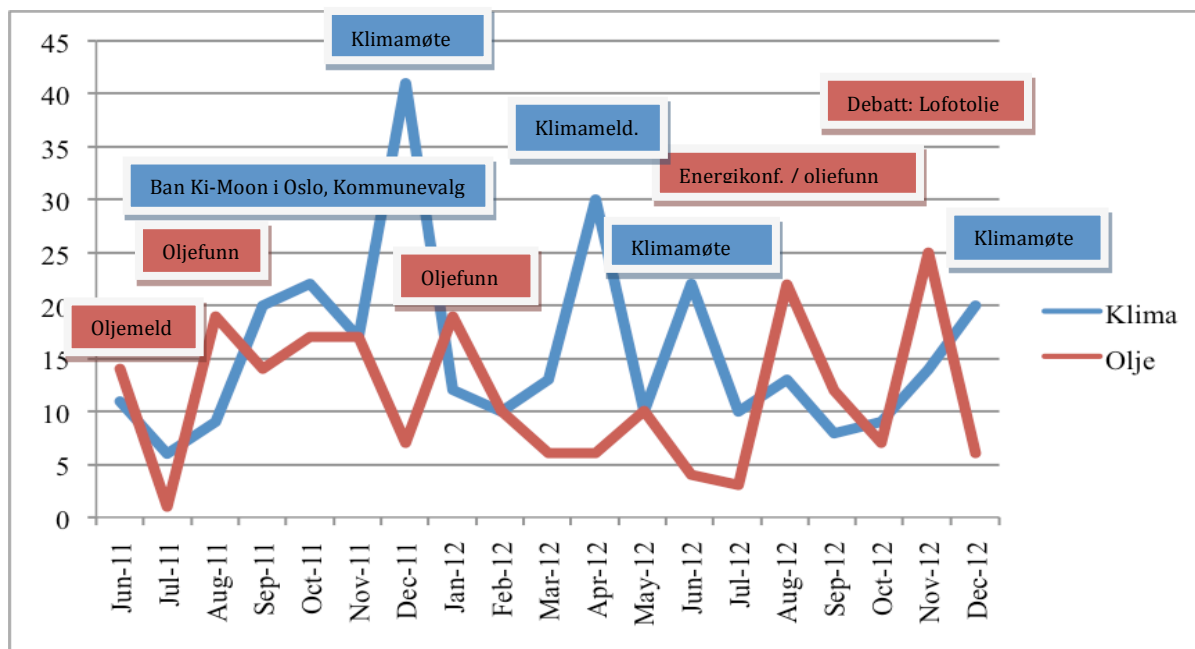
En annen variabel i kodeskjema, var hvem som forfattet de ulike kommentarene. Den største andelen av materialet, 56 prosent, er forfattet av «ukjent skribent», noe som i de fleste tilfeller betyr at det er en lederartikkel. Deretter er 27 prosent av kommentarene skrevet av en «politisk kommentator», altså en journalist som ikke nødvendigvis kan mye om de spesifikke feltene klima- og oljepolitikk. Noen av disse politiske kommentatorene skriver imidlertid i utstrakt grad om klima- og oljepolitikk. Særlig har avisene AP, DN, VG og DB journalister som interesserer seg for temaene, henholdsvis Ole Mathismoen, Kjetil Alstadheim, Astrid Meland og Anne Marte Blindheim, noe som også kan forklare den høye andelen kommentarer i disse avisene. Mathismoen har dog forfattet overraskende få kommentarer i mitt utvalg. Disse kommentatorene har ganske ulike innganger til klimaproblematikken, noe jeg vil komme tilbake til. Syv prosent av kommentarene er skrevet av politiske journalister, noe som vitner om en politisk inngang til klima- og oljedebatten, fem prosent av «allroundjournalister» og tre prosent av økonomijournalister. De resterende to prosentene er skrevet av redaktører, kulturjournalister eller andre journalister.

4.3 Kommentarene plassert i tid

Hvilke hendelser som får mest oppmerksomhet i kommentarfeltene, er sentralt i en diskursanalyse som tar for seg et såpass stort datamateriale. Som nevnt i foregående kapittel

¹⁷ Stipendet er for øvrig lagt ned i 2014.

har kommentarene en funksjon som kritiske, og skal for eksempel tilby perspektiver som har blitt underspilt i den politiske debatten. Det er dermed forventet at utviklingen av kommentarer følger politiske hendelser. Den følgende grafen viser kommentarene fordelt utover den undersøkte perioden.

Figur 4.3: Figuren viser antall klima- og oljekommentarer per måned fra juni 2011 til desember 2012. N=518

Dekningen er relativt jevn, med et gjennomsnitt på ti til femten kommentarer i måneden om både olje og om klima. De to kurvene er statistisk sett uavhengige av hverandre, i den forstand at dersom vi måler måned for måned finnes det ingen korrelasjon. Av grafen ser det ut til at klimakommentarene følger politiske hendelser, og at olje følger hendelser som heller har betydning for næringslivet. Det indikerer allerede nå at klima og olje skrives om i ulike kontekster. Juli måned utmerker seg med særlig få kommentarer. Sommeren 2011 kan riktignok ikke sees på som representativ for en vanlig sommer, tatt terrorangrepene på Utøya og i Oslo i betraktning. Kommentarene er uansett få også i 2012, særlig om olje, sannsynligvis grunnet ferietid. Grunnen til at klimakommentarene er litt flere, er at begge somrene var svært regnfulle, og flere kommentarer tok det som et tegn på at klimaendringene hadde nådd Norge. Om flommen i Gudbrandsdalen i juni 2011 skriver for eksempel VL på lederplass «Konsekvensene [av klimaendringene] er her allerede, og kommer til å bli mer merkbare i årene som kommer: Mer flom, ras og storm» (170611).

Klimakommentarene følger en egen kurve. Fire av toppene enkle å identifisere: November / desember 2011 (Durbanmøtet (28.11 – 9.12)), april 2012 (klimatekningen), juni 2012 (Rio 20+) og november / desember 2012 (Dohamøtet (26.11 – 7.12)). Ser man på deknningen av de tre store internasjonale klimamøtene i det studerte tidsrommet, er det verdt å

legge til at kommentarene synker i antall jo lenger ut i perioden man kommer. I tillegg til COP-møtet i 2011, fikk stormen «Dagmar» riktignok veldig mye oppmerksomhet på leder- og kommentarplass, og bidro til et særlig høyt antall i desember 2011. Likevel er det flere kommentarer om klimamøtet i Durban i 2011 enn om Doha 2012, og det kan dermed kanskje se ut til at interessen for klimamøtene daler. I tillegg er det en mye sterkere opptakt til klimamøtet i 2011 på leder- og kommentarplass. Flere kommentarer i september, oktober og november 2011 handler om det forestående klimamøtet. Dette kan også henge sammen med at FNs generalsekretær Ban Ki-Moon besøkte Norge i oktober, og snakket nettopp om verdens energibehov. Uansett ser man ikke den samme opptakten til COP-møtet i 2012. Verdt å merke seg her, er den lille dekningen klima får i kommunevalget 2011. Kun et par kommentarer om klima er trykket i den forbindelse, og de handler om MDG som raser frem på meningsmålingene. Det er vanskelig å peke på hvorfor, men muligens anses kommunevalget som for lokalt til å trekke inn klimaspørsmål.

Likevel kan man tydelig se når politiske hendelser inntreffer, dersom vi ser på klimakommentarene. Om man ser på oljekommentarene, er bildet annerledes. Til tross for at det er en politisk hendelse (som riktignok til en viss grad også er en næringslivshendelse), er interessen for petroleumsmeldingen i juni 2011 laber blant journalistene. Dette er litt overraskende, ettersom oljehendelser ellers engasjerer forholdsvis mye resten av året. Av de elleve kommentarene i juni dreier kun sju seg om oljemeldingen, og kun én av disse, lederen i NL med tittelen «Store muligheter» (270611), er positive til den. Resten av kommentarene og lederne kritiserer petroleumsmeldingen for å mangle klimaperspektivet. Overskriftene illustrerer: «Oljepolitikk uten klima» (NA250611), «Mer olje» (VL250611), «Pumper seg opp» (DB250611), «Klimaet må ikke tape» (DA270611), «Når klima drukner i olje» (AP280611) og «Ustyrlig oljenæring» (MB010711). Altså er det avisene som på lederplass viser størst skepsis til Norge som oljenasjon, som også kommenterer oljemeldingen, og da kommenterer de manglende klimaaspekter. Her er AP unntaket, ettersom de har flere lederartikler som støtter Norge som oljenasjon enn det motsatte. Vel å merke er AP sin kommentar om oljemeldingen ikke en lederartikkel, men en kommentar skrevet av Hilde Harbo. En annen grunn til at oljemeldingen får såpass sparsom omtale i opinionsartiklene kan selvsagt være at den ble lagt frem 26. juni, altså rett før sommerferien. Den neste toppen er i august 2011, da gigantoljefunnene Aldous / Avaldsnes¹⁸ ble gjort. I oktober og november 2011 er det også en del kommentarer, og dette har med Statoils satsing på ukonvensjonell

¹⁸ I dag: Johan Sverdrup-feltet

olje å gjøre. Det er en ny topp i januar 2012, og dette samsvarer også med oljefunnet Havis¹⁹ i Barentshavet. I august 2012 gjør Statoil enda et funn, i tillegg til at de arrangerte en stor internasjonal energikonferanse i Stavanger. Dette er grunnen til at det er en topp også her. Til sist var det i november 2012 en stor debatt om oljeutvinning i Lofoten som genererte mange kommentarer. Dette er den eneste oljepolitiske hendelsen som får nevneverdig oppmerksomhet. Igjen kan det tyde på at oljen i mindre grad følger politiske hendelser enn hva klima gjør. Et annet funn som kanskje kan bekrefte dette er den gjennomgående interessen for klimameldingen i forhold til petroleumsmeldingen. Av samtlige kommentarer i perioden, blir det referert til klimameldingen 102 ganger, mens det tilsvarende tallet for oljemeldingen er 21.

Jeg skrev at dersom man måler måned for måned, er det ikke noen korrelasjon mellom de to kurvene. Dersom man ser hele perioden under ett, finner man imidlertid en sammenheng i de månedene da det er klimamøter. Den røde kurven (oljekommentarene) faller bratt under klimatoppmøtene, både i desember 2011 da klimatoppmøtet i Durban pågikk, klimamøtet i Rio i juni 2012 og til sist klimamøtet i Doha i november – desember 2012. Dette kan muligens forstås som at kommentarer som omtaler oljevirkosomhet ikke finner det passende å skrive om olje midt i en rekke kommentarer som tar for seg farlige klimaendringer, ettersom de er et resultat av blant annet oljen. Dette kan kanskje også forklares med at det på kommentatorplass er noen av journalistene som skriver om begge tema, og i løpet av klimatoppmøteperioden av naturlige årsaker, for eksempel journalistikkens krav om aktualitet, dermed kun skriver om klima. Men likevel er det ikke *så* mange journalister som kun skriver om klima- og energipolitikk, og i tillegg har man ofte ulike journalister som skriver om henholdsvis energi- og næringsliv (olje) og klimapolitikk, noe som videre indikerer at de blir behandlet som to ulike tema. Derfor kan det virke som om «klimahendelser» fortrenger oljestoff. Som nevnt genererer opptakten til Durban-møtet i 2011 kommentarer allerede fra og med oktober og gjennom hele november, og Doha-møtet i 2012 blir kommentert fra november. Det er derfor mange klimakommentarer i november og desember i både 2011 og 2012. I november 2011 og november 2012 er det imidlertid også en del oljekommentarer, som kanskje kunne tilbakevise påstanden om at journalistene ikke skriver om olje under klimapolitiske hendelser. To «oljehendelser» fikk omtale på kommentarplass i disse månedene; begge hendelsene genererte kritiske oljekommentarer. De to sakene det dreier seg om, er kritiske kommentarer til Statoils engasjement i ukonvensjonell

¹⁹ I dag en del av Johan Castberg-feltet

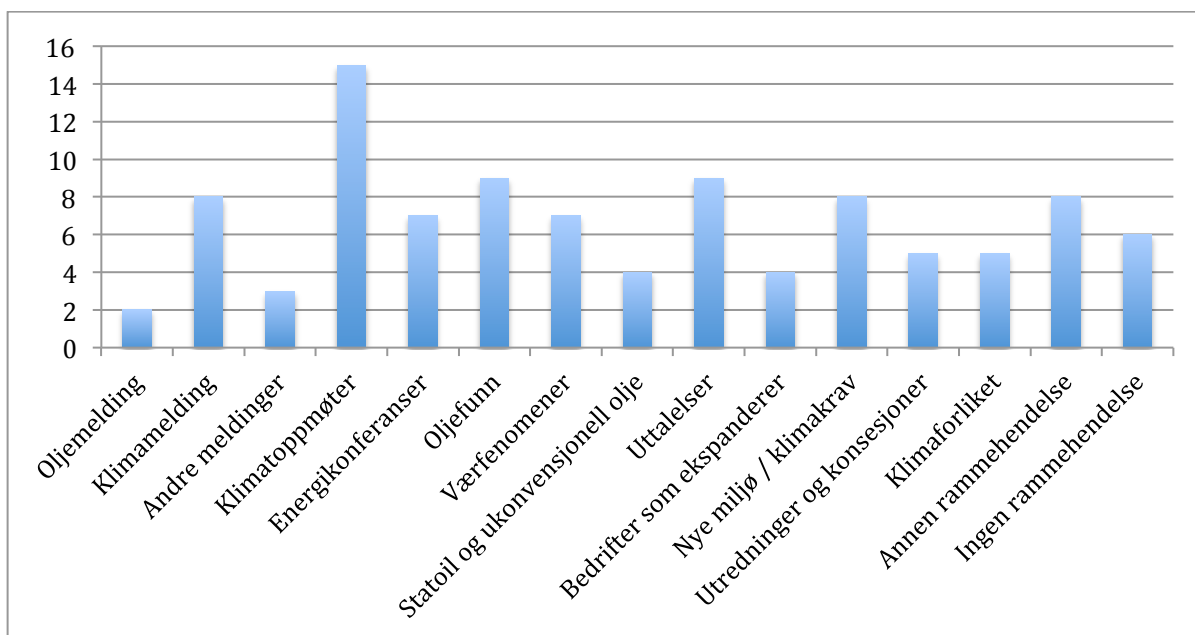
olje²⁰, og kommentarer / ledere som uttrykte motstand mot oljeboring i Lofoten. Begge disse kommentarene er rett nok tuftet på miljøhensyn fremfor klimahensyn, men likevel kan det se ut til at kritiske oljekommentarer får plass selv om det er klimamøter, og at man venter med de entusiastiske oljekommentarene til klimamøtene er over.

Den overordnede oversikten viser at kortvarige hendelser eller plutselige begivenheter genererer mange kommentarer, og også at journalistene ofte skriver om de samme hendelsene: Oljefunn (og eventuell oljeutvinning, slik som i debatten om oljeutvinning i Lofoten) og klimamøter genererer klart flest kommentarer på hver sin kurve. Flere studier konkluderer med at dekningen av klima og miljø er avhengig av begivenheter: «Without any concrete incident that can be connected to environmental issues, it is highly unlikely that the media will report on, for instance, climate change» (Olausson 2009:426). Også i denne studien ser det ut til at spesielle, avgrensede klima- og oljehendelser får mer oppmerksomhet enn langsomme klimahendelser, slik som temperaturstigning og økosystemer i ubalanse. Disse langsomme prosessene krever et større perspektiv og mer bakgrunnsinformasjon. I mitt datautvalg kan det meste sies å være aktuelt der og da, men i et lengre perspektiv kanskje være mindre aktuelt eller mer problematisk enn det den umiddelbare situasjonen gir inntrykk av, det være seg nye oljefunn eller plutselige vær fenomener. Det er vanskelig å rettferdiggjøre denne trenden med det journalistiske kravet aktualitet, ettersom arters utryddelse, minkende pol-is og temperaturøkning (langsomme endringer) også i høyeste grad er aktuelt. Sensasjonelt er det også. Muligens er det et resultat av 24 / 7 nyhetsdekning, der det er enklere og mer ressurseffektivt å dekke plutselige hendelser som det er enkelt å få mye informasjon om raskt. Dette leder videre til rammehendelsene journalistene skriver om.

4.4 Rammehendelse

Jeg har allerede vært inne på toppene i dekningen. Men hvilke hendelser skriver journalistene om ellers? Følgende graf viser hvilke rammehendelser som generer flest kommentarer, det vil si hvilken hendelse som er bakgrunn for at journalisten i det hele tatt skriver kommentaren. Her er olje- og klimakommentarene sett samlet:

²⁰ Ukonvensjonell olje betegner skiferolje, tjæresand og tungolje. Utvinningen av slike ressurser er mer krevende med hensyn til forurensning og miljø og vil i de fleste tilfeller føre til større utslipp av CO₂ enn annen olje.

Figur 4.4: Figuren viser i hvilken sammenheng kommentarene er trykket i prosent.

Det er tydelig at konferanser (klimatoppmøter, energikonferanser), uttalelser, oljefunn, nye klimakrav, vær og klimameldingen engasjerer. Dette er ikke spesielt overraskende.

Klimatoppmøtene er store internasjonale begivenheter, og det er i noen grad energikonferansene i mitt materiale også (eksempelvis energikonferansen i Rogaland og Statoils høstkonferanse). Uttalelser er heller ikke overraskende at får mye dekning på kommentarplass, og uttalelser genererer gjerne kommentarer om politisk spill. For eksempel fikk Ola Borten Moes uttalelse i august 2012 om at han ville bore helt til Nordpolen svært mye oppmerksomhet (SA310812, AP310812, KK010912, DB100912), og BT skriver for eksempel «Oljeminister Ola Borten Moes egenrådighet svekker regjeringsfellesskapet» (010912). Klimameldingen og klimaforliket har også generert svært mange kommentarer knyttet til det politiske spillet. Oljefunnene får spesielt mye spalteplass i regionsavisene, samt DN og VG. Det er noen kritiske kommentarer etter nye oljefunn. De bekymrer seg i hovedsak for økende petroleumsoptimisme i forhold til klimaendringer. «Noen må ta jobben som festbrems», hevder for eksempel Drude Beer i NA (110112) etter funnet av Havis-feltet i januar 2012. Stort sett er likevel de fleste av kommentarene som omtaler oljefunn positivt innstilt til funnene, og Astrid Meland i VG representerer med kommentaren «Oljeglade» en typisk reaksjon: «Denne uken åpnet Oljemessen i Stavanger med at et gledesstrålende Statoil fortalte om et nytt, stort oljefunn i Geitungen-prosjektet [...] Vi journalister [...] jubler sammen med oljeselskapene» (310812).

Rammerhendelser som berører folk direkte, slik som værfenomener og nye miljøkrav, får også en del oppmerksomhet. Journalistene er for eksempel ikke sene om å døpe

værphenomener «ekstremvær» som følge av klimaendringene. Syv prosent av kommentarene omhandler værphenomener som settes i sammenheng med klimaendringer, og av disse omhandler tre kommentarer værphenomener i utlandet, og de resterende 36 værphenomener i Norge. Altså ser det ut til at journalistene domestiserer klimaendringene i stor grad. Dette samsvarer med tidligere funn som tar for seg avisartikler generelt (Ryghaug 2006, Eide og Kunelius 2010). Det er kanskje vanskelig å få noe som er langt unna og abstrakt til å angå oss, og ekstremvær i Norge er kanskje svar på kravet om å gjøre en kompleks sak som klimaendringer forståelig. Det kan også være et resultat av journalistiske krav om identifikasjon. Det er likevel kanskje litt overraskende at værphenomener har en såpass høy andel på kommentarplass, men kan skyldes at tre av værphenomenene har inntruffet i ferieperioder: en generelt dårlig sommer med flom i 2011 og en dårlig sommer i 2012, og uværet Dagmar julen 2011. Med generelt lavere aktivitet på nyhetsdesken i disse periodene, kan det være at det var det «enkleste» temaet å skrive en kommentar om. Det er også oppslagene med rammehendelse «ekstremvær» som har flest kommentarer som setter spørsmålsteget ved om klimaendringene egentlig har kommet ennå. For eksempel skriver Olav Versto at ekstremvær alltid har funnes, og at uværet Storofsen i 1789 var et resultat av en naturlig kald periode. Han konkluderer med at uværet i 2011 antakelig også var det:

I våre dager snakker vi om at hyppigere forekomst av ekstremvær kan være en følge av klimaendringene. Det er grunn til å redusere utslippene av CO₂, men Storofsen er et eksempel på ekstremvær som ikke var menneskeskapt. (VG160611)

«Nye miljøkrav» genererer en rekke kommentarer, og en høy andel av disse er i VG. Det har sannsynligvis noe med VGs ambisjon om å være på lag med «mannen i gata» å gjøre, og generelt å ha en profil der forbrukerjournalistikk står i sentrum. En stor andel disse kommentarene gjelder regjeringens dieselsavgift, søppelsortering eller rushtidsavgift. Mange av disse kommentarene er skrevet av Astrid Meland, og de fleste er negative til nye miljøkrav. I en kommentar om satsing på og subsidiering av el-biler skriver hun for eksempel «Elbilene er ikke miljøvennlige, de er nummer-to-bil for rike husholdninger. De fleste norske elbilene finnes på Vestkanten i Oslo hvor folk kjører el-bil for å kjøre i kollektivfeltet» (VG230212).²¹ Nye miljøkrav genererer også kommentarer som er positive til klimatilpasning, og heller er preget av fremtidsoptimisme om at noe gjøres for klima.

Under «andre rammehendelser» har jeg samlet kommentarer jeg fikk mindre enn 10 treff på: kommunevalgkampen i 2011, IPCC-rapporter, Statoilstipendet, statsbudsjettet og en rekke andre hendelser, ofte lokale hendelser omtalt i regionsavisene FV, SA, BT, AA og NL.

²¹ Dette til tross for at det omtrent ikke er kollektivfelt på vestkanten i Oslo.

Det er verdt å merke seg at særlig IPCC-rapportene får liten dekning.²²

Ekstremværrapportene fra FNs klimapanel ble lagt frem i november 2011 og i mars 2012. Til at selve klimakonferansene hvert år får såpass massiv dekning, skulle man tro at også forskningsgrunnlaget for at landene i det hele tatt forhandler ble kommentert, men det er altså ikke tilfellet.²³ I tillegg omtaler jo syv prosent av kommentarene vær fenomener som relateres til klimaendringer, og dermed hadde det også vært naturlig å interessere seg for ekstremværrapportene. I figur 4.3 er det rett nok en ganske massiv dekning av klima på kommentar- og lederplass i november, det er bare det at nesten alle kommentarer i november omhandler klimamøtet. Én kommentar omtaler ekstremværrapporten i november (NA211111). I mars nevnes ikke IPCC-rapporten overhodet. Altså ser det ut til at politikk prioriteres fremfor forskning.

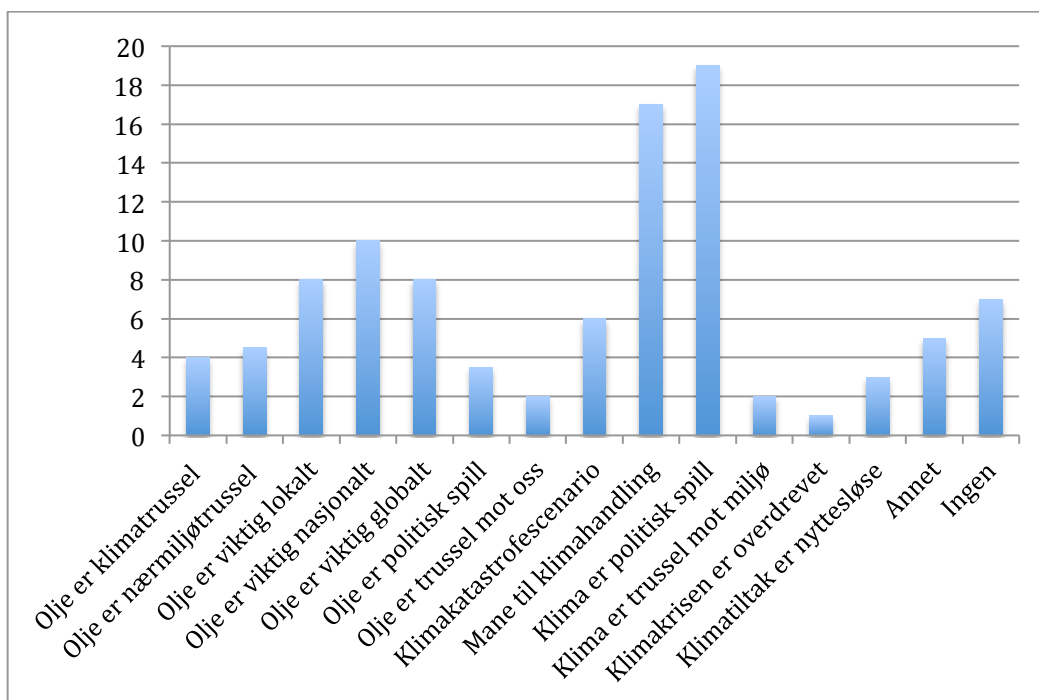
I tillegg har seks prosent av alle artiklene «ingen rammehendelse». Det kan tyde på at konklusjonen over om at journalistene kun skriver om plutselige endringer og begivenheter, ikke er helt entydig. Alt i alt er det som i hovedsak dekkes på kommentarplass store internasjonale hendelser slik som klimatoppmøter og energikonferanser og ellers nasjonale hendelser som genererer politisk spill eller som berører «mannen i gata» eller regionen avisen gis ut i (oljefunn). Dette leder videre til hvilken holdning kommentarene utviser.

4.5 Holdning

Følgende graf viser de mest fremtredende holdningene i kommentarene:

²² IPCC-rapporten om fornybar energi ble utgitt 9.mai 2011, altså tre uker før min analyseperiode begynner. Den er ikke omtalt overhodet. Ellers er det kun to ekstremværrapporter som er utgitt av IPCC i løpet av analyseperioden.

²³ Samtidig må dette også sees i lys av at IPCC-rapportene ikke representerer *ny* forskning som sådan, men heller er en samling av forskning som er gjort de siste årene, og dermed daler kanskje aktualitetskriteriet.

Figur 4.5: Figuren viser holdningene som var mest fremtredende i materialet i prosent. Olje- og klimakommentarene sett samlet.

De to klart største kategoriene i grafen som betegner holdning er «mane til klimahandling» og «klima som politisk spill». Kommentarer som tar for seg «klima som politisk spill» forekommer gjennom hele perioden, men dreier seg spesielt om klimameldingen i april 2012 og kommentarer rundt klimaforliket. Merk at mens klima som politisk spill står for hele 19 prosent av alle kommentarer, står olje som brikke i det politiske spillet kun for 3,5 prosent av kommentarene. Det vitner om at klima gjør seg bedre som politisk dynamitt enn hva olje gjør. I tillegg må det sees i sammenheng med konflikten mellom SVs grønne profil i den rødgrønne regjeringen og Ola Borten Moe, som i følge Ketil Solvik Olsen «fører FrP-politikk i oljepolitikken» (Aftenposten 31.8.2012 «Borten Moe fører FrP-politikk»), altså at han er vel oljevennlig. De fleste av kommentarene som tar for seg klima som brikke i det politiske spillet er trykket i forbindelse med klimaforliket eller klimameldingen.

Den største andelen av klimakommentarene er skrevet i forbindelse med internasjonale møter, og genererer mange kommentarer som roper etter handling. Holdningen «Mane til klimahandling» karakteriseres gjerne av en lang beskrivelse av møtet, for deretter å fremstille krav om at noe må gjøres fort. Til sammen 88 kommentarer (17 prosent av det totale antall kommentarer) har dette som sin fremtredende holdning. Disse kommentarene bærer til en viss grad likhetstrekk med Risbeys (2008) alarmerende diskurs, der journalistene tar klimaendringene alvorlig og mener at det er mulig å gjøre noe, og derfor «roper på handling». Ropet om handling er oftest myntet på politikere. Denne holdningen bærer

dermed til en viss grad preg av ansvarsfraskrivelse, *vi* kan ikke gjøre noe, det er *politikerne* som må trø til. Næringslivet er også fritatt fra ansvar, oftest ved at de ikke nevnes, men tidvis også eksplisitt. I en lederartikkel som etterlyser politisk klimahandling innen oljevirksomheten, skriver SA at oljeselskapene selv ivrer for ny klimapolitikk: «Politiske beslutninger om å styre den [oljevirksomheten] mer i retning av enda renere virksomhet kan være veien å gå. Selskapene selv etterlyser tydelige krav og forutsigbare rammebetingelser» (011011).

Av alle kommentarene som maner til klimahandling skriver 27 at internasjonal enighet er det viktigste for å få gjort noe og 61 kommentarer mener Norge og regjeringen er nøkkelen. Synet på norske myndigheter som såpass sentrale i internasjonale klimaforhandlinger samsvarer med tidligere funn (Eide og Ytterstad 2011). Vekten på forbrukernes makt i mitt materiale er marginal. To kommentarer mener at «vi», forstått som grasrota, kan gjøre mer, som for eksempel å stemme på de riktige partiene eller å fly mindre (henholdsvis lederartikler i VL og DT). Altså har ikke forbrukermakten nevneverdig betydning i kampen mot klimaendringer, i følge opinionsjournalistikken. Det understrekes ved at opinionsmateriale som tar for seg klimatiltak myntet på forbrukere (elbiler, søppelsortering) gjerne blir omtalt som nytteløse (se holdningen «klimatiltak er nytteløse»).

52 kommentarer utviser holdningen «oljen som nasjonalt viktig». Disse kommentarene er gjerne bygget over ideen om Norge som «annerledeslandet» grunnet oljen. Det er i tillegg en næringslivsavis med i utvalget, og denne vil naturligvis legge vekt på oljen som viktig nasjonalt. Denne holdningen kommer gjerne til uttrykk ved oljefunn, men også ved energikonferanser og uten noen rammehendelse. Holdningen «oljen som en trussel mot oss» er knyttet til dette. Denne holdningen legitimerer utvinning, men er bekymret for at oljen blir en trussel mot lønnsnivået i andre norske næringer, eller at vi rett og slett blir for oljeavhengige i form av at vi starter på bar bakke når oljen tar slutt, eller dersom oljeprisen skulle falle. Det er en ganske liten andel som representerer denne holdningen (to prosent).

At oljen er viktig globalt, kommer gjerne til uttrykk på kommentar- og lederplass i samme tidsrom som det arrangeres energikonferanser for oljebransjen. Det tyder kanskje på at journalistene i disse tilfellene adopterer argumenter direkte fra oljebransjen. Åtte prosent av kommentarene innehar denne holdningen, som går ut på at oljen er viktig fordi verden trenger energi, og som argumenterer for at olje og klima ikke er en motsetning, tvert i mot er norsk olje en viktig brikke i veien mot et lavutslippssamfunn. Oljen har denne rollen fordi «alternativet til olje og gass i dag er enda verre» (VG221111). Dermed trekker disse

kommentarene på den globale diskursen til Hovden og Lindseth, som i større grad ser på de samlede utslippene enn på hver enkelt nasjons bidrag.

Dernest anser en stor andel av kommentarene som oljen som viktig lokalt. Dette er ikke spesielt overraskende. Flere av avisene representerer regioner der oljen er den viktigste kilden til arbeid og inntekt. Denne holdningen kommer oftest frem i forbindelse med oljefunn og når oljerelaterte bedrifter gjør inntog i nye byer eller regioner, men også i forbindelse med energikonferanser.

Kommentarer som skriver om oljen som trussel mot nærmiljø er heller ikke negativt innstilt til oljevirkksomheten som sådan, men ser ikke poenget med å legge oljeplattformer i synsfeltet til det norske folk. «Oljefri kystsoner» ber BT om på lederplass, og argumenterer for at hele Barentshavet ser ut til å være fylt med olje, og at det derfor ikke er noe vits i «å ta nokon sjanse med oljeboring midt i synet på kystfolket [...] Dei kystnære områda kan fredast i lang tid, gjerne mellombels, utan store skadeverknader» (021112). Denne holdningen tar også til orde for oljen som trussel mot turistnæringen og fiskenæringen.

Holdningen «Olje er klimatrussel» representerer både kommentarer som er skeptiske til Norges oljevirkksomhet i forbindelse med klimaendringer, men også kommentarer som generelt ser på oljeforbruk som trussel mot klima, uten at det knyttes direkte til *norsk* oljevirkksomhet. Mens både «mane til handling» og «olje som klimatrussel» legger bekymringer for klimaendringer til grunn, er det kun den siste som direkte relaterer klima og olje. Kommentarene som kritiserer norsk oljevirkksomhet er ofte skrevet av journalister som skriver mye om klima, og derav er kommentarene som utviser denne holdningen gjerne mer dyptgående enn andre klimakommentarer. Det er også disse kommentarene som i størst grad er løsrevet fra noen spesiell rammehendelse, eller som er alene om å kommentere en spesifikk hendelse. Dette kan tyde på at journalistene som utviser denne holdningen i mindre grad blir påvirket av eksterne hendelser og flokkdyrmentalitet når de skriver disse kommentarene. I forbindelse med at Statoil ekspanderer lettevirkksomheten og en rapport fra Nanseninstituttet om ismelting i Arktis skriver DB (290812) på lederplass at «Is og olje er uforenlig»:

Mandag kom nyheten fra Nansensenteret om rekordsmelting i Arktis denne sommeren [...] Samtidig tar Statoil nye skritt i ressurskappløpet i Arktis [...] De to nyhetene harmonerer ikke [...] Verden trenger energi. Men ikke på denne måten.

Dette er den eneste kommentaren som dekker Nanseninstituttets rapport, altså følger den ikke presseflokkene, og skriver i tillegg en leder med dybde og bredde som sammenkobler to uavhengige hendelser.

Kommentarer som illustrerer et klimakatastrofescenario bygges i likhet med «mane til handling» også over ideen om at verden er på gal vei, men i stedet for å «rope etter handling» fremsetter de katastrofale fremtidsscenarioer. Denne holdningen er dermed selve manifestasjonen av alarmist-diskursen. FV skriver:

Verden vil bli et helt annet sted. Innen 90 år. [Det vitenskapsmennene] beskriver er en verden der polisen forsvinner. Et belte rundt Ekvator blir ubeboelig. Det samme blir andre, store, folkerike områder. [...] Den generelle trenden blir at folk vil flytte - eller flykte - nordover. [...] Den klimatiske apokalypsen kommer ikke nå. Kanskje er det problemet. Men det er ingen trøst. (151212)

Klimakatastrofescenario roper dermed mer indirekte på handling, da skribentene muligens prøver å motivere til handling ved å beskrive hvordan det kommer til å bli hvis vi ikke begrenser utslippene.

Til slutt kommer mindre trender i holdningene. Holdningen «klimatiltak er håpløse» kan settes i sammenheng med rammehendelsen «nye miljøtiltak». Både VG og DN markerer seg innenfor denne holdningen, og spesielt VG slakter de fleste klimatiltak som settes i gang fra politisk hold. Holdningen klima som trussel mot miljø, går stort sett ut på at klimahensyn overskygger viktige miljøhensyn. BT skriver for eksempel at «den norske elektrifiseringspolitikken tener berre eitt føremål: Å pynta på det nasjonale, norske klimarekneskapet» (140712). Til sist er det en svært liten tendens jeg allikevel syns det var verdt å nevne. Noen ganske få kommentarer mener at alt snakket om klima er hysterisk, og har tiltro til at nye løsninger kommer før det har gått galt. For eksempel skriver Harald Maaland i SA at «Mennesket [har] evne til stadig å spinne nye mønstre» (060712). Etter flere uker med dårlig vær, og flere pressekommentarer som har konstatert at klimaendringene er her, skriver DN under tittelen «Katastrofevarsel»:

Både klimatruselen og oljeknapphet egner seg som basis for dommedagsscenarier; i det ene er det naturen som bryter sammen, i det andre økonomien. Begge deler kan selvsagt gå galt samtidig. [T]idligere tiders dommedagsprofeter, enten de har bekymret seg for jordens evne til å absorbere flere mennesker eller forbruket av ikke-fornybare ressurser, alltid har bommet ettertrykkelig. [...] "Uår, epidemier, pest og sykdom vil bre om seg", skrev den britiske økonomen Thomas Robert Malthus i 1798. Han mente at verdens befolkning allerede da la så stort press på naturressursene at det nødvendigvis måtte resultere i massive katastrofer og påfølgende massedød. Siden har antall mennesker på jorden mer enn seksdoblet seg, mens den globale velstanden målt per innbygger er nær tidoblet. (220611)

Lederskribenten mener her at det er liten grunn til å foreta seg noe som helst, fordi vi sannsynligvis bare er vitne til et menneskeskapt dommedagsscenario.

Aller sist er det en del kommentarer som ikke har noen fremtredende holdning, som jeg anser som først og fremst referater fremfor kommentarer, og som har vært vanskelig å kode med en holdning. Disse har særlig vært til stede under klimatoppmøtene, og kan stort sett leses som referat av det som foregikk der. Det er også en rekke holdninger i

kommentarene som ikke faller inn under de kategoriene jeg har nevnt her, dermed er «annet»-kategorien ganske stor. Figur 4.5 gir likevel et overblikk over de hyppigst forekommende holdningene i løpet av perioden.

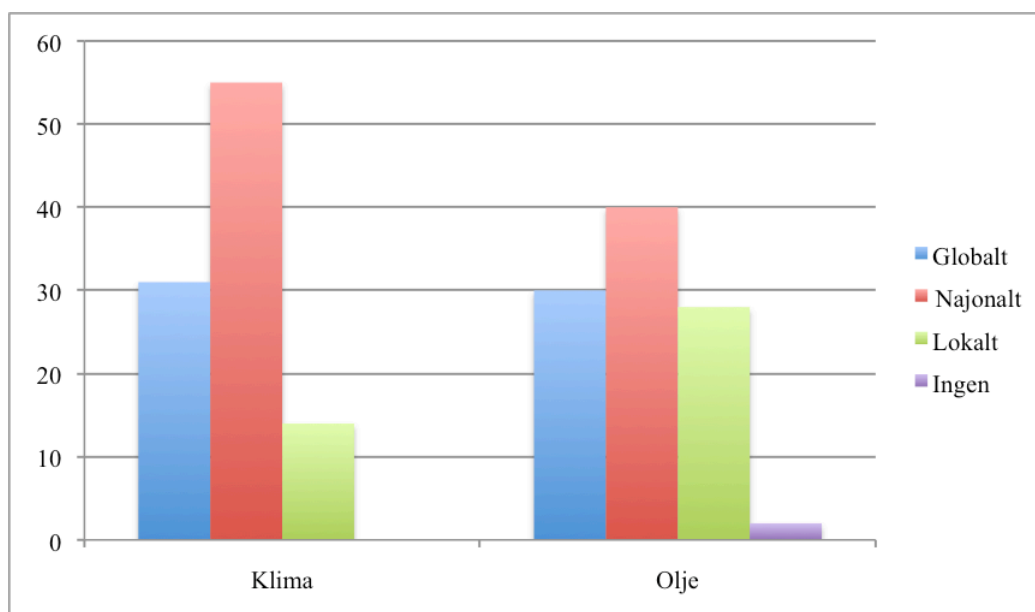
Visse aviser uttrykker på lederplass relativt stabile holdninger. Men holdningene varierer også innenfor hver enkelt avis i noen aviser (dette vil jeg også komme tilbake til i neste kapittel). En leder skal som tidligere nevnt være redaksjonens talerør. Likevel er noen av lederne inkonsistente. Mens Aftenposten i én lederartikkel hevder at «Selvsagt er ikke oljealderen over [...] Petroleumsleting, vedlikehold og produksjon vil forbli en svær næring. Det er også lov til å håpe på flere gigantfelter» (AP180811), forsvarer de i en annen lederartikkel at fornybart må være fremtiden:

Energiproduksjon har sine store ulemper. Fossilt brensel, olje, gass og kull, står for brorparten. Virkningen har vi sett i form av global oppvarming og stor lokal forurensning. Det gjelder å finne frem til nye, rene energiformer. (111011)

Kanskje kan dette forklares ut i fra figur 4.4, hvilken rammehendelse leder- og kommentarartiklene er trykket innen. Artiklene om klima bærer i større grad preg av å komme i forbindelse med internasjonale klimamøter eller stortingsmeldinger. Sistnevnte artikkel i AP kommenterte for eksempel at Ban Ki-Moon var i Oslo i forbindelse med det nært forestående klimamøtet. Kommentarer om olje trykkes først og fremst når det gjøres nye oljefunn, som eksempelet AP180811, eller i forbindelse med næringslivshendelser. Muligens indikerer dette at det ikke bare er redaktøren som skriver på lederplass, men også både politiske journalister og næringslivsjournalister. Disses utgangspunkt og innfallsvinkel til temaene vil være annerledes, og resulterer i at motstridende meninger, eller ulike diskurser, når ut på lederplass.

4.6 Global, nasjonal eller lokal vinkling?

Følgende graf viser det fremtredende perspektivet i kommentaren. Globalt betegner kommentarer som først og fremst setter klima eller olje inn i en internasjonal kontekst, som for eksempel norsk oljes betydning i utlandet. Nasjonalt betegner kommentarer som først og fremst setter klima eller olje inn i en nasjonal kontekst, gjerne kommentarer som omtaler Norges utbytte av oljefondet og velferdsstaten, samt politisk spill. Lokalt omhandler gjerne lokale arbeidsplasser, og betegner kommentarer som først og fremst knytter klima eller olje til regionen avisen representerer, det være seg Østlandet, Vestlandet, Sørlandet, Midt-Norge eller Nord-Norge.

Figur 4.6: Hvilket nivå (global, nasjonal, lokal) er fremtredende i kommentaren? Figuren er i prosent.

Når såpass mange kommentarer omhandler internasjonale klimamøter, er det ganske spesielt at til sammen nesten 70 prosent av klimakommentarene har et nasjonalt eller lokalt perspektiv. Det kan delvis forklares med den høye andelen i figur 4.5 som roper på handling fra norske politikere. Ikke minst drar det høye fokuset på politisk spill det nasjonale perspektivet opp, i tillegg til ekstremværet, som i stor grad blir domestisert.

Brorparten av oljekommentarene med et globalt perspektiv legger norsk oljes positive betydning for resten av verden til grunn, og sammenfaller dermed ofte med holdningen «oljen er viktig globalt» i figur 4.5. 42 kommentarer utviste denne holdningen i figur 4.5, og til sammen har 61 oljekommentarer et globalt perspektiv. Men et kritisk perspektiv finnes også her: For det første er det kritikken av Statoils oljesandprosjekt i Canada. Disse kommentarene setter gjerne spørsmålstegn ved Norges internasjonale renommé, og uttrykker bekymring for vår fremtidige stilling som klimanasjon. For det andre finnes det kommentarer som heller legger vekt på Lindseth og Hovdens «National Action»: Vi bør ikke pumpe opp mer olje av hensyn til globale klimaendringer.

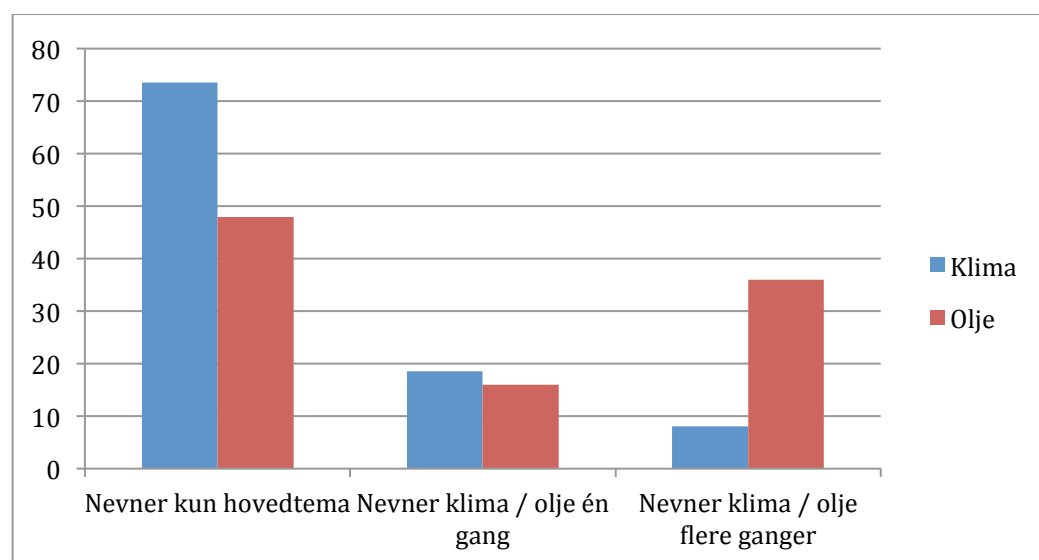
Man kunne kanskje forventet at flere oljekommentarer omhandlet lokale forhold (arbeidsplasser og lokal verdiskaping) enn nasjonale forhold som velferdsstaten. Samtidig er det kun FV, SA, BT, AA og NL som egentlig representerer *regionsaviser* med muligheten til å ha et konkret lokalt perspektiv. De resterende avisene som omtaler oljen mye er riksaviser, og derfor blir naturligvis andelen lokale vinklinger mindre enn den hadde blitt om det bare hadde vært regionsaviser med i undersøkelsen.

Også klima har en del kommentarer som settes inn i en lokal kontekst. Dette kommer i all hovedsak både av «grønne arbeidsplasser» men også av klimatiltak som gjennomføres i ulike kommuner (vindmølleutbygging, rushtidsavgift) og som igjen omtales av regionsavisene.

Legger man sammen olje- og klimakommentarene er kun 29 prosent av kommentarene satt i en global kontekst. Dette bekrefter funnet ovenfor: journalistene domestiserer i stor grad klimaendringene. Dette gjelder åpenbart også oljekommentarene. Det er den nasjonale vinklingen som sammenlagt er viktigst.

4.7 Relateres olje og klima?

Følgende graf viser i hvor stor grad temaene nevnes i samme kommentar.

Figur 4.7: I hvor stor grad settes temaene i sammenheng? Figuren er i prosent.

Figuren viser hvor mange ganger klima er nevnt i oljekommentarer og hvor mange ganger olje er nevnt i klimakommentarer. For å presisere: Jeg har for eksempel telt at klima nevnes hvis setninger som «dersom vi skal unngå en oppvarming på to grader» dukker opp. Det er fordi jeg anser at klimaperspektivet er til stede i kommentaren. Dette gjelder imidlertid et fåtall kommentarer, i de fleste tilfellene der klimaperspektivet nevnes, nevner kommentaren også ordet klima.

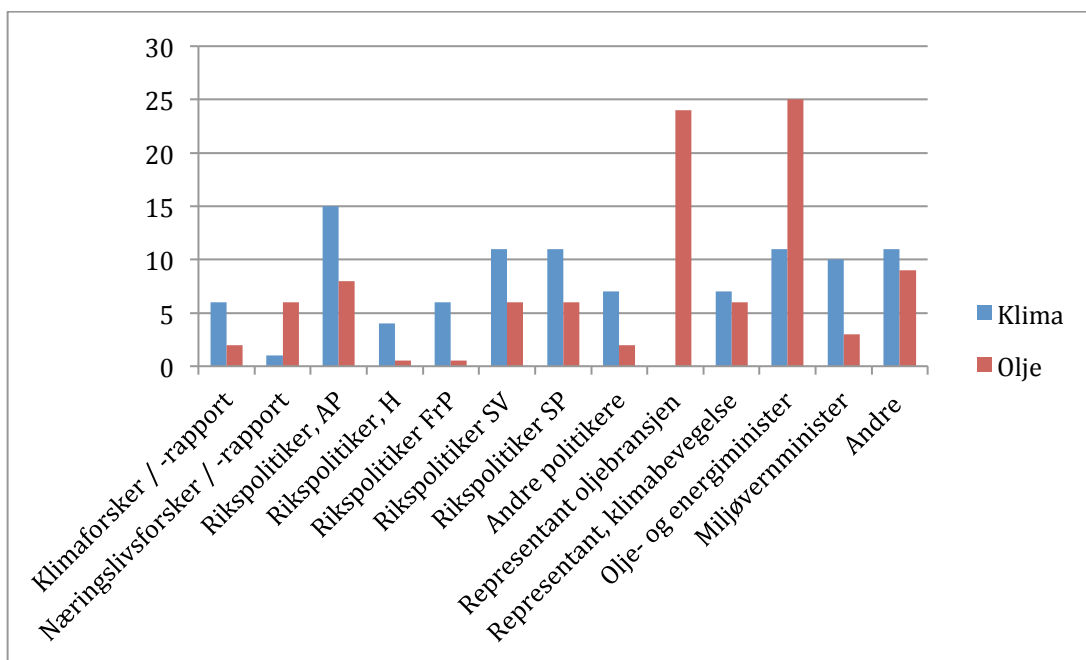
Det kanskje mest overraskende er at såpass mange klimakommentarer som ikke nevner olje. Dette har ofte med holdningene «katastrofescenario» og «mane til handling» å gjøre, som utgjør en ganske stor andel av kommentarene. Disse roper om handling eller fremsetter katastrofale scenarioer, men de relaterer det ikke til norsk oljeutvinning.

Oljekommentarene som nevner klima flere ganger, gjør det ofte med hensikten å argumentere for at verden trenger energi i form av norsk olje, med den begrunnelsen at den nærmest er svanemerket sammenliknet med annen fossil energi. Figur 4.7 må derfor sees i sammenheng både med figuren som viser globalt, nasjonalt eller lokalt nivå (4.6), samt figuren som viser holdning (4.5). Til sammen 36 prosent av oljekommentarene nevner «klima» flere ganger, og dette må sees i sammenheng med holdningen «olje er viktig globalt», herunder olje er et viktig klimatiltak. Dessuten avslutter noen aviser (spesielt SA) gjerne entusiastiske oljekommentarer med et avsnitt om klima, som for å gjøre oss bevisste på at det finnes visse negative aspekter ved oljen. Disse faller dermed under «oljekommentarer der klima nevnes flere ganger». I tillegg er det også disse kommentarene som anser klima- og oljeinteresser som direkte motstridende. Oljekommentarer som ikke nevner klima, er gjerne fokusert rundt oljens betydning for arbeidsplasser eller for den norske økonomien.

Kommentarene som nevner olje / klima én gang er ofte artikler som til en viss grad setter temaene i sammenheng uten direkte å relatere dem. Det er for eksempel mange kommentarer som er svært entusiastiske til oljefunn i Norge, men som avslutter med en setning om at det er viktig å ta klimahensyn også. Klimakommentarene som nevner olje flere ganger eller én gang, nevner tidvis *norsk* olje, men også fossilt brensel og olje som sådan, som en grunn til klimaendringer uten nødvendigvis å ha holdningen «olje er klimatrussel».

4.8 Hvilke stemmer siteres?

Et sentralt aspekt i en diskursanalyse er å identifisere hvilke stemmer som siteres i kommentarene, fordi diskursanalysen skal avdekke hvem som har makt til å snakke eller sette premissene i diskursen, og hvem som mangler denne makten (Matheson 2005). Fairclough (1992) mener at hvem som siteres kan peke på hvilke synspunkter som får gehør i offentligheten. Den følgende variabelen viser stemmene som er sitert i kommentarene. Det er kun kodet stemmer som er direkte sitat eller referanser til sitat fra de ulike kategoriene (politikker, miljøorganisasjon, næringslivsperson osv.). Altså er kun Arvid Jensen kodet som stemmer i det følgende eksempelet: «PetroArctics Arvid Jensen peker på at dette vil skape store ringvirkninger i landsdelen[...] Miljøbevegelsen mener at regjeringen umulig kan nå klimamålene når det satses så offensivt på olje og gass» (NL270611). Det er gjort slik for å forsøke å påvise de som virkelig blir sitert og gjengitt i kommentarene. Altså må de referere til et reelt utsagn fra en konkret person, og ikke bare vise til en holdning fra en gruppe.

Figur 4.8: Figuren viser hvilke stemmer som siteres i kommentarene i prosent.

Et viktig funn her er at olje- og energiministeren sammen med oljebransjen til sammen står for halvparten av siteringene i oljekommentarene. For det andre blir oljeministeren i større grad sitert enn miljøvernministeren, også i klimakommentarene. Dette må sees i sammenheng med alt fokuset på politisk spill, og at oljeministeren, Ola Borten Moe, har blitt anklaget for å være lite klimavennlig. Likevel er det et interessant funn.

At rikspolitikere fra AP siteres i såpass stor grad må sees i sammenheng med at Jens Stoltenberg var statsminister i den undersøkte perioden. Videre er det stort sett rikspolitikere som får komme til ordet i klimakommentarene. Dette kan også settes i sammenheng med det store fokuset på politisk spill.

Et annet oppsiktsvekkende funn, er at kategorien «klimaforsker, klimarapport» har generert svært få treff. Det er tydelig at det er det politikere og næringslivsfolk sier som er interessant i kommentatorenes omtale av klima og olje.

4.9 Tallenes tale: Avslutning

Funnene fra den kvantitative analysen tyder på at det stort sett er politiske hendelser som setter klima på dagsordenen og næringslivshendelser som setter olje på dagsordenen. Måler man holdning ut i fra i hvilken periode kommentaren er trykket, kan det også se ut til at mange av kommentatorene går i flokk: Et klimatoppmøte fremkaller svært mange kommentarer som roper på handling eller fremsetter katastrofale fremtidsscenarioer, og en fossilenergikonferanse genererer kommentarer som legger vekt på oljens globale viktighet og

ikke minst fordeler av olje i forhold til kull. Dette kan tyde på at eksterne hendelser i politikk og næringsliv i stor grad får definere hvilken holdning som finnes på lederplass.

Dette understrekes ved at avisene ikke er konsekvente på lederplass. Den ene dagen skriver en avis at det må settes en stopper for fossil brensel og at Norge dempe utvinningstempoet, den andre dagen skriver den samme avisen om oljens viktighet i lokalsamfunnet nå og i fremtiden. Dette er *motstridende informasjon*, og ifølge Hulme (2009) kan det være vanskeligere å ta til seg informasjon når man mottar mye og motstridende informasjon.

Det er dessuten gjerne de samme hendelsene som *ikke* kommenteres, og dette kan tyde på en viss flokkdyrmentalitet blant journalistene. I denne studien mangler for eksempel kommentarer om forskning og forskningsrapporter (som IPCC-rapporten). Det viser kanskje en noe ensidig kommentatorfunksjon. Hvilke hendelser som vurderes som viktige å kommentere, understrekes av hvem som siteres: Stort sett næringsliv og politikere. Dette kan delvis forklares i lys av fokuset på politisk spill, men det fremhever også at det først og fremst er hendelser innen næringsliv og politikk som fanger kommentariatets interesse.

Det er dessuten pekt på en domestisering av klima og oljedebatten, der det i virkeligheten trengs et internasjonalt perspektiv for å få det helhetlige bildet. Både klima og olje har i stor grad et lokalt eller nasjonalt perspektiv, og dermed blir både spørsmålet om klimaendringer og spørsmålet om videre oljeutvinning redusert til håndgripelige, men kanskje ikke helt komplette saksfelt. Klima og olje settes i liten grad i sammenheng med hverandre. Der klima behandles nesten helt uavhengig av olje, behandles olje også ganske uavhengig av klima, men det er flere oljekommentarer som tar klima med i betraktningen enn omvendt. Dette er kanskje noe overraskende, da en skulle tro at en av de viktigste grunnene til global oppvarming ble belyst i kommentarer om nettopp global oppvarming.

Det er også forskjeller fra avis til avis. Regionpressen og næringslivspresen dekker olje i større grad enn de øvrige avisene. Man kan se konturene av en tidligere høyre / venstre-akse, der de tidligere venstre- og sentrumsavisene sjeldnere trykker kommentarer som uttrykker en positiv holdning til oljen.

Dette kapittelet har gitt en overordnet oversikt over kommentarene og noe av innholdet. Neste kapittel vil gå mer i dybden av selve tekstene og presentere de diskursene jeg mener kan identifiseres, samt prøve å nyansere bildet fra dette kapittelet noe.

5 Tekstens tale – Kvalitative funn

I dette kapitlet vil jeg skissere de diskursene eller virkelighetsbildene som jeg mener fremtrer oftest i materialet. Denne fremstillingen er basert på funnene i det kvantitative kapitlet, men beskrivelsen her tar utgangspunkt i en mer tekstnær gjennomgang av dataene. I første omgang utarbeidet jeg diskursene på bakgrunn av funnene i figur 4.5, «holdninger i kommentarene», men det er ingen absolutt sammenheng mellom holdningene og de identifiserte diskursene. Med så mange tekster å se på, er det vanskelig å gi et fullgodt bilde av hvordan de arter seg gjennom en næranalyse av én enkelt tekst. Jeg vil derfor gå inn i så mange tekster som mulig for å presentere det jeg anser som det overordnede bildet, det vil si de diskursene som tydeligst og hyppigst fremtrer i kommentarene. Jeg har hovedsakelig definert syv stykker, som jeg kommer til å presentere på følgende måte:

1. Bygg landet
2. Godhetsdiskursen
3. Klimatrusseldiskursen
4. Det politiske spillet
5. Bevaringsdiskursen
6. Teknologioptimismen og misnøyediskursen

Ved hjelp av eksempler fra datamaterialet, skal jeg forsøke å gi et bilde av hvordan disse arter seg. For å gi et så fullstendig bilde som mulig, har jeg også lagt ved eksempler på kommentarer som drar på de ulike diskursene i vedlegg to til åtte, én eksempelkommentar for hver diskurs. At jeg har delt diskursene opp på en slik kategorisk måte, betyr det ikke at de kan forstås som rendyrkede og absolutte, og de utelukker hverandre ikke. Det vil si at en kommentar kan dra på flere diskurser, og dette kommer nettopp av at *diskursene er i stadig forandring* og at det foregår en kamp mellom dem. Jeg har også fokusert på avvik, for å gi et mer komplett bilde og yte full rettferdighet til materialet. Det er imidlertid ikke veldig mange avvik, og det kan kanskje virke som at kommentar- og ledermaterialet er mer entydig enn avisartikler ellers. Dette har sannsynligvis med sjangerens krav om å være tydelig, og dessuten at de ikke bindes av samme kravet til en balansert fremstilling som avisartiklene. Det er uansett vanskelig å telle hvor mange artikler som forekommer i hver diskurs. Men ettersom *telling* i større grad er den kvantitative analysens anliggende, er dette heller ikke spesielt viktig. Jeg vil allikevel antyde i hvor stor grad diskursene forekommer, fordi det vil være relevant å undersøke de hyppigste kontekstene som kommentarene blir satt inn i.

Den aller vanligste diskursen er det politiske spillet. Til tross for at datamaterialet er enormt innenfor denne diskursen, er det ikke spesielt mye å finne om hvilken virkelighetsforståelse som kjemper om hegemoni i olje- og klimasammenheng, ei heller hvilke identiteter som konstrueres (bortsett fra de sedvanlige «vinnerne» og «taperne», men dette går på politikere og ikke på temaene). I tillegg har allerede fokuset på politisk spill blitt utbrodert i det vide og det brede av flere forskere, og behovet for å beskrive hvordan denne diskursen arter seg, er derfor ikke presserende stort. Jeg vil likevel ta en kort titt på hvordan klima og olje blir redusert til politisk spill i mitt materiale. Anslagsvis er de to nest vanligste diskursene «bygg landet» og «klimatrusselen», og den tredje vanligste «godhetsdiskursen». En betydelig mindre diskurs har jeg kalt «bevaringsdiskursen», og til sist har jeg pekt på to andre diskurser som også til en viss grad er til stede. «Misnøyediskursen» er synlig i noen grad, mens «teknologioptimismen» kun så vidt er til stede, men den er såpass annerledes enn de øvrige diskursene, at jeg syns den fortjener å bli kommentert, om enn kort.

Jeg har delt opp diskursene i de ulike vinklingene som er vanligst innenfor hver diskurs. Vinklingene er ment å fungere som en beskrivelse av kommentarens tema, det vil si at innenfor hver og en diskurs kan det være forskjellige vinklinger. Disse vinklingene er ikke helt rendyrkede, og noen av dem går naturligvis over i hverandre.

5.1 Bygg landet

«Norge er en olje- og gassnasjon, og vår velstand hviler tungt på de eventyrlige inntektene vi har høstet på olje- og gassproduksjon», skriver AA på lederplass (280612). Ifølge André Sapir (2006) kan ulike velferdsmodeller deles opp i fire hovedgrupper; Den nordiske, den anglosaksiske, den kontinentale og den middelhavske. Han konkluderer med at av alle disse fire modellene, er det kun den nordiske som har klart å forene et system med høy grad av likhet, effektivitet, relativ stabil sysselsetting og adekvat velferd. Nina Witoszek (2012) legger til at for Norge er Statens Pensjonsfond Utland, eller «oljefondet», en sentral del av denne suksessoppskriften. Kommentartidklene som kan plasseres innenfor det jeg vil kalle bygg-landet-diskursen passer godt overens med en slik selvforståelse. Premisset er nettopp at Norge er bygget på olje, og at vi kan takke oljen for at vi lever på «toppen av kransekaka».

Bygg landet-diskursen er altså, sammen med klimatrusselen kanskje den nest vanligste. Oljeutvinning er et spørsmål om økonomi og sysselsetting så vel som landets fremtid, og ikke minst er den *historisk* viktig: Vi skylder oljeindustrien stor takknemlighet for at vi lever slik vi gjør i dag. Artiklene som orienterer seg mot å bygge landet, ser på Norge som et drivhus: Det vokser og gror på innsiden, men samtidig er det dels adskilt fra resten av verden,

ettersom artiklene er lite opptatt av oljens rolle i forhold til klimaendringer. Klimaspørsmål eller fossile brensel som kontroversielt opptrer sjelden, og dersom de gjør det, er det gjerne i slutten av kommentaren. For eksempel skriver SA i slutten av en leder at «Norge har all grunn til å være stolt av Statoil [men staten og Statoil bør] gjennom felles anstrengelser finne en bedre balanse mellom klimapolitiske mål og energipolitiske satsninger» (150611). Det er allikevel en svært hyppig relasjon mellom artiklene innenfor denne diskursen og oljekommentarer som ikke nevner klima en eneste gang. Kommentarer innenfor bygg landet-diskursen er derav vanligvis nasjonalt eller lokalt forankret. Å bygge landet synes kanskje spesielt viktig for regionene, og regionsavisene representerer en høy andel av disse kommentarene. AA skriver for eksempel på lederplass: «I dag er det [Stavanger] oljehovedstaden, med en eventyrlig vekst og verdiskapning. Byen er det beste eksemplet på hvor viktig det er å bygge landet, ikke bare hovedstaden» (170912). Regionens bruk av denne diskursen understrekes av avisene som peker seg ut: AP, DN, VG, FV, BT, SA, AA og NL. Det vil altså si en samlet norsk regionpresse i tillegg til riksavisene AP, DN og VG. For alle regionene som regionsavisene representerer er andelen sysselsetting i oljeindustrien høy, og dette kan settes i sammenheng med identifikasjonskriteriet. Sannsynligvis forklarer det avisenes høye antall kommentarer som hovedsakelig trekker på denne diskursen.

«Alle tror nye muligheter vil åpne seg i Nordområdene», skriver AA (300812). Kommentarene er preget av stor fremtidsoptimisme og forhåpninger som også kan illustreres av overskrifter som «Påskemorgen for norsk oljebransje» (AP021011) eller «Lottogevinst – igjen» (AA041011). SA skriver:

De nye funnene er svært viktige for petroleumsnasjonen Norge av flere grunner. Spådommene om at norsk produksjon av olje og gass går mot en rask avslutning, viser seg stadig vanskeligere å oppfylle (100811)

Norge er altså først og fremst en petroleumsnasjon. Lederskribenten tilbakeviser at noen nedbygging av oljebransjen vil skje med det første. Det sies dermed implisitt at oljealderen vil vare til vi ikke finner mer olje. Arbeidsplasser og velferdsstat er de vanligste vinklingene innenfor denne diskursen, og nedenfor vil jeg se på hvordan disse to fremstilles.

5.1.1 Vinkling 1: Oljen skaffer arbeidsplasser

Et sentralt gode som oljen tilbyr er arbeidsplasser, og dette er den vanligste vinklingen i bygg landet. For eksempel plasserer den ene artikkelen som omtaler petroleumsmeldingen i positive vendinger seg innenfor bygg landet-diskursen (men den trekker også på godhetsdiskursen). I en lederartikkel i etterkant av stortingsmeldingen berømmer NL

regjeringen for den offensive oljepolitikken, nettopp grunnet «ringvirkninger» i betydningen arbeidsplasser. «I meldingen skisseres det store muligheter [...] Petroarctics Arvid Jensen peker på at dette vil skape store ringvirkninger på land» (NL270611). Og ganske riktig har ringvirkningene kommet. I lederartikkelen «Vekst i Nord», omtrent et år senere, skriver NL:

Hittil i år har Nord-Norge fått nærmere 1500 nye foretak. Det er over 400 flere nyregistreringer enn i fjor [...] De som har hevdet at oljen og gassen fra sokkelen utenfor landsdelen ville ha få ringvirkninger på land, har tatt fullstendig feil (140712)

Videre viser de til ringvirkningene for Nord-Norge etter Skrugardfunnet i Barentshavet i April 2011. BT applauderer også mulighetene som kommer med oljeutvinning, i lederen «Nord-Noregs tur» kommer forfatteren med råd til «den nye oljeprovinsen»: «Ved inngangen til den nordnorske oljealderen bør landsdelen stilla sterkere krav til samferdselstiltak, utdanning og forskning enn vestlendingane har gjort» (141012). Oljefunnet skal altså ikke bare gi arbeidsplasser, men bygge opp landsdelen. Funnene Aldous og Avaldsnes skapte entusiasme i SA:

Det lukter penger, sysselsetting og stabile energileveranser av de nye oljefunnene i Nordsjøen [...] [Vi bruker ofte] begrepet «julegaven» om Ekofisk, som ble funnet for 40 år siden. I dag kan vi ta i bruk et nytt begrep; «sommerfesten». Og det er all grunn til å feire at vi har gjort nye store oljefunn i Nordsjøen (SA310811).

Forfatterne påpeker her alle de positive virkningene nye oljefunn har for Norge: Vi vil få flere penger i statskassen, vi vil kunne sysselsette enda flere folk i enda flere generasjoner. Det er vanskelig å være uenig i at flere arbeidsplasser og mer penger i kassa er en dårlig ting. Skribenten peker også på stabile energileveranser, noe som er svært viktig for dagens samfunn. «Stabile energileveranser» kan dessuten være en presupposisjon om at fornybar energi ikke gir stabile energileveranser. Det er forøvrig riktig at fornybar energi ikke kan kontrolleres i samme grad som petroleumsenergi, men det betyr ikke at fornybar energi ikke kan ha mulighet til å gi stabile energileveranser. Flere faktorer, slik som å handle energi globalt, å lagre energi via sin egen bil eller å ha atomkraftverk som en buffer blir vurdert som et supplement eller en løsning slik at fornybare kilder skal kunne sikre stabile leveranser.

Kommentarene som hyller oljeutvinning på sokkelen grunnet arbeidsplasser har svært ofte lokal forankring. FV skriver:

Mens vi venter på dagens bebudede nyheter om eurokrisen, kan vi glede oss over bemanningsøkningen hos Sørlandets mange offshorerettede bedrifter. De 53 medlemmene i nettverksorganisasjonen Node [næringsklynge med olje- og gassrettede virksomheter] har passert 8000 ansatte og vokser kraftig. Ja, det snakkes om 4000 nye arbeidsplasser innen 2020. (261011)

Mange av kommentarene peker først og fremst på hva oljen har å si i regionen som avisen hører til. At oljen ikke er verdsatt utenfor de regionene med mye industri som er knyttet til

oljevirkksomhet, er blant annet kritisert av Aslak Sira Myhre. I boka *Herskap og tjenere* (2010) tar stavangermannen et oppgjør med – særlig oslofolks – skepsis til oljenæringen. I samme stil trekker noen kommentarer betydningen for regionen såpass langt at de mener regionen bør vurdere å løsrive seg. Den mest ekstreme varianten av denne tankegangen finnes i en kommentar i SA av Jan Zahl (291112). Under temaet «Lausriving» spør Zahl hvorfor ikke vestlendinger ble europeiske separatister på lik linje med Katalonia og Baskerland, og argumenterer for at Vestlandet bør løsrive seg fra resten av Norge, ettersom det er på Vestlandet all verdiskapningen skjer. «Det er me som hentar opp olja [...], men kor går pengane? Og ikkje minst – kor går makta til å bestemma over alle pengane – og det meste anna? Jau, i Oslo, så klart.», skriver Zahl. Men også andre aviser syns å mene dette, «Det finst knapt nokon annan statskasse i Europa som er så avhengig av provinsen som Noreg», skriver kommentator i BT Asbjørn Kristoffersen (131212), «[Me] må ta pengane våre tilbake», oppfordrer han. At lokalaviser kan fungere samlende i visse samfunn ved å bygge opp om lokalmiljø, er antydnet i tidligere studier (Elvestad 2008), men det kan virke som om regionsavisene delvis har en liknende funksjon. Selv om denne lokale patriotismen ikke er den gjengse vinklingen i Bygg-landet-diskursen, peker den på en sub-diskurs av typen «bygg regionen»: Er oljen kun av betydning for provinsens arbeidsplasser og ve og vel eller for nasjonen som sådan? Dette kan anses som at diskursen er i forandring, ettersom «regionen mot nasjonen» ville vært en annen diskurs. Samtidig understreker denne konflikten hvordan oljen anses som premiss for å bygge landet.

Næring er altså et sentralt ord innenfor denne diskursen. Det er muligens også derfor mange av kommentarene ikke nødvendigvis er like positivt innstilt til å utvinne olje i Lofoten. SA mener det er klokt «å «tømme» Nordsjøen og Norskehavet først [før Lofoten]. Elefantfunnet fra i går er vel beviset på at dette var rett» (SA170811), og AA skriver på lederplass at «SV mener oljefunnene i Barentshavet bør dempe presset på Lofoten. Det er et standpunkt det er lett å forsvare. For det finnes mange andre verdier enn olje, for eksempel fisk og turisme» (110112). Altså er eventuell oljeutvinning i Lofoten et spørsmål om i hvor stor grad det vil true andre næringer, og hvordan disse verdiene kan settes opp mot hverandre. På samme måte er fornybar energi et spørsmål om næring, og får også sin oppmerksomhet i bygg-landet diskursen. FV skriver på lederplass under tittelen «Viktige småkraftverk» at «For den enkelte grunneier kan inntjeningen fra småkraftverk bli en god ekstrainntekt, som kan bidra til stabil bosetting i bygdene» (141112). Altså er næring i distriktene også et spørsmål

om positive ringvirkninger og å fremme området generelt, blant annet å gjøre området mer attraktivt å slå seg ned i. I SA er ikke fornybart en motsetning til oljen, men et supplement:

Oljå har gjort Rogaland til landets energisentrum. Vindparkene på Høg-Jæren er et solid bidrag til å holde på denne posisjonen [...] Vindkraft, vannkraft, olje og gass. Næringsliv og politikere i Rogaland har sørget for å være på rett sted til rett tid. (SA060712)

Dette sitatet peker også tilbake på det «regionale» aspektet i bygg-landet. For å understreke lokal forankring bruker SA ofte «oljå» (stavangerdialektens måte å uttale «olje» på) som «kjæle navn» på oljen, og det vitner dermed om noe man ønsker å signalisere tilhørighet til.

5.1.2 Vinkling 2: Velferdsstaten er muliggjort gjennom olje

I en lederartikkel som understreker velferdsstatens avhengighet av oljefunn, og som samtidig bekymrer seg over fremtiden når Nordsjøen er tømt, konstaterer DN at:

Nye oljefunn er godt nytt for Norge. Det gir mer penger til velferdsformål [...] Det er spesielt gledelig med nye funn i Barentshavet, fordi det øker sannsynligheten for at det kan finnes enda mer olje der. (100112).

Presupposisjonen er altså at oljefunn er nøkkelen til mer penger til velferdsformål. I forbindelse med det samme funnet, skriver AA:

Det må være lov til å glede seg over at oljeeventyret kan komme til å vare dobbelt så lenge [...] Oljealderen kan dermed forlenges i kanskje 50 år eller mer. Det vil få positive ringvirkninger for nordmenn flest. (110112)

Bare fordi noe blir ansett for å være populært, betyr det ikke at det er sant. Dersom man likevel presenterer det slik, er det et argumentasjonsknep, og i retorikken kaller man denne fallasien *argumentum ad populum*. Ved å bruke «det må være lov», undergraver AA at oljen er omstridd, og legitimerer at oljefunnet er en positiv ting. Dette understrekes ved etterpå å bruke ordet «[olje]eventyret». Videre er oljeeventyret synonymt med positive ringvirkninger, og «ringvirkninger» brukes på denne måten i flere kommentarer. Det er ikke nødvendigvis et positivt ladet begrep, men brukes ofte i betydningen *positive* ringvirkninger. Ordet brukes også i utstrakt grad av regjeringen, både i petroleumsmeldingen og i andre sammenhenger når det er snakk om arbeidsplasser (for eksempel: regjeringen.no 20.7.2012 «Åpning av Barentshavet»). Kanskje kan det tyde på at kommentarene adopterer begrepsbruken fra regjeringsapparatet.

Selv om denne diskursen er nasjonalt og lokalt forankret, blir også utlandet behandlet i bygg landet-diskursen, gjerne dersom man skal understreke den norske velferdsstatens suksess og hvordan oljen har muliggjort dette. Det gir journalistene et sammenlikningsgrunnlag, for takket være oljen er Norge «annerledeslandet». «Norge er

annerledeslandet [...] Velstanden i Norge blomstrer på et tidspunkt da massearbeidsløsheten skyller over Europa» (DA100512). En viktig grunn til at det norske samfunn nyter godt av oljeressursene er måten vi har klart å fordele godene på her i nord, noe som ifølge mange kommentarer er helt unikt i verdenssammenheng. Det er i følge SA vår demokratiske tradisjon, protestantiske nøysomhet og likhetsidealet som har gjort at vi befinner oss i dagens situasjon:

For dei fleste oljeland har naturens rike gåver blitt ei forbanning. Rikdommen er samla på få hender [...] Ja, Norge har hatt flaks. Men det er lov å skryta av at Norge har forvalta oljeinntektene på ein betre måte enn andre oljeland. For det kan me takka ein demokratisk tradisjon, protestantisk nøysemd og eit likskapsideal som ein ikkje treng kalla seg sosialdemokrat for å dela. (SA071011)

SA tar det som i retorikken kalles mengdeknepet i bruk når de viser til at «*de fleste* oljeland» har ikke klart å fordele godene slik som oss, noe som understreker den unike posisjonen vi har i verdenssammenheng. Metaforen «å forvalte naturens rike gaver», understreker dessuten at vi har vært ansvarlige ovenfor det som har blitt gitt til oss av naturen selv, og underminerer en eventuell motsetning mellom natur og olje.

Viktigheten av «penger i statskassa» settes gjerne som grell kontrast til den begredelige situasjonen i resten av Europa (som FV også illustrerte ovenfor). I kommentaren «Oljen er hele forskjellen» skriver kommentatoren Toralf Sandø at «Vi er ikke så forskjellige fra de kriserammede landene ved Middelhavet» og at hadde det ikke vært for oljen, så kunne vi vært i dyp krise, vi med (SA091012). Uten å utdype ytterligere, sammenlikner han altså Norge og Middelhavslandene. Noe mer naturlig ville det kanskje vært å sammenlikne Norge og Sverige, og uttalelsen *kan* dermed fremstå som en hyperbol, en overdrivelse. Dersom mottakeren deler Sandøs premisser, har hun imidlertid lettere for å akseptere det. SA skriver på lederplass at oljen er grunnen til vår velferd, og at uten den ville vi fått mye lavere vekst som igjen kunne trukket oss ned på nivå med resten av Europa:

Problemet med lavere vekst er høyere arbeidsledighet, lavere sysselsetting, avskalling fra arbeidsstyrken og økte utgifter til sykefravær og trygd. Europeerne kjenner dette på kroppen [...] I denne situasjonen fremstår vekstkritikken [fremstilt av politikere, biskoper og professorer] som noe dekadent (SA300412)

Det ville altså hatt katastrofale konsekvenser, hadde det ikke vært for oljen. SA kategoriserer også kritikken av mer oljeutvinning (med bakgrunn i klimaendringer) som en «vekstkritikk». Hvordan fenomener kategoriseres sier noe om hvilket perspektiv avsenderen innehar, fordi inndelingen i kategorier er ikke naturgitt, men gjenspeiler kulturens interesser og perspektiver (Svennevig 2010). Ved å kategorisere kritikken som en «vekstkritikk» løsriver SA kritikken fra klimasaken og får kritikerne til å virke i beste fall litt dumme. SA presupponerer at Norge ville vært på linje med resten av Europa dersom det ikke hadde vært for oljen alene.

Dette problematiseres videre i lederen «Oljefondet og fremtiden» (VG261212). «Utvinning [av olje] i høyt tempo er fornuftig» skriver de, fordi «etterspørselen er stor nå». Med henvisning til den europeiske krisen og situasjonen i middelhavslandene skriver forfatteren: «Så er [olje-] fondet også solidarisk, fordi det er innrettet slik at fremtidige generasjoner skal få ta del i den norske formuen som ligger på havbunnen» (ibid). VG legitimerer et høyere utvinningstempo på sokkelen med det at det er solidarisk overfor barn og barnebarn, og sammenlikner med de som *ikke* gjorde det på den måten. Igjen er det vanskelig å si at man er uenig i å ønske det beste for de kommende generasjoner. «Fremtidige generasjoner» er dessuten et uttrykk som har bredt om seg i klimadebatten, og brukes av flere i klimabevegelsen blant annet for å argumentere for klimahandling.²⁴ Selv om klimabevegelsen selvsagt ikke har eierskap til uttrykket, bidrar denne måten å bruke det på til å slå i hjel klimabevegelsens argument om at vi må la deler av ressursene ligge for å redde fremtidige generasjoner. VG hevder her det motsatte: å pumpe opp så mye som mulig så fort som mulig vil sikre fremtidige generasjoner økonomisk.

5.1.3 Vinkling 3: Hva nå? Oljeeventyrets tidshorisont

De kommentarene jeg har sett på til nå har stort sett bejublet nye norske oljefunn og de positive ringvirkningene det vil få. Kritikere av oljeutvinningen blir anklaget for enten å være naive eller ansett som hyklerske (det vil jeg komme tilbake til). Kritikken av norsk oljeutvinning er likevel ikke helt fraværende innenfor bygg-landet-diskursen. Det er særlig én retning som er tydelig på det. «Klarer vi å omstille oss i tide?», spør SA bekymret på lederplass (100112), og peker på at nye oljefunn utsetter det problemet som før eller siden vil komme: Hva skal vi leve av etter oljen?

Andre lands satsning på ukonvensjonell olje utgjør en trussel mot den norske oljen. «En voldsom vekst i ukonvensjonell olje sørger for at verden får den oljen som etterspørres. Spørsmålet er om denne nye oljen også truer utviklingen i Norge?», er tankene Terje Erikstad gjør seg rundt denne nye utviklingen, under overskriften «Skiferolje skaper debatt» (DN300812). Altså er ukonvensjonell olje et gode fordi verden får nok energi (her er klima trukket fullstendig fra regnskapet), det som imidlertid er negativt er at økende produksjon i

²⁴ For eksempel bruker flere politiske partier så vel som miljøorganisasjoner «fremtidige generasjoner» som illustrasjon på at vi må dempe utvinningstempoet: ungevenstre.no 1.11.2013 «Rettferdighet mellom generasjoner», mdg.no 7.10.2013 «Fremtidige generasjoner vil få gåsehud når de leser dette», senterpartiet.no «Innsats for fremtidige generasjoner», greenpeace.org 14.11.2011 «Ta det personlig», spireorg.no 23.3.2012 «Norge stikker kjepper i hjulene for fremtidige generasjoner»

land som importerer fra norsk sokkel kan være en trussel mot blant annet norske arbeidsplasser. Erikstad vrir debatten om skiferolje, som det henvises til i overskriften, til å handle om arbeidsplasser og ikke klima. Tomt oljelager er en annen bekymring som opptrer svært hyppig. I kommentaren «Forlenget norsk oljealder» uttrykker AP på lederplass engstelse over at vi ikke legger om til fornybare energikilder, fordi den dagen vil komme at vi har pumpet opp all oljen: «Selv om funnene nå viser at oljealderen vil være med oss mye lenger enn vi hadde trodd, vil også de fossile energikildene ta slutt en dag. Innen den tid må vi ha klart å legge om, også av hensyn til klimaendringene» (031011). Premisset for å legge om til fornybart er altså først og fremst at fossil olje og gass en dag vil ta slutt. Til sist nevner lederskribenten også klimaendringene. Dette er siste setning i artikkelen, og klima nevnes bare den ene gangen. AP går her faktisk i mot IEAs anbefaling om å la 2 / 3 av fossile brensel ligge, og sier at det er mulig å utsette bekymringen om klimaendringer til et obskurt tidspunkt som helst bør være litt før vi har pumpet opp absolutt all oljen.

Til tross for at klima noen ganger nevnes, og da gjerne kun én gang i løpet av en kommentar slik som i overnevnte eksempel, har ikke ordet «klima» noen nevneverdig plass innenfor bygg landet-diskursen. Det hender imidlertid at miljøhensyn blir belyst. NL sikter til oljesøl på is og skriver:

Oljevirksomhet i Barentshavet [er ikke] like omstridt som i Lofoten og Vesterålen. Men det er like fullt opplagt at Statoil og partnerne vil stå overfor miljømessige utfordringer. De må tas alvorlig. (NL100112)

Muligens er dette journalistens måte å rettferdiggjøre sin funksjon som kritisk observatør på. Det er vanskeligere å anklage en kommentar for å være euforisk oljehyllende når man faktisk kommer med formaninger om å ta «miljøhensyn alvorlig». Det kan for så vidt innvendes at denne formaningene er temmelig vag, og særlig når det kommer fra en avis som ellers er såpass positiv til oljevirksomheten.

5.1.4 Identiteter

Hvordan blir identiteter konstruert i denne diskursen? Som tidligere nevnt blir metaforer som «lottogevinst» og «julegave» brukt når man omtaler funnene på norsk sokkel. Flaks er ofte nevnt. Men også andre ting har medvirket til at vi i dag sitter på den grønne gren. I forbindelse med Avaldsnes-funnet bejubler SA i kommentaren «Fagentusiasmens triumf», at det betaler seg å ikke gi opp;

Hans Christian Rønnevik er dagens helt i oljå. Rønnevik ga aldri opp troen på at det var flere store oljefelt i Nordsjøen enn de som allerede var oppdaget [...] Slik ble Avaldsnes-funnet den fagentusiastiske Askeladdens triumf (180811).

Det er altså ikke flaks som har gjort at Norges leting har gitt resultater. Det er beinhard jobbing, kalkulering og tålmodighet som med en metafor kan beskrives som den snille nasjonale eventyrfiguren og helten Askeladden, han som kom fra ingenting, men som ved hjelp av egen kløkt endte opp med prinsessa og halve kongeriket. På samme måte endte Rønnevik opp med en enorm rikdom, som i et eventyr. «Oljeeventyret» blir da vitterlig ofte også brukt om de nye funnene, for eksempel i FV: «Oljeeventyret krever arbeidskraft» (300911) eller «Oljeeventyret flytter nordover» (AA110112). I en lederartikkel som trykket i forbindelse med et oljefunn, skriver AP at:

Vi er stadig blitt fortalt at eventyret på norsk sokkel er i ferd med å avsluttes. Slik det ser ut nå, kan kapittelet bli adskillig lengre enn tidligere antatt. Det er positivt for norsk oljeindustri, som kan ha en solid fot plantet på norsk sokkel i flere tiår til. Det er positivt for leverandørindustrien, og det er positivt for hele det norske samfunn – som kan se frem til inntekter fra sokkelen i viktige årtier (031011).

Hva med motstanderne av norsk oljeutvinning, hvordan blir de konstruert? «Motstanderne av fortsatt norsk oljeutvinning burde være klar over hva det vil koste å la oljen ligge, i form av tapte statsinntekter og svekket velferd» (BT100112), skriver BT på lederplass etter at funnet Havis er gjort i Nordsjøen. BT argumenterer videre for at det ikke finnes noen substitutt for oljen, og at oljemotstanderne bør se på hva vi lever av i dette landet før de kritiserer. Kommentarene har generelt lite til overs for de som protesterer mot oljeutvinning. I samme stil mener AA at det ikke går an å både «være mot oljeutvinning og å ville bruke oljepenger i rikt monn» (110112), i en leder som henviser til Sosialistisk Venstreparti. De supplerer med følgende karikatur, som tydelig viser hvor desillusjonerte, gjerne unge og trendy, motstanderne av olje er.

Adresseavisen 11.01.12: Ungdommer protesterer mot oljeutvinning, men vil samtidig ha mer av oljekaka. Trykket med tillatelse fra tegneren, Jan O. Henriksen.

En av dem lukker øynene for resten av verden, en annen er en «ung og sint» mann, en siste student med kun egeninteresse (studielån) for øyet. På denne måten hevder AA at er man mot olje, er man også automatisk for «mer penger til alle», «mer penger til gode formål» og «høyere studielån». Det kan diskuteres om SVs partiprogram kan oppsummeres så enkelt. I forbindelse med Statoils høstkonferanse skriver Astrid Meland i en kommentar i VG «På utsiden av Statoil-konferansen satt det noen få fra Greenpeace og ba om å beholde fossilene i bakken. Man må være aktivist for å tro på det» (201111). Meland marginaliserer her aktivistene ved å «ta mannen i stedet for ballen», det som i retorikken kalles *argumentum ad hominem*, og spiller på fordommer om at aktivister krever det umulige.

Dermed portretteres både politikere og næringsliv som «de snille», mens klimaaktivistene som de hyklerske eller naive. Dette vil si at makt går i takt, eller i alle fall trekker i samme retning, i svært stor grad i denne diskursen.

5.2 Godhetsdiskursen: Globale problemer – norske løsninger

I den foregående diskursen ble petroleum og klima satt i sammenheng i minimal grad. I godhetsdiskursen er olje og klima uløselig bundet sammen. Norge må ta opp mer olje fordi det er behov for energi verden over, og fordi energi igjen kan løse fattigdomsproblemer. Dermed settes Norges rolle inn i internasjonal sammenheng, og oljeutvinning rettferdiggjøres på humanitært grunnlag. Teorien om godhetsdiskursen ble først fremsatt av Terje Tvedt (2003), og han presenterer «det store bildet» av Norges u-hjelp og hva den har betydd for oss selv, deriblant vårt selvilde som eksportører av «godhet». Dette er kjernen også i oljesammenheng: For å renvaske den miljøskadelige utvinningen av olje, tar journalistene her utgangspunkt i internasjonale økonomiske og velferdsmessige aspekter ved økt oljeutvinning og oljeeksport. I denne sammenhengen er det verdt å nevne at en av de få studiene (så vidt vites) som er gjort på tema, konkluderer med at norske oljekutt *kan* være effektiv klimapolitikk, og at norsk oljeutvinning ikke vil komme fattige til gode, simpelthen fordi Norges eksport til såkalte fattige land ikke er av betydelig størrelse (Fæhn, Hagem og Rosendahl 2013).

Mens den forrige diskursen anvender argumenter for å opprettholde oljeutvinning for nasjonens egen del (arbeidsplasser, velferdsstat), benytter godhetsdiskursen seg av en rekke argumenter som bunner ut i at verden trenger norske løsninger. Norge innenfor godhetsdiskursen er problematisert av flere innenfor academia. Norges regnskoginitiativ og

norsk mediedekning av det, plasserer seg for eksempel i stor grad innenfor godhetsdiskursen, fordi Norge portretteres som «helter», som nettopp eksporterer godhet ved å støtte regnskogbevaring (Eide 2012a).

Kommentarer innenfor godhetsdiskursen drives mye av ethos-argumentasjon, og jobber med å bygge Norges ethos, for å rettferdiggjøre akkurat *norsk* utvinning av olje. Ofte bygges dermed andre lands ethos ned, nettopp for å legitimere den norske utvinningen enda mer. Metaforer som at Norge «løfter andre land ut av fattigdom» (NL270611) og at vi i tillegg «overoppfyller Kyoto-avtalen» (DN201211) bidrar til å bygge dette ethoset. Diskursene anvendes gjerne i forbindelse med rammehendelsen «energikonferanser» eller uttalelser fra miljøorganisasjoner om at oljen og gassen må bli liggende i bakken. Det er tidvis direkte den samme begrepsbruken og de samme frasene som brukes på konferansene og av energiministeren, som blir gjentatt på leder- og kommentarplass, som for eksempel NLs (270611) reaksjon på fremleggingen av petroleumsmeldingen (se nedenfor). Godhetsdiskursen bærer også fellestrekk med Hovden og Lindseths (2002) diskurs «Thinking Globally», som gjerne blir anvendt av regjering og næringsliv.

I mitt materiale har jeg identifisert godhetsdiskursen først og fremst i SA og VG, og deretter i DN og NL. Det er imidlertid elementer av den også i AA, AP og FV. Godhetsdiskursen har flere vinklinger, men det er særlig fire som er fremtredende.

5.2.1 Vinkling 1: Verden trenger energi: Fattigdom eller klima?

Den første vinklingen går ut på at verden trenger mer energi, og for å få *ned* de globale utslippene, må mer olje tas *opp*. Det fremstilles gjerne som en illusjon å tro at man kan la oljen ligge.

Miljøbevegelsen mener at regjeringen umulig kan nå klimamålene når det satses så offensivt på olje og gass. Men i regjeringen ser man dette annerledes. Heldigvis. Verden trenger mer energi for å løfte millioner ut av fattigdom. Vi kan drømme om en annen verden, men det hjelper fint lite om Norge reduserer olje- og gassvirksomheten. (NL 270611)

Her presupponeres det at (fossil) norsk energi er det eneste som kan «løfte» millioner av mennesker ut av fattigdom. Godhetsdiskursen manifesterer seg altså som at Norge hjelper verden ut av elendigheten, å pumpe opp oljen bidrar faktisk til å avskaffe fattigdom. Metaforen «å løfte noen ut av fattigdom» har dessuten gode sjanser for å bli akseptert, har man muligheten til å løfte millioner ut av fattigdom, er det vanskelig å si seg uenig i at man bør man gjøre det. Millioner av mennesker er et svært høyt tall, nesten umulig å forestille seg. Argumentet har NL hentet direkte fra lanseringen av petroleumsmeldingen, der daværende olje- og energiminister Ola Borten-Moe sa nettopp «Verden trenger mer energi for å løfte

millioner ut av fattigdom» (regjeringen.no 24.6.2011 «En næring for framtida»). På den måten bruker NL samme retoriske strategi som regjeringen selv bruker når de skal rettferdiggjøre utvinning av olje- og gass, og ikke minst bruker oljeindustrien dette argumentet (Ihlen 2007a, Haug 2010). NL reproducerer dermed den rådende makts doxa. NL presenterer ikke noe alternativ, men reduserer heller miljøbevegelsens krav til «en drøm», og dermed urealistisk.

Merk også at NL ikke motsier miljøbevegelsens påstand om at regjeringen ikke kan nå klimamålet «dersom det satses offensivt på olje og gass». De hevder derimot at regjeringen ser det «annerledes», slik at det blir stående et ultimatum: Fattigdom eller klima. I følge FNs femte klimarapport (2013) vil klimaendringene vil også gå hardest ut over dem som har bidratt minst til den globale oppvarmingen, nettopp disse millionene av fattige som NL selv refererer til. Det vil dermed si at i utgangspunktet velger man folk ved å velge klima. Men NLs metafor har likevel sjanser for å bli akseptert, nettopp fordi det fremstilles som et ultimatum. Dette ultimatumet understrekes i en kommentar forfattet av Frithjof Jacobsen i VG ved hjelp av metaforen «å kolliderere»:

Klimatrusselen kolliderer med noe grunnleggende for politikere og andre ledere: Ønsket om å gi folk mer penger, bedre helse, varmere hus, større bevegelsesfrihet og i sum et liv med mindre slit og fare, og mer trygghet» (VG161111).

Jacobsen presupponerer altså at å ta klimahensyn vil senke levestandarden når det gjelder både helse og penger, og at å ta hensyn til klimaendringer til og med vil gi et mer farefylt samfunn der folk har liten bevegelsesfrihet. FNs klimapanel konkluderer i sin fjerde rapport (2007) motsatt, ettersom en del av klimaendringenes konsekvenser kan bli at sykdommer spres og at flere samfunn kan gå til grunne som følge av endringene. Da må man kunne si at de er i større fare og lever mindre trygt enn hva de ville gjort hvis det faktisk ble gjort noe.

Men ikke nok med at verden trenger energi. «Flere og flere skal inn i middelklassen. Etterspørselen etter fossil energi vil bare øke», skriver Astrid Meland i kommentaren «Hydrokarbonene som endrer verden» (VG201112). Vi kan altså ikke bare «endre verden» ved å ta opp olje og gass, vi må også produsere mer for å svare til den enorme appetitten verden har for energi, og som bare øker og øker. Man kunne kanskje innvendt at fornybare energikilder og energieffektivisering vil kunne dekke det økende behovet for energi, slik IEA har poengtert at det må (World Energy Outlook 2013). NL er ikke enig. I forbindelse med åpningen av gassfeltet Shtokman i Barentshavet og nedstengningen av flere europeiske atomkraftverk, rettferdiggjør NL utvinningen av gass med å hevde at «Det er en illusjon å tro at vindkraft og solenergi vil kunne erstatte dette frafallet [av atomenergi]» (NL220611). Altså

er ikke fornybart nok til å forsyne den umettelige verden med energi, spesielt ikke etter Fukushima-ulykken da frafall av atomkraft førte til stort press på andre energikilder, blant annet som følge av at flere land (spesielt Tyskland) besluttet å stenge egne kjernekraftverk i frykt for liknende ulykker. DN leser helt andre ting ut av IEAs rapport enn det miljøorganisasjonene gjør. I kommentaren «Karbon i bakken», trekker lederskribenten frem økende oljeetterspørsel, og hevder at:

Norske miljøorganisasjoner mener det [IEAs rapport] viser at Norge må skru ned tempoet og holde igjen på utvinning av olje og gass. Men denne koblingen blir for enkel [...] Fossile energikilder vil ha en stor rolle å spille i årene fremover. Verden vil fortsatt ha behov for olje, også norsk olje. Dersom Norge skruer igjen oljekranen, vil alternativet trolig ikke være mer fornybare energikilder. (231112)

DN gjør ikke noe forsøk på å overbevise publikum om at koblingen er «for enkel», det er visst nok å hevde det, og i retorikken kaller man denne måten å dekke over entymemet «ignacio elenchi», det vil si at konklusjonen feiler fordi den ikke er forankret i et relevant argument. DN setter dessuten likhetstegn mellom å dempe tempoet og å stoppe all oljeutvinning umiddelbart, når de skriver at å «skru igjen oljekranen» og «å skru ned tempoet» innebærer det samme, og argumenterer dermed mot stråmenn. Det er imidlertid fullt mulig å dempe utvinningstempoet og samtidig å eksportere olje. At verden trenger energi og at miljø- og klimaorganisasjoner viser liten forståelse for dette er imidlertid en utbredt oppfatning. VG uttrykker på lederplass at:

I et debattklima der man kan få inntrykk av at petroleum allerede er fortidens energikilde, er gassavtalen med Storbritannia en nyttig påminnelse. Den viser at energisituasjonen i verden er langt mer kompleks enn det man kan få inntrykk av når gjennomspansede miljø- og klimaorganisasjoner legger frem sine analyser om hvordan olje- og gass kan fases ut på kort tid. Ingenting er fjernere fra virkeligheten enn det [...] alternativet til olje og gass i dag er ofte enda verre i en CO₂-sammenheng. For eksempel kull. (VG221111)

I begge disse sitatene understrekes det komplekse og dermed avanserte med oljen i forhold til det «enkle» standpunktet som utfasing av fossil energi innebærer. Det å understreke kompleksiteten gir dessuten skribenten en utmerket anledning til å slippe å forklare ytterligere (selv om dette til en viss grad forsøkes). VG kaller dessuten organisasjonene «gjennomspansede», og ved å benytte seg av et såpass verdiladd uttrykk, levner det liten tvil om hva VG mener om disse. Det er ellers litt vanskelig å bestemme hva VG sikter til med akkurat dette, men det er helt klart en negativ karakteristikk som skal tjene til å trekke ned verdien av de analysene det henvises til. Videre fremstiller skribenten alternativet til olje og gass som «enda verre». På denne måten å forsvare næringen på bakgrunn av at alternativet er så mye dårligere er heller ikke helt rett, fordi satsingen på fornybart er svært liten i forhold til de beløpene selskapene bruker på leting, boring og markedsføring av fossil energi.

Historikeren Francis Sejersted mener at petroleum blokkerer utvinningen av nye former for fornybar energi (1999). Det er i alle fall liten politisk vilje til å begynne å fase ut fossile brensel ved å bremse opp produksjonen, skal vi tro den rødgrønne regjeringens petroleumsmelding. Det faktum at alternativet kan være kull, peker også på den andre vinklingen i godhetsdiskursen.

5.2.2 Vinkling 2: Norsk olje er i internasjonal særstilling

Vi har fremdeles ikke kommet unna det faktum at fossile brensel faktisk bidrar til store CO₂-utslipp. Men i følge disse kommentarene er alternativet verre: «[N]orsk olje- og gassproduksjon er ren i sammenlikning med produksjonen i andre land» (BT110112). SA mener forskning er løsningen, norsk petroleum er nemlig et rent alternativ. I en leder som skriver at vi er og bør være ledende på petroleumsteknologi, skriver de at «det er viktig at vi de kommende årene kan redusere utslippene, og gjøre næringen enda renere enn i dag» (220811). Å fremme norsk olje som ren setter Norge inn i en global kontekst, og skiller den norske produksjonen fra annen produksjon. Dette er også en av de retoriske hovedstrategiene til oljenæringen, ifølge Øyvind Ihlen (2007a). Også her er dermed journalistene og næringen ute i samme ærend. Alternativene til den rene norske oljen skisseres oftest som kinesisk eller østeuropeisk kullkraft. Fast spaltist i KK, Arild Rønsen, hevder at dette er en udiskutabel fakta som alle er enige om «Full gass i olje og gassproduksjonen. Hvorfor? Fordi alternativet i dag ikke er sol og vind, men kull. Slik vil det være i lang tid fremover – det er faktisk alle enige om» (161211). Særlig gass har i følge kommentarene denne særegne klimavennlige egenskapen. Om fremtidig gasseksport skriver NL at «Vi har alle vunnet i lotto. Den nordnorske kysten kan brødfø en stor del av Europas befolkning, og dessuten sørge for at alle har lys i lampene og varme i radiatorene» (071112). Et helt nødvendig premiss er altså at verden vil hente energien sin fra andre, verre steder hvis ikke Norge bidrar med sitt. SA kaller Norges bidrag med den reneste gassen «å spille på lag med klima» (240812). Metaforen gir inntrykk av at noe annet ville være klimafiendtlig og underminerer det kontroversielle rundt gass når de videre skriver at «gass vil kunne være et nyttig bidrag til en klimavennlig energipolitikk» (240812). VG mener at Norge dessuten er ledende på rettferdig behandling av arbeidstakere og av teknologi, og at vi, i betydningen Statoil, derfor bør være de som driver med oljesandutvinning i Canada:

Så lenge verden trenger mer energi, vil et annet selskap ta plassen [...] Norsk oljeindustri har kommet langt når det gjelder miljø, teknologi og rettferdig behandling av arbeidstakere. Statoil er nødt til å drive på en skikkelig måte, ellers får de straks høre det av vaktbikkjene. [...] Det er bedre at Norge gjør dette, enn en grådig turbokapitalist som gir blaffen i arbeidsmiljø og naturressurser. (VG170512).

Verdt å nevne i denne sammenheng er kanskje at Statoil faktisk ble saksøkt av Canada for miljøkriminalitet tidligere (nrk.no 11.2.2011 «Canada saksøker Statoil»). VG avslutter med noe som kan virke som en oppfordring. Hvem denne oppfordringen er myntet på er relativt uklart. Vaktbikkjen kan i alle fall ikke være redaksjonen selv, da de opptrer mer som Statoils mikrofon i dette tilfellet.

VGs sitat peker også på norsk teknologi. Norsk teknologi blir ofte ansett som løsningen. «Fracking kan bli en oppfinnelse med like store virkninger som transistoren, mikrobrikken, internett», skriver Kjell Dragnes i Aftenposten på årets siste dag (311212), med henvisning til Statoils utvinning av ukonvensjonell olje på det amerikanske kontinentet. Videre skriver han at Statoils teknologi er mer miljøvennlig enn annen teknologi. Dragenes sammenlikning er diskutabel, idet han overfører egenskaper fra de gamle, kjente objektene (internett, transistor) til det nye, mer kontroversielle objektet (fracking).²⁵ Fracking er sammenliknet med tre elementer som har hatt så mye å si for dagens høyteknologiske samfunn at vi ville vært satt tilbake til begynnelsen av 1940-tallet uten dem. Fracking på sin side har allerede ødelagt andre og viktigere ressurser, som vann, og er derfor kontroversielt.

«Det finnes ingen realistiske alternativer til olje og gass i dag», stemmer VG i på lederplass (010912) og legitimerer dermed at vi må fortsette å ta opp oljen. At noe kategoriseres som *realistisk* vil dermed si at motstykket er *urealistisk*, altså er det urealistisk å hevde at fornybart er et alternativ til olje og gass. Det utelukker også andre energialternativer, slik som kjernekraft. Dette til tross for at flere land, som for eksempel Frankrike, nok ville hatt innvendinger mot at olje var bedre eller «mer realistisk» enn atomkraft (MacKay 2009).

5.2.3 Vinkling 3: Oljesand kan skade Norges omdømme

Ettersom godhetsdiskursen er såpass befestet med å bygge Norges ethos, er enhver hendelse som kan lage riper i lakken selvsagt en trussel. Man kan velge å forholde seg eller ikke forholde seg til en slik potensiell skade, men det er unektelig visse saker det er vanskeligere å la være å forholde seg til enn andre. For eksempel er det vanskeligere å ikke forholde seg til saker som får internasjonal oppmerksomhet og kritikk, slik som oljesandutvinning i Canada. Statoils oljesandprosjekt får også jevnt over hard medfart, også fra aviser som ofte drar på godhetsdiskursen, nettopp fordi «miljønasjonen Norge» ødelegger sitt rennommé. SA skriver:

Det går strålende for Statoil, som i går holdt sin årlige generalforsamling. Det skal vi være glade for, i Norge, og spesielt i Rogaland. Men da må selskapet også tåle at det stilles kritiske spørsmål ved deler

²⁵ Selv om disse kanskje var konvensjonelle i sin tid, var det likevel ikke spørsmål om å fordreie urbefolkning og forurense drikkevann til lokalbefolkningen.

av driften [...] Det er liten tvil om at oljesandprosjektet har vært og er dårlig reklame for Norge. (SA160512)

Det modererte utsagnet «Statoil må tåle», fremstår nærmest unnskyldende, og vitner om at det sitter litt lengre inne å kritisere Statoil enn for eksempel regjeringen. Beskylder lederartiklene regjeringen for noe, er det helt andre toner. SA omtaler også seg selv i en passivsetning «det stilles spørsmål», som om det ikke er *dem* som stiller kritiske spørsmål, de konstaterer bare at spørsmålene stilles. DN stemmer i, og understreker at selv om det egentlig er Canada og ikke Norge som representerer den reelle miljøtrusselen i det store bildet her, så burde Borten Moe tatt opp og drøftet de ulike miljøfarene ved prosjektet da han var på besøk (DN081111). Altså slår noen av mediene over i en noe skarpere tone når Norges internasjonale omdømme står på spill, og tar i noen grad avstand fra episoden. Responsen kan kanskje forklares ut ifra at når selve grunnlaget i godhetsdiskursen rokkes ved, altså at Norges ethos som «den gode hjelper», må man på en eller annen måte reagere. Når et ethos er skadet eller truet, er det i følge Roksvold (2007) en rekke motstrategier man kan benytte seg av, deriblant å ta avstand fra hendelsen. Medienes respons tilsvarer til en viss grad denne retoriske strategien. Dette er den eneste gangen innenfor godhetsdiskursen der næringslivet selv blir beskyldt for å opptre dårlig. Det er imidlertid også en del skribenter som markerer seg med å forsvare oljesandutvinningen. Helge Lund i Statoil har ikke gjort noe galt, mener DN på lederplass, og fortsetter: «Han skal lede et oljeselskap og tilby energi til den som trenger det, selskapet skal gi eierne overskudd, og det er nøyaktig hva han gjør» (DN191011). VG mener imidlertid at vi her hjemme ikke har noen rett til å bry oss med «at Statoil driver en lovlig og regulert virksomhet i et utviklet og demokratisk land» (190412), og prøver dermed å gjenopprette Norges ethos gjennom logos-argumentasjon.

5.2.4 Identiteter

Ettersom denne diskursen i stor grad går ut på å bygge Norges ethos, er det ikke overraskende at den største delen av identitetskonstruksjonen, går ut på å konstruere landet selv. I forbindelse med oljemessa i Stavanger skriver SA at takket være oljen:

[Har vi] større internasjonal innflytelse enn vår størrelse skulle tilsi. Vi «bokser over vår egen vektklasse» som det av og til blir sagt. Norge er blant annet en viktig bidragsyter til internasjonale organisasjoner, og vi ligger på topp når det gjelder bistand til fattige land. (280812)

I kommentaren presupponerer lederskribenten for det første at vi har en stor internasjonal innflytelse, og videre at vi kan takke oljen for at vi har muligheten til å være ukuelig ambisiøse, vi kjemper frem gode tiltak og bokser med «de store gutta».

Det finnes også andre eksempler på at Norge er et foregangsland på miljø og gode tiltak. DN skriver på lederplass at:

Norge overoppfyller Kyoto-avtalen og satser milliarder på regnskogvern og utvikling av CO₂-fangst. Samtidig spiller Norge en aktiv og konstruktiv rolle for å få på plass en ny internasjonal klimaavtale. (DN201211)

Altså forsyner ikke bare Norge den fattige delen av verden med energi, vi satser i tillegg på klimatiltak som skal begrense den globale oppvarmingen. Dette samsvarer med studier fra COP-møtet i Bali i 2007 (Eide og Ytterstad 2011), der norske utsendinger blant annet blir konstruert nettopp som «de utvalgte» som kan bestemme om utfallet blir det ene eller det andre. At Norge «overoppfyller Kyoto-forpliktelsene» er tilsynelatende en frase som er hentet direkte fra regjeringen selv. I regjeringens politiske regnskap for 2010, formulerer de seg relativt likt DN's lederartikkel:

Vi har gått i front [i klimapolitikken] [...] vi overoppfyller våre forpliktelser i Kyoto-avtalen. Vi følger opp med størst støtte til bevaring av regnskog, satsing på karbonfangst og lagring samt økte bevilgninger til fornybar energi. (regjeringen.no 20.10.2010 «Vi bygger framtidens Norge»)

Ideen om at Norge står i en særegen posisjon står sentralt i godhetsdiskursen. SA skriver på lederplass at «Norge er sannsynligvis det mest miljøvennlige og sosialt ansvarlige oljelandet i verda» (311211), og DN supplerer med at:

Norge har et ønske om å være en pådriver internasjonalt i klimaarbeidet. Det er en god ambisjon. Det er ikke så mange andre store oljeeksportører som kjemper for effektive internasjonale klimatiltak. (231112)

I godhetsdiskursen tegnes Norge som et godhetsregime. Norge er et av svært få land som *både* er en av verdens største oljeeksportører og som kjemper for effektive klimatiltak. Det som noen kanskje ville påstått at var en motsetning, mener DN at gjør oss *enda* mer heltemodige, fordi vi tar kutt som vi vet må gå ut over vår egen eksport. Journalistene portretterer til dels Norge som den nasjonen som skal lede resten av verden på rett vei.

Som kontrast til landet som kjemper en tapper kamp mot klimaendringene, blir land som Kina og India gjerne portrettert som de store utfordringene. Frithjof Jacobsen skriver:

Behovet for energi i en verden som stadig blir tettere befolket, en verden der de enorme landene Kina og India er i ferd med å industrialisere seg i rekordfart, dominerer analysene. Det er i disse landene klimakampen egentlig står. (VG151111)

For å videre fraskrive seg noe som helst ansvar for klimakampen, bortsett fra det at vi tar opp olje for å gi verden energi, hevder VG at det er i Kina og India at fremtiden blir avgjort. «Land som Brasil, India, Kina og mange land i Asia øker energiforbruket. Og det er kull, olje og gass som dominerer [...] Det er At Vestens forbruk stadig blir grønnere, hjelper lite» (VG161111), hevder han dagen etter, begge kommentarene trykket i forbindelse med Statoils

høstkonferanse. Land som Kina blir gjerne portrettert som kullkraftnasjoner. Man kunne også tenke seg at det burde vært nevnt at Kina gjennomfører en storstilt satsning på fornybar kraft (Aftenposten.no 27.8.12 «Kina satser tungt på miljøtiltak»), men i stedet blir Kina representant for «kinesisk kullkraft», eller de som ikke klarer å omstille seg.

Også i godhetsdiskursen blir miljøaktivistene portrettert som litt naive. I forbindelse med en uttalelse fra Borten Moe (på energikonferansen i Stavanger) om at klimaorganisasjonene og miljøbevegelsen i altfor stor grad får dominere og sette premissene i klima- og oljedebatten, skriver VG at:

Borten Moe påpeker det paradoksale i at det i manges øyne ikke er mulig å både være miljøvennlig og samtidig være tilhenger av olje og gass. Vi deler Borten Moes syn på at sammenhengene er langt mer kompliserte enn det miljøbevegelsen gir uttrykk for. (010911)

Også her hevder de at sammenhengene er «komplekse», uten å gå nærmere inn på *hva* denne kompleksiteten består i. Dermed underminerer de miljøbevegelsen ved å si at de trekker alt for «enkle», og dermed urealistiske løsninger. Både NL (030911), VG (010911) og SA (060911) anerkjenner Borten Moes uttalelse om at miljøbevegelsen spiller en slik rolle som premissleverandør. Noen dager senere konkluderer VG med at «I Norge har interesseorganisasjonene et tungt, noen vil si klamt grep om den offentlige debatten» (050911). I en kommentar som fullstendig undergraver engasjement, under overskriften «Den som ikke er radikal i sin ungdom har som kjent ikke noe hjerte», uttrykker VG at:

Før helgen vedtok studentparlamentet ved Universitetet i Oslo å programfeste nei til forskning som øker eller forlenger petroleumsutvinning. Trolig driver de bare og øver seg på politikk. De trenger jo trening i hvordan man får igjennom tulleforslag via nettverksbygging, slik at de kan bli politikere når de blir store også. Det vi ofte glemmer [...] er at også de som forsker på hydrokarboner er innovative. De forsker seg frem til ting som er mer miljøvennlige.²⁶ (VG280812)

Den globale diskursen har klare likhetstrekk med oljenæringens egen argumentasjon, men også med regjeringens. Som den forrige diskursen, reproducerer denne regjeringens og næringslivets doxa ved å være maktbekreftende, i den forstand at den kanskje i størst grad bekrefter det samme bildet av oljen som næringsliv og politikere fronter. Dermed kan man si at både «portvokterne», altså journalistene, politikerne og næringslivet her trekker i den samme retningen.

5.3 Klimatrusselen

På 1970-tallet var det et skifte i immigrantdiskursen i USA og Europa. Den gikk fra en «kriminaldiskurs» til en «invasjon- og trusseldiskurs», der nye elementer som et fremmed

²⁶ Hydrokarboner er i dette tilfellet forstått som råolje og gass

språk og en fremmed kultur ble portrettert i troper som en trussel mot majoritetskulturen (Chavez 2008). Denne «invasjon- og trusseldiskursen» fikk en renessanse etter angrepet på tvillingtårnene i New York i 2001. I klimatrusselen kan det se ut som om klimaendringene spiller rollen som immigranter, klimaendringene forstyrrer en naturlig balanse, det er ukontrollerbart, og klimaendringene vil føre med seg en masse nye elementer som sykdommer, klimaflyktninger og ikke minst værendringer som igjen vil true den norske kulturen. Klimatrusselen er overhengende og ukontrollerbar, og kan komme like plutselig som et terrorangrep. Forskjellen er naturligvis at i klimatrusselen er det ingen konkret fiende, fienden måtte i så fall være oss selv. Journalistene bruker i utstrakt grad pathosargumentasjon innenfor denne diskursen. Som vist i teorikapittelet kan denne måten å argumentere fremkalle følelser i publikum, som igjen kan motivere dem til handling, og det er handling som kan motvirke klimaendringer som etterlyses. Ettersom denne diskursen i noen grad også tar for seg hva som kan gjøres for å begrense klimaendringene, er derfor ikke overraskende at det også er i denne diskursen vi i størst grad finner koblingen at Norge som oljeprodusent og klimanasjon ikke går i hop, selv om dette ikke utgjør størsteparten av kommentarene. Klimatrusselen er derfor en slags motdiskurs til godhetsdiskursen, da den i større grad anser Norge som uansvarlige som eksporterer oljen. Selv om alle aviser drar på klimatrusseldiskursen, er det de avisene som markerer seg sterkest innenfor godhetsdiskursen og bygg landet-diskursen som i minst grad setter olje og klima i sammenheng innenfor klimatrusselen.

Selv om antallet klimakommentarer er høyt, drar nesten alle klimakommentarene på denne diskursen, eller det politiske spillet. Denne diskursen inneholder derfor mange kommentarer, hvorav den største andelen er trykket i forbindelse med klimamøter eller rapporter som legger frem dystre fremtidsscenarier om en svært annen klode (Rio-møtet, IEAs rapport, COP-møtene). Det er derfor rimelig å anta at forskerrapporter og politiske forhandlinger som baserer seg på forskerrapporter med mørke utsikter setter fart i pessimistiske penner. Klimatrusselen finnes i alle aviser, men i minst grad i FV, NL og VG. Det er hovedsakelig VL, NA, DA, KK og DB, i tillegg til AP og DN som trekker på denne diskursen. Bortsett fra AP og DN er dette aviser som i liten grad trekker på de to foregående diskursene. At AP og DN også trekker på denne diskursen er muligens fordi henholdsvis Ole Mathismoen og Kjetil Alstadheim jobber i de to avisene, journalister som er svært opptatt av klimasaken.

5.3.1 Vinkling 1: Gjør noe!

Vinklingen «gjør noe» trykkes gjerne i forbindelse med klimatoppmøter, klimameldingen eller nye miljøkrav og henger sammen med holdningen «mane til handling». Denne vinklingen understreker betydningen av en samfunnsomstilling for å tilpasse eller begrense klimaendringer. Både internasjonale tiltak og klimakutt og nasjonale utslippskutt diskuteres. Det er også her vi finner kommentarer som er kritiske til norsk oljeutvinning. Tema for kommentarene er imidlertid oftest klimamøter eller muligheten for å nå klimamål samt prognosene for verden. Frithjof Jacobsen i VG ber politikerne i Durban iverksette sanksjoner mot visse land i Asia (det faktum at det er Asia som er synderen vil jeg komme tilbake til):

Kampen mot klimakrisen er blitt helt krise. Det går mot varme dager [...] For noen år siden klarte man å få bukt med barnearbeid i mange bransjer ved rett og slett å gjøre det klart at hvis ikke fabrikkene i Asia møtte visse standarder, så ville man ikke ha det de lagde. Det er jo ikke utenkelig å gjøre det samme i forhold til utslipp. (101211)

Under overskriften «Må ta klimaansvar» skriver NA i forbindelse med at klimameldingen snart skal komme at «Klimaendringene påvirker hele samfunnet. Myndigheter både lokalt, regionalt og sentralt må ta ansvar for å ivareta befolkningens sikkerhet og interesser i en ny klimatid» (150312). Det er gjerne politikerne som skyndes på, og det presupponeres dermed at det er politikere som har den eneste muligheten til å gjøre noe.

Det hastar å koma i gang med effektive tiltak som ikkje bare stabiliserer klimagassutsleppa, men får dei kraftig ned. Derfor går vår honnør i dag til dei mange aktivistane som nektar å gi opp, og som held oppe presset på politikarane. (SA101211)

Kommentaren understreker dessuten at «det haster», og den er ikke alene om å understreke dette: «FN-spolet alene får oss ikke ut av klimalabyrinten raskt nok», skriver Anne Marte Blindheim (DB121211). I en kommentar som oppfordrer til tiltak slik som den norske regnskogssatsningen, skriver Kjetil Alstadheim

Både bevaring av skog, kamp mot sot, kutt i subsidier [til den fossile energisektoren] og mer energisparing er mulig å få til mens vi venter på en ny klimaavtale. Disse tiltakene løser ikke problemene alene, men de kan gi verden litt mer tid. (DN071212)

Klodens fremtid ser gjerne dystre ut i følge journalistene, men det implementeres alltid at det er mulig å gjøre noe. Dermed henger det sammen med Risbey sin retning om «alarmerende endringer», der klimaendringene tas alvorlig, men det samtidig fremstilles som at det ikke er for sent å gjøre noe. Skribentene fremhever også ofte at velgerne tåler å ofre visse ting for at politikerne gjør noe med disse alarmerende endringene. I en lederartikkel som fremhever at klimatiltak koster, mener for eksempel MB at velgerne tåler å betale selv om det ikke alltid skulle vise seg å monne:

[Vi forlanger] at Arbeiderpartiet fortsatt tar sjansen på de store klimatiltakene. Og vi lover å ikke være skadefro, men tåle, avsløringen av at en og annen regnskogsmilliardær i skogeierforeningen har skodd seg på vår naivitet. (MB270412)

Blant tiltakene journalistene trekker frem som mulige måter å omstille samfunnet på, er å dempe oljeutvinningen på norsk sokkel. Dermed drar denne vinklingen tidvis på National Action-diskursen til Hovden og Lindseth (2002). I den kvantitative delen belyste jeg hvordan klima og olje ble satt sammen ved å se i hvor stor grad ordene klima og olje ble nevnt i en og samme kommentar. Dette sier imidlertid ikke noe om sammenhengen mellom de to. Man kan godt nevne «klimahensyn» i en kommentar om oljeutvinning, uten at Norges utvinning av olje og klimaendringene er satt noe videre i sammenheng. I klimatrusselen blir de satt i sammenheng fordi de er *motstridende*. DT skriver på lederplass at «Ein stor oljenasjon som Noreg som skal kutta i klimautsleppa, må ta tak i oljeindustrien og oljeutvinninga om det skal muna» (270412). Selv om oljeutvinning ikke er det vanligste tema innenfor denne vinklingen, er det viktig fordi det er her journalistene i høyest grad relaterer klima og olje, og samtidig ser på olje og klima som motstridende. Kritikken mot Norge er også til stede i denne vinklingen, og det blir ofte pekt på paradokset «klimanasjon og oljenasjon». Bjørn Vassnes i KK skriver for eksempel i anledning IEAs rapport om at fossil energi må bli i bakken: «Hva gjør så «miljónasjonen» Norge med dette? Vi fortsetter med å slippe ut mer enn de fleste: 38 prosent de siste 20 årene» (061212).

Også næringslivet får på pukkelen her. Som en ironisk kommentar til Statoil, der hun mener Statoil lider av det hun kaller «salgspysykose», kommenterer Hege Ulstein godhetsdiskursen:

Statoil har funnet ut at den eneste måten å redde klimaet på, er å pumpe opp mest mulig olje og svi den av så fort det lar seg gjøre. Men også du kan gjøre ditt for miljøet. Kom deg til en Statoil-stasjon, nå med en eneste gang. Fyll opp tanken og la bilen gå på tomgang hele helgen. Andre pinsedag, også. Kjøp gjerne et aggregat eller tre og fyr opp dem i tillegg. Ja, det er krevende. Men i klimakampen må vi alle bidra med vårt. Alt annet er uansvarlig. (DA110611)

Altså klandres her næringslivet for klimakrisa vi nå befinner oss i. Dette er relativt unikt for denne ene vinklingen innenfor klimatrusseldiskursen, og skiller seg derfor dels fra diskursen for øvrig.

Noe overraskende tar flere aviser som jeg tidligere har vist at drar på godhetsdiskursen eller bygg landet-diskursen opp dette tema på lederplass, slik jeg var inne på i forrige kapittel. For eksempel skriver BT på lederplass i forbindelse med klimamøtet i Doha at «Vi kommer ikke utenom et lavere tempo på [den norske] sokkelen» (BT211112). Dette til tross for at BT har skrevet tidligere på lederplass, i forbindelse med et oljefunn, både at «motstanderne av norsk oljeutvinning bør tenke på hva det vil koste å la oljen ligge»

(100112) og dessuten at «Vestlandet treng ein utdanningsboom for å vidareutvikle oljeutstyrsuksessen» (290812). SA skriver den ene dagen at å sende gass til Europa er et klimavennlig bidrag til den europeiske energipolitikken, og at å forbrenne gass er «å spille på lag med klima» (240812). Bare noen uker tidligere skriver de om klima og gasseksport at vi i Norge «svikter vårt ansvar»: «Vi utvinner olje og gass fra Nordsjøen i økende tempo og omfang [...] Norge må feie for egen dør» (020812). Om handelen med Europa har de tidligere skrevet at «EU ønsker Norge med på ferden i rollen som Europas grønne batteri [...] Norge svarer med å falby gass» (071111). VG skriver i forbindelse med klimameldingen om Norges bidrag til klimautslipp at «Utfordringen er å finne en måte å trappe ned bruken av fossilt brensel på» (280412). Litt senere, i forbindelse med en uttalelse fra oljeministeren i forkant av en energikonferanse, skriver de imidlertid at «Heldigvis [...] skal utvinningstempoet og investeringstakten opprettholdes» (VG040812). Hvis man tar en titt på når for eksempel de to sistnevnte lederartiklene er trykket, blir det klart at lederskribenten mener at klima må stilles foran oljeutvinning i en kommentar om klimameldingen, og motsatt at utvinningstakten må opprettholdes til fordel for klimahensyn i en kommentar som omtaler en oljekonferanse. Det kan tyde på at eksterne hendelser har mye å si for lederskribentens synspunkt. Jeg skrev i kapittelet om sjanger at lederen skal fremme avisens standpunkt, og Nord (2001) mener at en konsistent grunnholdning er avgjørende i lederartikler. I flere aviser står meningene tidvis i kontrast til hverandre. Det viser seg dermed at avisens standpunkt i så fall er foranderlig. Mark Curtis (2010) viser til «evnen» å både være miljø- og klimanasjon, og har kalt denne (i følge ham) spesifikke norske tankegangen «doublethink». Han mener at denne måten å tenke på lever i beste velgående i det norske samfunnet. Det kan se ut til at avisenes lederartikler langt på vei gir ham rett.

5.3.2 Vinkling 2: Katastrofescenario og ekstremværet

«Det går stort sett verre. Menneskets utrolige evne til å ødelegge eget livsgrunnlag fortsetter med uforminsket styrke», skriver Ole Mathismoen i en kommentar (AP070612).

Katastrofescenarioet skiller seg fra «gjør noe» ved å ikke tematisere løsninger, men hovedsakelig tematisere de katastrofale følgene av klimaendringene. Disse kommentarene bærer helt tydelig preg av det James Risbey kaller alarmisme, og som har blitt problematisert av flere akademikere. Selv om Risbey skiller «alarmerende» og «alarming» som to ulike diskurser, er det en såpass høy grad av interdiskursivitet mellom disse diskursene i mitt materiale, at jeg mener det kun utgjør én diskurs, klimatrusseldiskursen, men to vinklinger. Overskrifter som «En varslet katastrofe» (NL111212), «Verden styrer mot kollaps»

(NA081212) og «Apokalypse snart» (FV151212) betegner denne vinklingen. I kommentaren «Apokalypse snart» skriver Vidar Udjus at «Klimatrusselen er ikke så farlig som miljøbevegelsen i flere år har forsøkt å skremme oss til å tro. Den er langt farligere» (FV151212). Også klimamøtene blir portrettert som håpløse. I en kommentar som mener at ingen av landene vil bidra ordentlig, skriver Kjetil B. Alstadheim at «Klimaforhandlingene har stått fast i sanden i Qatar. [...] Det er «count me out» som gjelder» (DN081212). Som beskrevet kan denne typen katastrofale fremtidsscenarioer virke passiviserende, fordi det praktisk talt er umulig å ta inn over seg alle de negative konsekvensene av klimaendringene, særlig fordi det blir fremstilt som noe ukontrollerbart, eller som en apokalypse som snart kommer. Bruken av metaforen «apokalypse», som opprinnelig betyr «åpenbaring av dommedagen», gir dessuten inntrykk av at vi nå skal stilles til rette for det vi har gjort mot kloden. Det er vanskelig å komme seg unna en dommedag, og metaforen gir inntrykk av at det er noe som uansett vil komme, sannsynligvis snart. Udjus' kommentar spiller dessuten på filmen «Apokalypse nå!» fra 1979, som skildrer krigens kaos og meningsløshet så vel som menneskets uendelig lille betydning i det store bildet. Dette får en muligens over på eksistensielle tanker, men som motivasjon til å handle, er den som nevnt kritisert.

Også ekstremværhendelser genererer kommentarer som fremsetter katastrofescenarioer. Det er imidlertid stort sett ekstremvær i Norge som omtales. Klimaendringene utfordrer verdenspressen på mange måter, både fordi det er globalt, og fordi det ikke vil få utslag på samme måte i ulike deler av verden (Eide og Kunelius 2010). I tillegg til å være et retorisk virkemiddel, er identifikasjon et ufravikelig krav i journalistikken, og identifikasjonskriteriet bygges og forstås dermed på ulik måte i ulike deler av verden. Klimaproblemstillingen kan for eksempel kanskje være vanskeligere å behandle i den norske pressen enn i land der de kjenner klimaendringene på nært hold, og dette har med nettopp identifikasjonskriteriet å gjøre. Kommentarer og ledere med titler som «ekstremvær» (VL291111, SA090812) «Varmere, villere og våtere» (NA110912) og «Dagmar» (KK261211) fungerer illustrerende. Med en svært nedbørsrik sommer (sommeren 2012) som utgangspunkt, er Pernille Huseby i NA bekymret for fremtidige ekstreme klimaendringer i kommentaren «Hvor våte må vi bli før vi våkner?»:

Det er vanskelig å fatte omfanget av klimaendringenes påvirkninger [...] Forleden viste Aftenposten at babyen Thea Marie måtte spare 1400 kroner hver måned for å få egenkapital nok til en toroms i hovedstaden i 2037. Det er ille. Men det ville vært enda verre å se sparebeløpet våre barn burde satt av til de framtidige utgiftene til flom- og tørkeskader, sultkatastrofer, ekstrempriser på mat, økte flyktningsstrømmer og kostnader til å omstille samfunnet til et nullutslippssamfunn. (180712)

Huseby slår her fast at dette bare er en liten smakebit på hva som vil komme i fremtiden. Gjennom referentkjeder som «omfanget av klimaendringer – flom- og tørkeskader – sultkatastrofer – ekstrempriser – flyktningestrømmer» fremfører hun en pathosargumentasjon kombinert med identifikasjon. *Våre barn* blir et sentralt retorisk grep for å oppnå identifikasjon, og dermed engasjere leseren og få henne til å føle at det angår henne. Å bruke «våre barn» er dessuten et sterkt grep, ettersom de fleste vil det beste for sine barn. Hun presupponerer at «våre barn» kommer til å oppleve disse ekstreme hendelsene. Nasjonale værfenomener er mye brukt for å illustrere klimaendringene:

16-17 grader og sol i Sør-Norge. Varmerekorder i Oslo og på Lillehammer. Vinter- og vårtemperaturer langt over normalen i Longyearbyen. Mye regn i Vest- og Midt-Norge, snø i Troms og Finnmark, kanskje også på Vestlandet inn mot helgen [...] Flere enn ti ras i Midt-Norge de seneste døgn. Denne korte værrapporten er intet vitenskapelig bevis for at klimaendringene har nådd oss med stor styrke. Men det er ikke lenger mulig å avfeie ekstremværet som tilfeldige utslag. I mange år har klimaforskerne meldt at været vil bli villere, varmere og våtere. Med andre ord nøyaktig slik vi ser det i disse dager. (VL170312)

Her gjengir lederskribenten altså en svært unormal værmelding fra mars, og skriver at det sannsynligvis er klimaendringene som har kommet til Norge. DB mener på lederplass at stormen Dagmar er en forsmak på IPCCs spådommer: «Uværet på Vestlandet viser at klimakrisen er i ferd med å slå inn for fullt. Og det skal ble verre» (301211). Bruken av metaforer som «slå inn for fullt» og «nådd oss med stor styrke» gir inntrykk av at vi er forsvarsløse mot klimaendringene. Svært mange av kommentarene innenfor denne diskursen tar for seg norske værfenomener slik som stormen Dagmar jula 2012, flommen i Gudbrandsdalen sommeren 2011 eller rett og slett bare sommerværet i både 2011 og 2012, og klassifiserer dem under IPCC-begrepet «ekstremvær». Som tidligere nevnt er ekstremvær-kommentarene i det store begrenset til norske værfenomener. Ettersom Norge er et av de landene i verden som kommer til å merke klimaendringene i minst grad²⁷ (Bjørnæs 2010), yter det ikke det fullstendige bildet rettferdighet ved å kun fokusere på norske forhold. At de fleste lederartikler og kommentarer handler om ekstremvær i Norge samsvarer derfor godt med tidligere studier om at norske aviser i stor grad har et nasjonalt perspektiv. Interessant nok i denne sammenhengen, er det som kommentert under figur 4.5 i kapittel 4 kun én kommentar som skriver om IPCC's ekstremværrapport. Dette viser kanskje hvordan journalistiske krav blir tredd over hodet på journalistikken, der det nære får forrang over det som føles mer abstrakt og fjernt, og som ikke «hender nå».

²⁷ I form av naturfenomener og ikke om man tenker på klimaflyktninger, bistand osv.

5.3.3 Identiteter

Jeg har til nå argumentert for at klimatrusseldiskursen er forankret i en underliggende kritikk av at det gjøres for lite. Innenfor denne diskursen er identitetene dermed i utstrakt grad knyttet til skyld og ansvar: Hvorfor gjøres det ikke noe? AA skriver på lederplass at «Politikerne svikter sitt ansvar» (231112), og peker på en sentral beskyldning i klimatrusseldiskursen. Det er svært ofte *politikere* som stilles til ansvar for at klimakrisa har kommet så langt som den har. Til tross for dette, blir Norge i internasjonale forhandlinger ofte portrettert som nærmest ufeilbarlige, selv om dette ikke er hele bildet. Dermed trekker klimatrusseldiskursen også til en viss grad på godhetsdiskursen. For eksempel skriver Arne Strand i DA om COP-møtet i 2012 at: «Solhjell sto i til siste time, men avtalen var umulig å få i havn» (DA151212).

Også visse moralske evalueringer er til stede i klimatrusseldiskursen, eller det som i teorien gjerne kalles «klimarettferdighet» (Broome 2006, ipcc.ch 2007 «Alternative approaches to social justice»). Et sentralt spørsmål er i hvilken grad man kan pålegge fattige land kutt, når Vesten historisk står for den helt overlegne delen av utslippene. Det finnes ulike utgangspunkter for hvordan dette kan løses på en rettferdig måte. En historisk tilnærming innebærer for eksempel at de nasjonene som historisk sett har sluppet ut mest klimagasser også må ta det største ansvaret. En annen tilnærming viser til at de landene som har mulighet til å gjennomføre eller finansiere kutt, må kutte eller i det minste finansiere kutt andre steder. SA skriver på lederplass at «U-landene står for den største delen av økningen i klimagassutslipp. Disse er naturlig nok lite interessert i å betale for en vekst de aldri fikk ta del i» (010612), og tar dermed utgangspunkt i ideen om klimarettferdighet. Skribenten beskylder likevel u-landene for *handlingen*, og setter dem som agens, men vedgår samtidig at de «naturligvis er lite interessert i å betale for en utvikling de aldri fikk ta del i». Dette er i samsvar med teorien om «shift of blame», altså at utslippssynderne går fra å være i-landene, til å bli de landene som industrialiserer seg nå (Eide og Kunelius 2010). I det samme sitatet blir i-landene kun implisitt omtalt i «en utvikling de ikke fikk ta del i», og beskyldningen mot i-landene, som Norge er en del av, står dermed svakere. Et viktig aspekt ved klimarettferdighet, er at vi i Vesten ikke kan moralisere over andre lands utslipp, når det er vi som fikk kloden ut på skråplanet i utgangspunktet. Likevel skjuler begrepet klimarettferdighet kanskje det faktum at mange «u-land» faktisk omstiller seg til tross for at de ikke har vært med i veksten, men kanskje fordi de har opplevd konsekvensene av klimaendringene på kroppen. For det andre, slik det går fram av SA sin lederartikkel, er det en utbredt påstand at u-land står for den største delen av økningen av klimagassutslipp. Til

tross for at mange av avisene viser en viss forståelse, nettopp med forankring i klimarettferdighet, for voksende utslipp i u-landene, viser de ikke til at mange av de samme u-landene satser på fornybart. Tanken om klimarettferdighet ser heller ikke ut til å gjelde Kina. Kina har lenge insistert på å beholde sin plassering i «u-land-kategorien», en kategori som stammer fra FNs første klimakonvensjon som ble ratifisert i 1992. India og Kina blir, selv i klimatrusseldiskursen, portrettert som «klimaverstinger». For eksempel skriver FV på lederplass om Kina, Brasil og India at «Land som tidligere ble karakterisert som u-land, men som nå har fått fart på økonomien [vil ikke] ta sin del av ansvaret for det klimaforet verden har satt seg i» (101212). Dersom man tar utgangspunkt i klimarettferdighet, bør det diskuteres hva «sin del av ansvaret» egentlig innebærer. Dessuten skriver FV at «verden» har satt seg i uføre, når det åpenbart er Vesten som hovedsakelig bør bebreides. Oppfatningen om at Kina er verstinger, ser ut til å ha fått så godt fotfeste at det er lett å misforstå faktaene i Kinas disfavør. For eksempel skriver SA at «Kina slipper ut like mye CO₂ per innbygger som USA» (020812). Dette er utsagnet er galt. Per innbygger har USA stadig fem ganger høyere utslipp enn Kina (MacKay 2009).²⁸ Sannsynligvis sikter SA til at Kina totalt sett har overgått USA sine utslipp.

Statistikk er mye brukt i logos-argumentasjon, og logos er som forklart også det beste middelet å overbevise med. Statistikk er kanskje ikke en tradisjonell del av den kritiske diskursanalysen, men å holde øynene åpne for hvordan statistikk brukes, kan likevel supplere analysen. Terje Erikstad i DN (160611) skriver

Verden kan ikke unngå en klimakatastrofe [...] I 2010 konsumerte verdens innbyggere energi tilsvarende 12.000 millioner tonn oljeekvivalenter. Det er det høyeste energiforbruket noensinne, og hele 5,6 prosent høyere enn i 2009. Kina passerte USA som det landet i verden som forbruker mest energi. Det rekordhøye forbruket medførte rekordhøye utslipp av CO₂.

Utsagnet er ikke galt, men journalisten forteller heller ikke at energiforbruket *per innbygger* stadig er mye høyere i USA enn i Kina. Altså tar ikke journalisten høyde for at de i USA er 310 millioner innbyggere, mens Kina har 1,33 milliarder, som er mer enn en milliard flere enn i USA. De fleste vet jo at det er flere folk i Kina enn i USA. Likevel er utsagnet relativt villedende, og kan si noe om hvilket perspektiv journalisten selv innehar. Statistikken er også hentet direkte fra det britiske oljeselskapet BP. Til tross for at sammenlikningsgrunnlaget til britiske BP er USA og ikke Storbritannia, kan man se for seg at de har en viss interesse av å skylde på Kina fremfor USA, for eksempel fordi en tilnærming som innebærer historisk ansvar også ville gått ut over dem. Hyppigheten av disse utsagnene illustrerer også dette

²⁸ Merk at årstallet er 2007, og at Kinas utslipp har økt etter dette, men per capita ligger det stadig godt under USA.

skiftet. I en kommentar der Alstadheim anklager verdenspolitikere for ikke å snakke om noe viktig på møtet i Doha skriver han:

Det er utslippene fra u-landene og fremvoksende økonomier som vokser. I fjor falt utslippene i det som defineres som rike land i klimaforhandlingene med 0,7 prosent. I USA falt utslippene med 1,8 prosent, og EU med 2,8 prosent. Utslippene fra såkalt fattige land, inkludert Kina, Brasil, Sør-Afrika og Sør-Korea økte med 6,5 prosent. (041212)

Alstadheim skriver videre at det uansett er de sammenlagte utslippene som er problemet. Likevel nevnes det ikke at svært mange amerikanske bedrifter flagger ut til Kina, og at mye av det som produseres i Kina dermed konsumeres i USA (og andre steder). Som de tidligere kommentarene allerede har vist, settes gjerne Vestens satsning på grønn energi i skarp kontrast til det som skjer i «u-landene». Energiforbruket i Norge har også økt i likhet med energiforbruket i Europa, men dette nevnes ikke (ssb.no 30.1.14 «Utslipp av klimagasser»)²⁹. Denne portretteringen av «det fjerne utlandet» bærer også likhetstrekk med godhetsdiskursen, og man kan si at diskursene går inn i hverandre når det gjelder identitetskonstruksjon. Begge diskursene konstruerer «utlandet» som mye verre enn Norge, og bruker dette som et argument for henholdsvis norsk petroleumsutvinning og fraskrivelse av ansvar for klimahandling. Et alternativt perspektiv kommer fra Marianne Tønnessen i VL. Hun skriver: «Målt i utslipp per innbygger slipper folk i USA ut dobbelt så mye som folk i EU, mer enn seks ganger så mye som kineserne og mer enn ti ganger så mye som en inder.» (VL171111).

Alt i alt er klimatrusseldiskursen uansett den diskursen som i størst grad mener at klimaendringene er en trussel mot kloden, og at tiltak som redusert oljeutvinning blant annet i Norge er nødvendig.

5.4 Bevaringsdiskursen

Jeg skrev i innledningen at det på 1970-tallet først og fremst var miljø- og naturbevaring som dominerte i debatten om natur- og miljøvern. Kjennetegnet på bevaringsdiskursen er at oljeboring eller klimatiltak må stoppes for estetikkens, kulturlandskapets og primærnæringenes del. Det er først og fremst BT som markerer seg innenfor denne diskursen.

Bevaringsdiskursen krysser til en viss grad bygget-landets-diskursen, da det i begge diskursene er nasjonale økonomiske- og kulturverdier som dyrkes og må bevares. I en lederartikkel som markerer seg mot kystnær oljeboring skriver BT, riktignok med et snev av ironi, at:

²⁹ USA har ikke økt fordi de har blitt selvforsynte med gass og skiferolje, og Europa har økt grunnet mindre etterspørsel (fra USA) etter kull og dermed lavere priser.

Oljeriggar like utanfor Tromøya, på Sørlandets hyttekyst? Eit område som ikkje berre er viktig for sjøfugl, men som også er ein av landets viktigaste biotopar for rikfolk frå hovudstaden og advokatane deira? Ei umogleg tanke. Like umogleg som tanken på at det berre er sårbare verneverdiar som blir avgjerande for ein ny forvaltningsplan for Nordsjøen. (021112)

I bevaringsdiskursen fremstilles både klima og olje som en trussel mot norsk kultur og natur. Enten det er å bevare de tradisjonelle næringsveiene, som fisk, eller å bevare norsk natur og landskap, står *bevaring* sentralt. BT skriver for eksempel «Utbygging og transport av [fornybar] energi innebærer nesten alltid en motsetning mellom klimagevinster og økonomiske hensyn på den ene siden – og ønsket om å bevare natur og miljø på den andre» (BT110112). Både olje og klima er altså en trussel innenfor bevaringsdiskursen. Klima fordi det betyr montermaster og vindmøller i urørt landskap, olje fordi plattformene er stygge, og fordi de kan drepe fisk og forstyrre økosystemer. AP skriver at:

Selv om miljørisikoen er lavere enn tidligere antatt, er det ingen tvil om at områdene i Lofoten og Vesterålen er spesielle naturområder. De er blant verdens flotteste kyst- og øylandskap. Flere av verdens største fiskeribestander gyter her. (241112)

AA (241112) illustrerer det siste gjennom denne karikaturen:

Adresseavisen 24.11.12, av Jan O. Henriksen: Nordmenn velger å lukke øynene og slurpe i seg olje i stedet for å ta vare på matressursene. Trykket med tillatelse fra tegneren.

Bildet viser en (nord)mann portrettert som en nisse, forøvrig et uttrykk man bruker når man synes noen oppfører seg dumt eller primitivt, som slurper i seg et hav av olje. Han har lukkede øyne, og ser ikke at olja har ødelagt all fisken i havet, som er Norges nest største eksportvare. Som eksempel på klima som en trussel mot miljøet, er en lederartikkel fra BT

som er skeptisk til skogplanting som klimatiltak, og mener det er en trussel mot norsk natur og kulturlandskap «Den pågåande attgroinga av det norske kulturlandskapet kan skyta ytterlegare fart [...] Ein ny plantedugnad må skje i lys av at vi har fått eit attgroingsproblem» (020512).

5.4.1 Vinkling 1: Klimahensyn raserer norsk natur

Klima som trussel mot miljøet er et litt vanskelig tema i en verden der behovet for grønn energi er påtrengende. Dette rettferdiggjøres gjerne med at «rasering av norsk natur» overhodet ikke har noen klimagevinst, og at det ligger helt andre motiver bak enn klimahensyn. Lederskribenten i BT konstaterer for eksempel at

Den nye linjen er et nasjonalt prosjekt, der Norge – gjennom å elektrifisere sokkelen – skal pynte på sitt nasjonale CO₂-regnskap. Det er i seg selv et narrespill, for det bidrar ikke til mindre global oppvarming. (BT220312)

Stemmer som siteres i disse kommentarene er gjerne aktører fra turistforeninger eller naturvernsgrupper.

Styreleiar Per Hanasand i Stavanger Turistforening fryktar meir rasering av norsk natur for å skaffa nok elkraft. Han peikar også på at det er berre den norske CO₂-rekneskapen som blir pynta på når gassen blir brent i Europa i staden for på norsk sokkel. Den globale rekneskapen – som er den som tel – blir sjåande like ille ut. (BT140312)

Denne diskursen går, sammen med klimatrusseldiskursen, i størst grad imot oljeboring. Bevaringsdiskursen har imidlertid en enklere tilgang til kriteriet «identifikasjon» enn hva klimatrusselen har, nemlig nærheten til konkrete landområder som er truet. For eksempel skriver VL: «De som vil verne Lofoten og Vesterålen har gode argumenter i havområdets unike karakter» (031112). Mange har pekt på at *klimakrise* er så vanskelig å visualisere og å gjøre konkret fordi den rammer forskjellig overalt (Hahn, Eide og Ali 2012). Naturskjønnheten i Lofoten har ikke det problemet.

5.4.2 Vinkling 2: Oljeboring er trussel mot annen tradisjonsrik næring

Oljeboringen er innen denne diskursen først og fremst ansett som ødeleggende for natur og arter, samt dels for andre næringer som turisme og fiskerier. Petroleum er et problem først og fremst i kystnære områder der det både hekker fugl og fisk, i særdeleshet Lofoten, Vesterålen og Senja. «Vårt råd til Borten Moe er å ta seg tid til å vurdere effektene av petroleumsvirksomhet i andre områder før man slipper oljenæringen til i dette kritiske området for fiskerier og reiseliv», skriver en lederskribent i NL (241112) med henvisning til nettopp disse områdene. Dermed skilles det mellom områder som er sårbare for oljeleting,

«kritiske områder», og områder som ikke er det, og på denne måten legitimerer også denne diskursen oljeleting, så lenge den ikke truer konkrete ting som andre næringer og landskap.

Behovet for å utvida dei norske leiteareala til kystnære farvatn er ikkje påtrengande. [Det er] på ingen måte påkravd å ta nokon sjanse med oljeboring midt i synet på kystfolket, i område der Fiskeridirektoratet, Norges Fiskarlag og Direktoratet for Naturforvaltning protesterer mot å sleppa oljeindustrien til. (BT021112)

BTs lederskribent henter autoritet fra landets tyngste fiskeriinstitusjoner når de argumenterer for at dette vil gå ut over fiskebestanden, og understreker dermed hvor betenkelig kystnær oljeboring er. Også arbeidsplassene i fiskeindustrien blir vektlagt. I forbindelse med en rapport om betydningen av petroleumsnæringen i nord, skriver DB (241112) at «Dersom det viser seg at et betydelig antall arbeidsplasser vil gå tapt, er ikke arbeidsplasser noe argument for oljeboring utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja».

I denne vinklingen finner man sjelden ordet klima, men ofte ordet miljø, og den peker dermed på distinksjonen mellom disse to. Klima nevnes tidvis, men ikke utover i ord som «klimahensyn» eller «miljø og klima».

5.5 Det politiske spillet

Det politiske spillet er den største diskursen innenfor klima- og oljekommentarer. Sigurd Allern hevder at det er publikums orientering om de politiske sakene som får lide når mediene først og fremst er opptatt av *hva dette betyr for regjeringen* (Allern 2001). Dette vil også påvirke den følgende beskrivelsen av denne diskursen. Overskrifter som «En solid støydemper» (VL260412), «Bedre klima i regjeringen» (NA260412) og «Solhjell kontra Borten Moe» (NA240312) er typiske i denne diskursen. VG skriver i en lederartikkel:

Olje- og energiminister Ola Borten Moe (Sp) sier til Dagens Næringsliv at klimahensyn aldri vil styre åpningen av nye felt eller tempoet i oljeutvinningen. Åpenbart heller ikke hensynet til det politiske klimaet i den rødgrønne regjeringen... (021211)

Klimahensyn er altså først og fremst et spørsmål om *politiske* klimahensyn.

Kommentarjournalistikk har blitt diagnostisert med et overdrevent fokus på politiske motiv, og interesserer seg mer for det politiske spillet enn for politisk innhold (Knapskog 2009, McNair 2000). Det er derfor ikke overraskende at den største andelen av kommentarene først og fremst betrakter klima og olje som brikke i det politiske spillet. Politisk-spill-diskursen ser på olje- og klimaspørsmål som først og fremst av betydning for regjeringens fraksjoner. Et høyt antall av kommentarene tar for seg det politiske spillet. «En seier for Solhjell og Lysbakken» heter det i Arne Strands tittel som omhandler klimameldingen (DA260412).

Allerede her får man inntrykk av at klimameldingen i bunn og grunn handler om fraksjoner innenfor regjeringen, og ikke om klimameldingen i seg selv. AP skriver på lederplass:

Motsetningene mellom regjeringspartiene er høyst reelle, samtidig som det internasjonale klimasamarbeidet, som norsk politikk må inngå i, står i stampe. [...] Men stortingsmeldingen viser at politikken fremdeles må konkretiseres. Det kan bli tyngre enn mange tenker seg. Heller ikke i Norge er klimapolitikk lenger en vinnesak hos velgerne. [...] Det er derfor ikke helt overraskende at Regjeringen ofte fraviker prinsippet om at forurenseren skal betale. (260412)

Journalisten gir her inntrykk av at regjeringen utelukkende er populistisk, og kun handler etter det som er populært blant velgerne der og da. Det kan se ut som om utfallet av klimameldingen har berodd på hvilke «trekk» som vil sikre dem regjeringsplass ved valget i 2013. Videre trekker forfatteren en slutning fra at Regjeringen har bestemt at velgerne ikke skal betale, fordi klima ikke «lenger er en vinnesak blant velgerne».

5.5.1 Vinkling 1: Borten Moe kan rase korthuset

En mye omtalt sak er forholdet mellom Borten Moe og SV og henholdsvis olje- og klimapolitikk. Det er dette som er hovedtema i politisk spill-diskursen. Et utall kommentarer tar for seg i hvilken grad og hvordan Sp og SV drar i samme retning eller i motsatt, og de fleste kommer frem til det siste. I følge denne vinklingen står og hviler regjeringssamarbeidet på et par uforutsigbare politikere, og er derav et skjørt samarbeid: «Det anstrengte forholdet mellom Solheim og Borten Moe skaper store indre stridigheter i regjeringen, og kan være den utløsende faktoren for regjeringens endelige avgang», mener for eksempel KK på lederplass (051111).

Argumentene som fremføres innenfor denne diskursen er gjerne tvetydige, og det blir trukket slutninger som ikke er forankret i noen sikker bakgrunn. Arne Strands argumentasjon angående et mål om karbonnøytralitet i 2030 i klimameldingen illustrerer: «Hvis ikke det [mål om karbonnøytralitet] var blitt spikret, ville forliket ha revnet. Det rødgrønne prosjektet ville ha sprukket.» (DA260412). Her presupponerer Strand at det rødgrønne samarbeidet står og hviler på et punkt i klimameldingen, som omtaler karbonnøytralitet, ene og alene. Lesere kan lett protestere mot Strands utsagn, ingen argumentasjon er gitt, og påstanden er ikke underbygget verken før eller siden. At tvetydig argumentasjon bygget over tvilsomme syllogismer er såpass fremtredende i diskursen, er muligens fordi det er vanskelig å finne på så mye nytt å skrive om det politiske spillet.

5.6 Øvrige diskurser: Misnøyediskursen og teknologioptimisme

Det også verdt å se på de diskursene som i mindre grad er til stede. Noen av kommentarene signaliserer såkalt teknologioptimisme. Dette er en trend man også finner igjen i politiske miljø, for eksempel har både Jens Stoltenberg og Borten Moe bedyret at de er teknologioptimister (Alstadheim og Stoltenberg 2010, næringsliv.no 9.2012 «Stort behov for mer energi»). Ifølge teknologioptimistene er klimatrusselen mulig å unngå hvis vi er offensive og innovative innenfor teknologi. I kommentarene i utvalget kommer imidlertid en slik teknologioptimisme til uttrykk gjennom noe som bærer trekk av ansvarsfraskrivelse. I SA skriver Harald Maaland at det ikke er grunn til å føle på nederlagsstemningen, for «Slik edderkoppen spinner trøstig videre på sine tråder etter at de er blitt revet ned av et stormkast eller en uforsiktig turgåer, fortsetter mennesker alltid å finne på nye ting» (060712). På lederplass kritiserer DN det de mener er et klimadommedagsscenario, og sier at tidligere dommedagsprofetier alltid har bommet: «Grunnen til at de har bommet, er som regel at de har glemt å regne med menneskets ekstreme oppfinnsomhet» (220611).

En annen diskurs som er til stede, kan kalles misnøyediskursen. Avisene påtar seg gjerne å være talerør for folk flest, og misnøyediskursen er selve manifestasjonen av dette. Misnøyediskursen er til stede særlig i VG og i DN. Her finner vi problemorienterte kommentarer om klimaløsninger som berører deg og meg. Klimaløsninger ansees som en del av forbrukernes problem, faktisk får samtlige omtalte klimaløsninger, om det er sparepærer, avvikling av oljefyr, grønne sertifikater eller grønne sertifikater, *negativ* omtale på kommentar plass. Overskrifter som «Pæredemokratiet» (DN030912) som henviser til lyspærer, «Miljøgevinsten er lik null» (VG281112) og «Subsiderte vestkantkjerrer» (VG230212) betegner denne retningen godt. Retningen er selve bildet på *forbrukerjournalistikken*. VG er for eksempel negativ til de fleste klimatiltak i det store og hele. «Hele Oslo skal begynne med kildesortering. Det er det ikke noe vits i», hevder Astrid Meland (220312), på bakgrunn av at SSBs regnestykke om at kun én prosent av samlede norske utslipp kommer fra søppel. Likelydende mener hun at klimameldingen «kommer ikke til å bety noe særlig for miljøet» (260412), at solcellepanel betyr «forsvinnende lite» for klima (030512).

5.7 Tekstens tale: Avslutning

Jeg har i dette kapittelet rørt overflaten av hvordan klima- og oljepolitikk framstilles på leder- og kommentar plass. Avslutningsvis bør man ha i bakhodet at de syv diskursene jeg har skissert opp verken er rendyrkede eller omfatter alle 518 kommentarene i materialet.

Det er noe overraskende at to av de identifiserte diskursene er såpass maktbekreftende. Den kvalitative analysen bekrefter den kvantitative, ved at det blir tydeligere at eksterne hendelser ofte bestemmer hva lederskribenten eller kommentatoren mener. Igjen understrekes dette av at det benyttes ulike diskurser på lederplass innenfor samme avis, og at lederartiklene dermed fremstår som inkonsekvante. Det er imidlertid noen aviser som markerer seg innenfor visse diskurser, for eksempel er VG sterkt til stede innenfor misnøyediskursen, BT sterkt til stede innen bevaringsdiskursen og SA innenfor bygg landet- og godhetsdiskursen. NA, DB og VL har stort sett kommentarer innenfor klimakrisa. Det er også verdt å merke seg at til tross for at klimakommentarene er svært mange, er de veldig like. Kommentarer om klimapolitikk er nesten alltid vinklet som katastrofale fremtidsscenarioer eller som oppfordringer til å gjøre noe med klimakrisen. Portretteringen av Norge som helter innenfor klimapolitikken er til stede i alle diskurser i større eller mindre grad. Kombinert med at miljøorganisasjonene nesten notorisk portretteres som «naive» og «urealistiske», blir det kanskje vanskeligere å kritisere norsk oljeutvinning. Det er et gjennomgående trekk i begge analysekapitlene at klima og olje i liten grad blir satt i sammenheng. Neste kapittel vil prøve å komplettere bildet ytterligere.

6 Klimakrise eller oljefest? Diskusjon og konklusjoner

I denne delen setter jeg diskursene i forhold til situasjons- og kulturkonteksten, og diskuterer relevante aspektene for problemstillingen. Problemstillingen min lød som følger:

- Hvilken funksjon har kommentarer om klima- og oljepolitikk?
- Hvilke diskurser kan identifiseres i disse kommentarene? (Hvordan kommuniseres debatten, hvilke kontekster settes det inn i, hvilke rammehendelser skrives det om og hvilke problemstillinger tas opp?)
- I hvilken grad og hvordan forholder aviskommentatorene seg til konflikten mellom klima og olje?

Mediemakt er et begrep med mange fasetter. Mediene setter dagsorden, både for oss og for styresmaktene, heter det i medie- og kommunikasjonsteori (Eide, Skogerbø og Syvertsen 2006). Men mine funn har vist at dette også kan gå den andre veien. I innledningen presenterte jeg ulike samfunnsaktørers syn på klima- og oljepolitikk, og argumenterte for at samfunnet forventer at opinionsjournalistikken sin rolle *særlig* er å være kritisk til viktige aktører som politikere og næringslivsledere. Gjennom Faircloughs modell er det imidlertid her vist at både politikere og næringslivet kan ha ganske mye å si for hvordan en sak presenteres på leder- og kommentarplass. Kommentariatet adopterer presupposisjoner og virkelighetsbilder direkte fra andre maktgrupper, og sammen drar de i den samme retningen. Makt går i takt, og sørger for at styresmaktenes og næringslivets virkelighetsbilde til stadighet oppnår hegemoni.

De to første diskursene, godhetsdiskursen og bygg landet, bygger særlig på argumentene til Norges to største politiske partier, Arbeiderpartiet og Høyre, samt næringslivet. Dette blir tydelig når man finner igjen disses argumenter nesten ordrett i kommentarene. Disse diskursene er omfattende og finnes i mange aviser. I stedet for å utfordre maktens argumenter, bekrefter kommentatorene heller disse perspektivene. Når de mektige gruppene sammen har eksklusiv tilgang til diskursene, og i følge Van Djik (1998) dermed kan bestemme hva som henger sammen med hva, er det vanskelig å meisle ut alternativer og tilta seg annen informasjon. Dette gjelder særlig godhetsdiskursen, som er fullstendig maktbekreftende. Denne diskursen forener velferdsøkonomiske, bistandspolitiske og klimarelaterte aspekter. Det er grunnleggende bra at fattigdom reduseres, men det virker nødvendig å bryte den entydige sammenhengen mellom levestandard og utslipp av klimagasser, slik det fremstår innen denne diskursen.

Bygg landet er tydeligst i de avisene som representerer områder der oljen er synlig til stede i offentligheten i form av arbeidsplasser. Dette må altså sees i lys av situasjonskonteksten. En del av regionsavisens doxa kan være å vinkle nyhetssaker inn mot sitt dekningsområde, blant annet for å oppnå identifikasjon, og oljefunn vil jo kunne bety flere arbeidsplasser for regionen. Da er det også mer naturlig å dra på bygg landet-diskursen.

Jo nærmere lokalmiljøet en avis er, jo viktigere er dermed lokalmiljøet. En av lokalavisenes viktigste funksjoner er å bygge opp om lokalmiljøer, som igjen kan være betydningsfullt for folks lokale identitetsutvikling (Elvestad 2008). Dette går tydelig frem av regionsavisenes til dels euforiske hyllest til oljebedrifter som etablerer seg i regionen (særlig NL, FV) eller til nye oljefunn. Det er denne diskursen som i minst grad relaterer olje og klima, og dette gjøres ved å behandle arbeidsplasser og velferdsstat som helt avhengige av oljen og oljespørsmålet som irrelevant for klima.

Dette er ikke et helt entydig bilde av oljekommentarene. Bevaringsdiskursen, som riktignok er betydelig mindre i omfang, drar på argumenter fra naturvernere om å bevare kystområdene, og setter olje, ikke som en trussel mot klima, men som en trussel mot miljø og andre næringer. Selv om miljøorganisasjonene er ufordelaktig fremstilt i bygg landet-diskursen og godhetsdiskursen, får de altså til en viss grad sitt syn fremmet av kommentarene som er kritiske til oljeutvinning grunnet miljøhensyn. Lofoten, Vesterålen og Senja har også vært en viktig politisk sak for sentrumspartier og miljøvernorganisasjoner, og til tider har det kanskje virket som om selve klimadebatten er redusert til spørsmålet om disse områdene. Bevaringsdiskursen har heller ikke i mitt materiale blitt brukt til å sette en mer overordnet diskusjon om klima på dagsorden.

Svært ofte genererer rammehendelsen visse diskurser. Funnene kan tyde på at dominante krefter i det politiske felt og næringslivsfeltet ikke bare får sette premissene både for *hva* som kommenteres i kommentarartiklene, men også *hvordan* det kommenteres. For det første kan det se ut som politiske hendelser genererer klimakommentarer, og næringslivshendelser genererer oljekommentarer. Det gjør temaene vanskeligere å sette i sammenheng. Dette funnet underbygges ved at lederartiklene, som i følge sjangeren skal være konsistente, til tider har ulike grunnholdninger. Endret grunnholdning skjer gjerne nettopp i forbindelse med eksterne rammehendelser, som oljefunn eller klimakonferanser. Journalistene oppfører seg tidvis som om det «siste argumentet de hører alltid er det beste». Noe iøynefallende er også at næringslivshendelser nesten alltid genererer *positive* kommentarer om oljen. Næringslivet (oljebransjen) har i liten grad blitt stilt til ansvar for klimaproblemer i mine data.

Kommentariatet kan altså ikke feires for sitt argusblick mot klima- og oljepolitikk. Men det finnes kommentarer som også behandler klima og konsekvensene av klimaendringene, og disse kan sees som motdiskurser. Den største delen av klimakommentarene tar for seg politisk spill, men en ganske høy andel er trykket i forbindelse med klimatoppmøter, og roper på handling fra politikere. Ved å avslutte en kommentar med å mane til handling på denne måten, opprettholder de forventningene om å være maktens «kritiske observatører», selv om denne måten å forvalte samfunnsoppdraget på muligens kan synes lettvint. Disse kommentarene trekker til en viss grad til den nasjonale diskursen til Hovden og Lindseth, siden det ofte er nasjonale kutt de roper etter. Når disse oftest genereres ved klimatoppmøter, og dekningen i størst grad bærer preg av en slags panikk som fremsetter katastrofescenarioer, understrekes det igjen at de «dype og brede» kommentarene som i følge Nord (2001) er idealet i en borgerlig offentlighet, ikke når frem. Problemet er først og fremst at disse kommentarene i utstrakt grad er preget av pathos-argumentasjon. Pathos-argumentasjon som sådan er ikke et problem, men dersom følelsesargumenter dominerer, kan det virke overveldende. I følge Risbey (2008) og Hulme (2009), kan fremstillinger som i hovedsak fokuserer på så enorme omveltninger som det er vanskelig å slippe unna, virke passiviserende. Mange kommentarer innenfor klimatrusselen bærer preg av avmakt. Disse kommentarene gir dessuten lite informasjon utover hvor forferdelig det kommer til å gå. Dermed kan det kanskje stilles spørsmål om hvor skarp brodd kritikken mot myndigheter og andre egentlig har. Heller ikke her trekkes oljesektoren i noen særlig grad inn, og settes i sammenheng med klimaendringer.

At kommentatorene setter klima og olje i sammenheng hører til sjeldenhetene. De som gjør det, er de samme som i størst grad også bryr seg med å gi bakgrunnsinformasjon. Noen aviser og journalister utmerker seg mer enn andre på dette området, og dette understreker betydningen av journalistenes bakgrunn, deres habitus. De mest alternative perspektivene kommer fra journalistene som ofte skriver om temaet, og som antakelig har større kunnskap enn andre. Disse kommentarene ser store fenomener i sammenheng («connect the dots»). Mangelen på slike kommentarer og viktigheten av ekspertise på området man skriver om, understrekes av at den største andelen av de signerte klima- og oljekommentarene er forfattet av journalister med tittelen «politisk kommentator». En politisk kommentator er ofte en allroundekspert, som kan savne spesialkunnskaper på en rekke områder. Funnene i oppgaven reduserer kanskje betydningen av kommentator-yrket, fordi det er vanskelig å opptre som offentlig ekspert på alle livets områder. Det understreker imidlertid viktigheten av å satse på journalister med kompetanse på området de skriver om.

Det finnes altså ikke et mangfold av diskurser i leder- og kommentarsjangeren i det undersøkte materialet om klima og olje. De fleste kan grupperes innen de seks diskursene jeg har skissert over. Begrensningene i materialet ble særlig tydelig da jeg gjennom søket i A-tekst også kom over svært mange leserinnlegg og kronikker som tilbød andre «perspektiver» enn det journalistene gjorde. Dette beror også muligens på sjangeren «politiske kommentarer». Sannsynligvis strekker ikke tiden til for å sette seg inn i kompliserte klimasammenhenger. Leserbidrag på debattsidene er gjerne skrevet av folk som er spesialister på klima og miljø.

Det er muligens derfor mange kommentarer dreier seg om det politiske spillet. Temaet klima seg godt som politisk dynamitt ser det ut til, og spørsmål om klima og olje blir forandret til historier tilpasset journalistiske kriterier. Altså kommer «journalismen» også til syne i mitt materiale, og det er de overordnede klimapolitiske sakene som får lide når de blir redusert til et spill mellom regjeringens medlemmer.

At oljekommentarene i liten grad relateres til klima, kan kanskje også sees i sammenheng med hvilket perspektiv kommentarene inntar. Som vist, har de fleste kommentarene enten et lokalt eller et nasjonalt perspektiv, men klimaendringene er globale, og dette ser ut til å være en utfordring når man skal kommunisere klimaendringenes relevans i Norge. Ellers understreker perspektivet i artiklene til en viss grad den separate behandlingen av klima og olje. Dersom man ser bort fra kommentarene om det politiske spillet, blir en høyere andel av klimakommentarene satt i internasjonal sammenheng sammenliknet med det olje blir, selv om dette bildet ikke er entydig. Hvis man setter det internasjonale perspektivet på klima sammen med kommentarer om olje som gjerne har et nasjonalt og regionalt preg, bidrar det kanskje til å behandle de to temaene separat: arbeidsplasser i lokalsamfunnet «her hjemme» og klimaforhandlingene «der ute». Det overordnede bildet er likevel at både olje og klima i stor grad behandles på et nasjonalt nivå.

Et annet problem er hvilke rammehendelser journalistene skriver om. Siden den globale oppvarmingen skjer langsomt, blir den mindre kommentert, i likhet med andre langsomme prosesser. Journalistene kommenterer heller plutselige hendelser, slik som et ekstremvær som «kan eller kan ikke være en del av klimaendringene» (VG160611), eller klimakonferanser der det er duket for konflikt. Hvor mange arter som har gått tapt grunnet klimaendringer, hvor mye temperaturen har økt siden dampmaskinen ble oppfunnet eller hvor mange arter som har forflyttet seg til nordligere farvann blir i svært liten grad kommentert.

Det er ikke bare en forskjell på hvilken region avisene tilhører, men også en forskjell mellom de ulike riksavisene når det gjelder hvilke diskurser som er mest markante. Mange av

avisene som i størst grad bærer på godhetsdiskursen, er gamle høyresideaviser, og mange av avisene som er kritiske til norsk utvinning av olje sett i lys av klimaendringer er gamle venstre- og sentrumsaviser. Altså er det en eim av verdisyn i de ulike avisene. Dette kan i noen grad kanskje bekrefte en repartifisering av pressen.

Selv om avisene skulle ha et slikt verdisyn som de stort sett forholder seg til, er ikke dette synet konsekvent, og dette skiller seg fra tidligere funn. Lars Nord skrev i 2001 at lederskribenten fant det viktig å være konsekvent. Dette ser likevel ikke ut til å være tilfellet i klima- og oljedebatten, der det er flere tilfeller hvor avisen i den ene lederen skriver at fossil brensel bør bli i bakken og i den andre skriver at vi bør pumpe opp oljen i fattigdommens og klimaets navn. Som Mike Hulme (2009) har påpekt: Dersom man mottar mye og motstridende informasjon om klimaendringer, kan man risikere å bli blasert. Når man den ene dagen blir fortalt på lederplass at vi må dempe utvinningen av olje, og den neste blir fortalt at oljeindustrien bærer landet økonomisk, er det vanskelig å ta inn over seg informasjonen, kanskje særlig hvis leserne bor i kystområder nær oljefeltene og oljen dermed angår dem direkte.

Kommentariatet har makt i form av sitt ethos, og dersom en antatt samfunnskritiker og fjerde statsmakt bedyrer at oljen er uvurderlig, er det vanskeligere å opponere. Kanskje kan dette sees i sammenheng med Kahans (2012) studie om at man hører på dem man har rundt seg når det gjelder klimaendringer, og videre SIFO (2012) sin undersøkelse om at nordmenn både er bekymret for klimaendringene samtidig som at de ville pumpe opp mer olje. For å bruke Curtis (2010) sin referanse til «dobbeltenkning»; At styresmaktene dobbeltenker kan derfor muligens påvirke befolkningen.

Til sist spurte jeg i problemstillingen i hvilken grad olje og klima settes i sammenheng. I den kvantitative delen fant jeg at brorparten av artiklene kun nevnte henholdsvis «olje» eller «klima» ettersom det var en olje- eller klimakommentar. I den kvalitative kapittelet modifiserte jeg dette noe, og identifiserte hovedsakelig fem diskurser: Bygg landet, godhetsdiskursen, klimatrusselen, det politiske spillet og bevaringsdiskursen. Det synes å være en utbredt oppfatning i nesten samtlige diskurser at Norge gjør en god jobb i klimasammenheng. Dermed blir det kanskje vanskeligere å kritisere norsk oljeutvinning. Den kvalitative analysen viste at det kun er én «vinkling» innenfor klimatrusseldiskursen som setter klima som motpart til oljen i den forstand at norsk oljevirksomhet kan true klimaet. Det er kun en liten andel av alle kommentarer om klima- og oljepolitikk som har denne vinklingen, og disse kommentarene trykkes gjerne i forbindelse med forskningsrapporter eller utspill fra miljøorganisasjoner. Forskere og organisasjoner ser dermed ut til å være de som i

størst grad får sette klimatrusselen og oljeutvinning i sammenheng gjennom de redaksjonelle kommentarene. De påvirker altså til en viss grad debatten og har makt til å bidra til motdiskurser i noen grad.

Sjangrene leder og kommentar skal være kritisk, tilby alternative perspektiver, rokke ved etablerte sannheter og presentere bakgrunnsinformasjon i følge litteraturen (Igland og Stølås 2008). Hvordan fungerer denne ambisjonen i praksis i klimadebatten? Det er fristende å svare at den ikke fungerer optimalt, og at journalistene i større grad tilbyr en mikrofon for politikerne. Det kan dermed stilles spørsmål ved om lederskribenter og kommentatorer ivaretar opinionsjournalistikkens funksjoner (dybde og bredde) i henhold til det habermasianske diskusjonsdemokratiet. Dybden, altså at nye og gamle argumenter vurderes og evalueres, er som vist laber. Den kvantitative analysen viste at bredden, aktørene som fikk komme på banen, var svært ensidig. Det er stort sett politikere som blir sitert, og i svært liten grad forskere. Ifølge Habermas' modell om diskusjonsdemokratiet bør pressen åpne for alle syn. Det er derfor naturlig at pressen legger vekt på oljens betydning for arbeidsplasser og for nasjonen. Problemet er omfanget, og at pressen sjelden skriver noe om oljens negative virkninger. Den kritiske diskursanalysen viser at mange samfunnsaktører som trekker i samme retning, oppnår hegemoni. Dermed er det vanskelig for andre aktører, som gjerne blir omtalt som banale og urealistiske, å komme på banen med motargumenter.

Denne typen opinionsjournalistikk bærer heller likhetstrekk med Lars Nord (2001) sitt «elite- og konkurransedemokrati», der artiklene i større grad er til for å presentere andre aktørers (fortrinnsvis store, politiske aktørers) synspunkter. Det journalistiske felt er et felt med makt, heter det hos Bourdieu. Samtidig understreker han at det journalistiske felt kun er et svakt autonomt felt, og det har denne oppgaven bekreftet.

Funnene i studien indikerer at journalistene heller gjengir svar på spørsmål enn å stille dem, og svarene er det stort sett andre maktgrupper som står for. På den annen side er kommentatorene kritiske når de leser rapporter eller overværer møter som handler om hvor ille den globale temperaturøkningen kommer til å bli. Det virker dermed som at den politiske vinden som blåser i skriveøyeblikket, langt på vei bestemmer hva avisene mener. Altså er det både klimakrise og oljefest i norske redaksjoner – tidvis samtidig. Derfor kan kanskje jeg, som Hulme, hevde at når man mottar så mye og motstridende informasjon, er det vanskelig å ta til seg alt.

Alt i alt synes det som at kommentariatet i liten grad spiller noen viktig rolle som premissgivere og kritiske observatører innenfor klima- og oljepolitikk. Klima- og

oljedebatten i det offentlige rom fremsettes i relativt stor grad av logrende ledere og kritikkfrie kommentatorer.

På bakgrunn av dette, kan oppgavens funn sett i forhold til problemstillingen sammenfattes som følgende:

- Det er identifisert fem overgripende diskurser som klima- og oljepolitikk settes inn i denne oppgaven: bygg landet (oljen er viktig nasjonalt), godhetsdiskursen (oljen er viktig globalt), klimatrusselen (klimaendringene trenger handling nå), det politiske spillet (klima- og olje er først og fremst politisk dynamitt) og bevaringsdiskursen (oljeplattformer og vindmøller truer naturen eller andre næringer).
- Ledere og kommentarer om oljepolitikk har i stor grad funksjon som regjeringens og næringslivets høytalere, og bekrefter deres sannhetspolitikk. Dette gjelder spesielt regionsavisene.
- Dette er imidlertid en sannhet med modifikasjoner. Miljøorganisasjoner får særlig sette dagsorden i oljekommentarene innenfor bevaring av landskap og Lofoten / Vesterålen og Senja.
- Mange av klimakommentarene roper på politisk handling. Disse kommentarene fremsetter ofte katastrofale fremtidsscenarioer eller de gjengir politiske forhandlinger, og avsluttes med å etterlyse handling fra politikerne.
- Analysen har også vist at ulike diskurser anvendes på lederplass i samme avis, noe som fører til at avisenes syn fremstår som inkonsekvente.
- Klima og olje skrives om i ulike sammenhenger, og vinklingen bestemmes ofte av rammehendelsen. Mens oljepolitikk gjerne kommenteres i forbindelse med næringslivshendelser som oljefunn eller fossilenergikonferanser, tas klima gjerne opp i forbindelse med politisk huskestue eller med klimatoppmøter, altså i politisk sammenheng.
- Kommentatorene forholder seg i liten grad til konflikten mellom klima og olje, og setter sjelden temaene i sammenheng. De to tilfellene der det gjøres, er når kommentariatet drar på godhetsdiskursen, herunder adopterer regjeringens perspektiver, eller når de faktisk fremstiller oljeutvinningen som problematisk i forhold til klima.
- Bildet er altså ikke helt entydig. Funnene viser at kommentarene som oppfyller kravene om å tilby dybde og bredde (og som også relaterer oljeutvinning til klimahensyn), er skrevet av journalister med særlig kompetanse på området (journalister som skriver mye om klima).

6.1 Videre forskning

Det er mange aspekter jeg gjerne skulle sett på, og som det går an å studere videre. Å se på lokalavisers representasjon av oljevirkksomheten kunne vært svært interessant, særlig i samfunn der oljen tydelig er til stede i form av arbeidsplasser. Man kunne også gått hver enkelt avis i sømmene, foretatt en enda grundigere tekstanalyse, eller undersøkt hvilke diskurser som i størst grad eksisterte i de ulike avisene. Et annet aspekt som hadde vært interessant, var å se på distinksjonen mellom klima og miljø, og hvordan oljeboringen i såkalte «sårbare områder» ble knyttet til miljø- og klimaargumenter. Ettersom mange av kommentarene er svært regjeringsvennlige, kunne dessuten en annen tilnærming vært å sammenlikne pressemeldinger fra klima- og miljø og olje- og energidepartementene og pressekommentarene som kom i etterkant. Slike spørsmål ville vært interessant å belyse, men akkurat innenfor denne oppgavens problemstilling, ville det ikke vært formålstjenlig å fordype seg i dem. Betrakningene kan eventuelt fungere som inspirasjon til senere studier.

Litteraturliste

- Aftenbladet.no* (18.8.2011) «Stavanger sikret som oljehovedstad» Tilgjengelig fra: http://www.aftenbladet.no/olje/--Stavanger-sikret-som-oljehovedstad-2851403.html#.U1fi6Pl_vTo [1.3.2014]
- Aftenposten.no* (27.8.12) «Kina satser tungt på miljøtiltak» Tilgjengelig fra: http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Kina-satser-tungt-pa-miljotiltak-6975493.html#.U1puRPl_vTo [1.3.2014]
- Aftenposten.no* (31.8.2012) «Borten Moe fører FrP-politikk» Tilgjengelig fra: http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/--Borten-Moe-forer-Frp-politikk-6978977.html#.U1pSQ_1_vTo [1.3.2014]
- Aftenposten.no* (9.5.2013) «Borgerlig flertall blant norske journalister» Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/kultur/Borgerlig-flertall-blant-norske-journalister-7197831.html> [1.3.2014]
- Allern, S. (2001) *Flokkdyr på løvebakken. Søkelys på stortingets presselosje og politikken medierammer* Oslo: Pax
- Allern, S. (2007) «From Party Press to Independent Observers? An analysis of election campaign coverage prior to the general elections of 1981 and 2005 in two Norwegian newspapers» i *Nordi*
- Alstadheim, K.B. og Stoltenberg, J. (2010) *Klimaparakset: Jens Stoltenberg om vår tids største utfordring* Oslo: Aschehoug
- Arnoldi, J. (2005) *Den offentlige ekspert* Fredriksberg: Forlaget Samfundslitteratur
- Austgulen, M.H. (2012) *Nordmenns holdninger til klimaendringer, medier og politikk* Prosjektnotat 4-2012, Oslo: SIFO
- Bellona.no* (12.11.2012) «IEA: Klimaet krever drastisk nedgang for fossil energi» Tilgjengelig fra: <http://bellona.no/nyheter/olje-og-gass/co2-fangst-og-lagring/2012-11-iea-klimaet-krever-drastisk-nedgang-for-fossil-energi> [1.3.2014]
- Benson, R. og Neveu, E. (2005) *Bourdieu and the Journalistic field* Cambridge: Polity
- Bergström, G. og Boréus K. (2005) «Diskursanalys» i *Textens mening och makt* (red) Bergström, G. og Boréus K. Lund: Studentlitteratur
- Bjørnæs, C. (2010) *Klima forklart* Oslo: Unipub
- Bjørnæs, C. og Naper, A.A. (2013) «Norway» i *Climate Change and the Media. Reporting Risk and Uncertainty* (red) James Painter, London, I.B. Tauris and Reuters Institute for the Study of Journalism
- Boyce, Tammy og Justin Lewis (2009) *Climate Change and the media*, New York: Peter Lang

- Boykoff, M. (2011) *Who Speaks for the Climate? Making Sense of Media reporting on Climate Change*, Cambridge: Cambridge University Press
- Boykoff, J. og Boykoff, M. (2004) «Balance as bias: Global Warming and the US prestige Press» i *Global Environmental Change* 14 (2)
- Broome, J. 2006 «Valuing policies in response to climate change: some ethical issues» (A contribution to the work of the Stern Review on the Economics of Climate Change)
Tilgjengelig fra: <http://www.xn--deutscher-fluglrmDienst-97b.de/Presse/PMitt/2006/061030c1.pdf> [27.2.14]
- Chavez, L.R. (2008) *The Latino Threat* Stanford: Stanford University Press
- Choliaraki, L. (2002) «The contingency of Universality: Some thoughts on discourse and realism» I *Social Semiotics*, 12:1
- Curtis, M. (2010) *Doublethink* Oslo: Forum for utvikling og miljø. Tilgjengelig fra: <http://www.forumfor.no/Artikler/5677.html> [31.3.14]
- Djerf-Pierre, M. og Weibull, L. (2008) «From Public Educator to interpreting ombudsman» i *Communicating Politics: Political Communication in the Nordic Countries* (red) Jesper Strömbäck, Mark Ørsten og Toril Aalberg, Göteborg: Nordicom
- Dn.no (13.1.2012) «Norge har ikke verdens reneste produksjon» Tilgjengelig fra: <http://www.dn.no/energi/article2309316.ece> [1.3.2014]
- Duarte, K. (2010) *En ubehagelig sannhet om norsk pressedekning av klimaendringer?* Masteroppgave ved Universitetet i Bergen, Bergen: Universitetet i Bergen
- Eide, E. og Risto, K. (2010) «Domesticating global moments. A transnational study of the coverage of the Bali and Copenhagen climate summits» i *Global climate - local journalism: a transnational study of how media make sense of climate summits* (red) Eide, E., Kunelius, R. og Kumpu, V. Bochum: Projektverlag
- Eide, E. og Ytterstad, A. (2010) «Norway: Small country, large ambitions» i *Global Climate - Local Journalism. A Transnational Study of How Media Make Sense of Climate Summits*. (red) Eide, E., Kunelius, R. og Kumpu, V. Bochum: Projektverlag
- Eide, E. og Ytterstad, A. (2011) «The Tainted Hero: Frames of Domestication in Norwegian Press Representation of the Bali Climate Summit» i *International Journal of Press Politics* Sage Publications
- Eide, E. (2012a) «Saving the rain forest – differing perspectives» i *Media Climate. The Global Challenge for Journalism* (red) Eide, E. og Kunelius, R. Göteborg: Nordicom
- Eide, E. (2012b) «The Editorial that Shook the World» i *Media Climate. The Global Challenge for Journalism* (red) Eide, E. og Kunelius, R. Göteborg: Nordicom
- Eide, M., Skogerbø, E. og Syvertsen, T. (2006) «Medier og samfunn – en introduksjon» i *Medievitenskap 1: Medier og institusjoner* Bergen: Fagbokforlaget

Elvestad, E. (2008) *Stedløse mediebrukere? Empiriske studier av stedstilknytnings betydning for mediebruk og sosial integrering*. PhD-avhandling, Institutt for sosiologi og statsvitenskap, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). Trondheim: NTNU

Erlandsen, M. (2012) *For the Sake of Argument. Practical reasoning and credibility in commentary journalism*. Masteroppgave ved Universitetet i Oslo. Oslo: Reprosentralen

Exxonmobil.com «Global Energy Outlook» Tilgjengelig fra:
<http://corporate.exxonmobil.com/en/energy/energy-outlook/global-fundamentals/global-energy-outlook-q-and-a> [1.3.2014]

Fairclough, N. (1992) *Discourse and Social Change* Cambridge: Polity

Fairclough, N. (1995) *Critical Discourse Analysis*. London: Longman

Fairclough, N. (1998) «Political Discourse in the Media: An Analytical Framework» i *Approaches to Media Discourse* (red) Allan Bell og Peter Garrett, Oxford: Blackwell Publishers

Fairclough, N. (1999) «Democracy and the Public Sphere in Critical Research on Discourse» i *Challenges in a Changing World, Issues in Critical Discourse Analysis* (i red) Wodak, Ruth og Cristopher Ludwig. Cambridge: Cambridge University Press

Fairclough, N. (2003) *Analysing discourse. Textual analysis for social research* London and New York: Routledge

Frandsen, F. (2000) *Umberto Eco og semiotikken* Aarhus: Aarhus Universitetsforlag

Fæhn, T., Hagem, K. og Rosendahl, K.E. (2013) *Norsk olje- og gassproduksjon: Effekter på globale CO₂-utslipp og energisituasjonen i lavinntektsland 31/2013*, Oslo: Statistisk Sentralbyrå. Tilgjengelig fra http://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/_attachment/133792?_ts=140969bb2e8 [27.2.14]

Gauslaa, S. og Hauglid, S.B (1997) *Vi – en bok om ledere* Fredrikstad: IJ-forlaget

Gentikow, Barbara (2005) *Hvordan utforsker man medieerfaringer? Kvalitativ metode* Kristiansand: IJ-forlaget

Greenpeace.org (14.11.2011) «Ta det personlig» Tilgjengelig fra:
<http://www.greenpeace.org/norway/no/nyheter/Ta-det-personlig/> [1.3.2014]

Hahn, O., Eide, E. og Ali, Z. S. (2012) «The evidence of things unseen. Visualizing global warming» i *Media meets climate: the global challenge for journalism*. (red) Eide, E. og Kunelius, R. Göteborg: Nordicom

Haug, J.J.K. (2010) *Petroleumsgigant og klimanasjon? En studie av den norske regjeringens klimakommunikasjon i perioden 2006-2009* Masteroppgave ved Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo. Oslo: Reprosentralen

Hjarvard, S. (1999) «Politik som mediemontage. Om mediernes forandring at den politiske kommunikation», i (red) Jørgen Goul Andersen & et al.

Hornmoen, H. (2011) «Den krevende klimajournalistikken» i *Status i klimaforskningen. Kunnskap og usikkerhet, vitenskapelige og politiske utfordringer* (red) Nils Roll-Hansen Oslo: Det Norske Videnskaps-Akademi, Novus Forlag

Hoyre.no (30.8.2013) «Godt grunnlag for olje og gass» Tilgjengelig fra: http://www.hoyre.no/www/politikk/hva_mener_hoyre_om/energi_og_miljo/olje_og_gass/ [1.3.2014]

Hulme, M. (2009) *Why we Disagree About Climate Change* New York: Cambridge University Press

Hågvar, Y.B. (2007) *Å forstå avisa* Bergen: Fagbokforlaget

Iea.org «Climate Change» Tilgjengelig fra: <http://www.iea.org/topics/climatechange/> [1.3.2014]

Ihlen, Ø. (2007a) «Klimaendringene og oljeindustriens retoriske utfordring» i *Rhetorica Scandinavica* nr. 42

Ihlen, Ø. (2007b) *Petroleumsparadiset. Norsk oljeindustris strategiske kommunikasjon og omdømmebygging* Oslo: Unipub

Igland, A.K. og Stølås, A. (2008) *Kommentaren* Kristiansand: IJ-forlaget

Innstilling 390 S (2011 – 2012) (2012) *Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om norsk klimapolitikk* Tilgjengelig fra: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2011-2012/inns-201112-390/?lvl=0> [1.3.2014]

Ipcc.ch (2007) «Alternative approaches to social justice» Tilgjengelig fra: http://www.ipcc.ch/publications_and_data/ar4/wg3/en/ch2s2-6-3.html [1.3.2014]

Ipcc.ch (2007) *Working Group 2 Contribution to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* Tilgjengelig fra: <http://www.ipcc.ch/ipccreports/tar/wg2/index.php?idp=358> [1.3.2014]

Ipcc.ch (2013) «Fifth Assessment Report: Summary for Policy Makers» Tilgjengelig fra: http://www.climatechange2013.org/images/report/WG1AR5_SPM_FINAL.pdf [1.3.2014]

Ipcc.ch (2013) *Working Group 1 Contribution to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* Tilgjengelig fra: http://www.ipcc.ch/report/ar5/wg1/#.UvNwg_l5PTo [1.3.2014]

Jørgensen, M.W. og Phillips, L. (2006) *Diskursanalyse som teori og metode* Roskilde: Roskilde Universitetsforlag

Kahan, D.M. (2012) «Why we are poles apart on climate change» i *Nature* Tilgjengelig fra <http://www.nature.com/news/why-we-are-poles-apart-on-climate-change-1.11166> [11.12.12]

Karlberg, M. og Mral, B. (1998) *Heder och påverkan: Att analysera modern retorik* Stockholm: Natur och kultur

Kjeldsen, J.E. (2009) *Retorikk i vår tid: en innføring i moderne retorisk teori* Oslo: Spartacus Forlag

Knapskog, K. (2009) «Blant orakel og refleksjonsatletar. Kommentarjournalistikk som sjanger og strategi» i *Journalistiske nyorienteringer* i (red) Martin Eide. Oslo: Scandinavian Academic Press

Leonard, M. og Small, A. (2003) *Norwegian Public Diplomacy* London: The Foreign Policy Centre

Lindseth, G. og Hovden, E. (2002) *Discourses in Norwegian Climate Policy: National Action or Thinking Globally?* Report no. 10/02 Oslo: Programme for Research and Documentation for a sustainable society. Tilgjengelig fra:
http://www.prosus.org/prosusFTP/prosusrep/publications/prosusrep2002_10.pdf [1.4.2014]

Lukoil.com «Lukoils Stance on Climate Change» Tilgjengelig fra:
http://www.lukoil.com/static_6_5id_2253_.html [1.3.2014]

MacKay, D. (2009) *Sustainable energy – without the hot air* Cambridge: UIT Cambridge

Matheson, D. (2005): *Media Discourses. Analyzing Media Texts* Berkshire: Open University Press

McNair, B. (2000) *Journalism and Democracy* London: Routledge

Mdg.no (23.11.2012) «Punkterer oljeindustriens luftslott» Tilgjengelig fra:
<http://www.mdg.no/nyheter/punkterer-oljeindustriens-luftslott/> [1.3.2014]

Mdg.no (7.10.2013) «Fremtidige generasjoner vil få gåsehud når de leser dette» Tilgjengelig fra: <http://www.mdg.no/nyheter/fremtidige-generasjoner-vil-fa-gashud-nar-de-leser-dette/> [1.3.2014]

Meld. St. 28 (2010 – 2011) (2011) *En næring for framtida – om petroleumsvirksomheten* Tilgjengelig fra:
<http://www.regjeringen.no/pages/16717342/PDFS/STM201020110028000DDDPDFS.pdf> [25.2.2013]

Meld. St. 21 (2011 – 2012) (2012) *Norsk klimapolitikk* Tilgjengelig fra:
<http://www.regjeringen.no/pages/37858627/PDFS/STM201120120021000DDDPDFS.pdf> [3.6.2013]

Myhre, A. S. (2010) *Herskap og tjenere* Oslo: Oktober

Nedrestøl, T.T. (2010) *Kommentariatet: En studie av kommentarjournalistikken under regjeringsforhandlingene i 2009* Masteroppgave ved Universitetet i Oslo, Oslo: Representralten. Tilgjengelig på: <https://www.duo.uio.no/handle/10852/27278> [3.4.2014]

Neveu, E. (2002) «Four generations of political journalism» i *Political journalism. New challenges, new practices* (red) Raymond Kuhn og Erik Neveu, London: Routledge

- Nilsson, Å. (2000) «Kvantitativ innehållsanalys» i *Metoder i kommunikationsvetenskap* (i red) M. Ekström og L. Larsson. Lund: Studentlitteratur
- Nimmo, D. og Combs, J.E. (1992) *The Political Pundits* New York: Praeger
- Nord, L. (2001) *Vår tids ledare. En studie av den svenska dagspressens politiska opinionsbildning* Stockholm: Carlssons
- Nord, L., Enli, G. og Stúr, E. (2012) «Pundits and Political Scandals. A Study of Political Commentators in Norway and Sweden» i *Scandalous! The Mediated Construction of Political Scandals in Four Nordic Countries* (red) S. Allern og E. Pollack, Göteborg: Nordicom
- Norsk presses historie 1. En samfunnsmakt blir til 1660 – 1880* (2010) «Adresser og meninger» i *Norsk presses historie 1 – 4* (red) Flo, I.
- Norsk presses historie 4. Norske aviser fra A til Å* (2010) «Vårt Land» i *Norsk presses historie 1 – 4* (red) Eide, M.
- Nrk.no (11.2.2011) «Canada saksøker Statoil» Tilgjengelig fra: <http://www.nrk.no/okonomi/canada-saksoker-statoil-1.7502493> [1.3.2014]
- Nrk.no (4.12.2012) «Hva skjedde med klima?» i Ekko, P2 Tilgjengelig fra: <http://radio.nrk.no/serie/ekko-hovedsending> [1.3.2014]
- Næringsliv.no (9.2.2012) «Stort behov for mer energi» Tilgjengelig fra: <http://www.naeringsliv.no/September%202012/Side%2022%20og%2023.pdf> [1.3.2014]
- Olausson, U. (2009) «Global Warming – Global Responsibility? Media Frames of Collective Action and Scientific Certainty» i *Public Understanding of Science* (18) s.421 – 436
- Ottosen, R. (2009) «Nyhetsdekningen av krigen i Irak: Journalistikk, propaganda eller psykologisk krigføring?» i *VG, Saddam og Vi. Et kritisk blikk på nyhetsdekning av krig og konflikt* (red) Ottosen, R. Kristiansand: IJ-forlaget
- Painter, J. (2013) *Climate Change and the Media. Reporting Risk and Uncertainty*, London: I.B. Tauris and Reuters Institute for the Study of Journalism
- Pasquino, P. og Fontana, A. (2009) «Sannhet og makt. Intervju med Michel Foucault» I *Agora* 02-03 / 2009 Tilgjengelig fra: http://www.idunn.no/ts/agora/2009/02-03/sannhet_og_makt
- Patton, M.Q. (1990) *Qualitative Evaluation and Research Methods* Newbury Park: Sage Publications Inc.
- Pettersen, V. og Øyen, K. (1997) «Innhold og presentasjon i Dagbladet» i *Avisjangere over tid* i (red) Rosvold, T. Fredrikstad: IJ-forlaget Tilgjengelig fra: <http://www.nb.no/nbsok/nb/fd78538b75306ecbeacaa176b3feb215.nbdigital;jsessionid=DFFE068E710E986329683FB79BC097C1.nbdigital1?lang=en#0> [5.4.2013]

- Rasmussen, T. (2001) *Mediesamfunnets moral* Oslo: Pax Forlag
- Regjeringen.no* (20.10.2010) «Vi bygger framtidens Norge» Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/smk/Nyheter-og-pressemeldinger/pressemeldinger/2010/fremtida.html?id=621439> [1.3.2014]
- Regjeringen.no* (24.6.2011) «En næring for framtida» Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/oed/Nyheter-og-pressemeldinger/pressemeldinger/2011/en-naring-for-framtida--stortingsmelding.html?id=649902> [1.3.2014]
- Regjeringen.no* (20.7.2012) «Åpning av Barentshavet» Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nb/sok.html?quicksearch=ringvirkninger&id=86008> [1.3.2014]
- Regjeringen.no* (2013) «Statens inntekter og utgifter» Tilgjengelig fra: http://www.regjeringen.no/pages/38074274/3_Faktaark_inntekter_utgifter.pdf [1.3.2014]
- Regjeringen.no* (1.1.2014) «Statsministerens nyttårstale 2014» Tilgjengelig fra: http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/aktuelt/taler_og_artikler/statsministeren/talerogartikler/2014/statsministerens-nyttarstale.html?id=748426 [1.3.2014]
- Risbey, J. (2008) «Alarmist or Alarming?» i *Global Environmental Change* 18
- Roksvold, T. (2007) «Truverdighet mellom linjene» i *Nordicom Information* 1
- Ryghaug, M. (2006) «Some like it hot – konstruksjon av kunnskap om klimaendringer i norske aviser» i *Norsk medietidsskrift* 3 s.197 – 219
- Sapir, A. (2006) «Globalization and the Reform of European Social Models» *Journal of Common Market Studies*, vol.44, no 2
- Sejersted, F. (1999) *Systemtvang eller politikk: Om utviklingen av det oljeindustrielle kompleks i Norge* Oslo: Universitetsforlaget
- Senterpartiet.no* «Innsats for fremtidige generasjoner» Tilgjengelig fra: <http://www.senterpartiet.no/meny-forside/innsats-for-fremtidige-generasjoner-article77577-12919.html> [1.3.2014]
- Shell.com* «New Lens Scenarios» Tilgjengelig fra: http://s01.static-shell.com/content/dam/shell-new/local/corporate/Scenarios/Downloads/Scenarios_newdoc.pdf [1.3.2014]
- Sneve, S. (2002) «Kommentarsjangeren» i *HBO-Rapport 19/2002* Bodø: Høgskolen i Bodø
- Snl.no* «Stavanger – historie» Tilgjengelig fra: <http://snl.no/Stavanger/historie> [1.3.2014]
- Spireorg.no* (23.3.2012) «Norge stikker kjepper i hjulene for fremtidige generasjoner» Tilgjengelig fra: <http://www.spireorg.no/arkiv/norge-stikker-kjepper-i-hjulet-for-fremtidige-generasjoner/> [1.3.2014]

Ssb.no (30.1.2014) «Utslipp av klimagasser» Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/klimagassn/> [1.3.2014]

Statoil.com «Energirealitetene» Tilgjengelig fra: <http://www.statoil.com/no/environmentsociety/environment/climate/pages/climatedefault.aspx> [1.3.2014]

Statoil.com «Klima» Tilgjengelig fra: <http://www.statoil.com/no/EnvironmentSociety/Sustainability/2007/Environment/Climate/Pages/default.aspx> [1.3.2014]

Statoil.com (2009) «Olje-Norge 40 år» Tilgjengelig fra: <http://www.statoil.com/no/About/History/Oilnorway40years/Pages/default.aspx> [1.3.2014]

Svennevig, J. (2010) *Språklig samhandling. Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse* Landslaget for norskundervisning, Cappelen Akademisk Forlag, Oslo

Thagaard, T. (1998) *Systematisk innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* Bergen: Fagbokforlaget

Theguardian.com (12.11.2009) «Oil: future world shortages are being drastically underplayed» Tilgjengelig fra: <http://www.theguardian.com/business/2009/nov/12/oil-shortage-uppsala-aleklett> [1.3.2014]

Tns-gallup.no (2012) «Klimabarometeret» Tilgjengelig fra: http://www.tns-gallup.no/arch/_img/9100719.pdf [1.3.2014]

Tvedt, T. (2003) *Utviklingshjelp, utenrikspolitikk og makt. Den norske modellen*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Ungevenstre.no (1.11.2013) «Rettferdighet mellom generasjoner» Tilgjengelig fra: <http://www.ungevenstre.no/arkiv/rettferdighet-mellom-generasjoner> [15.12.2013]

Van Dijk, T. (1996) «Opinions and Ideologies in Editorials» *Paper for the 4th International Synopsium of Critical Analysis* Tilgjengelig fra: <http://www.discursos.org/unpublished%20articles/Opinions%20and%20ideologies%20in%20editorials.htm>

Van Dijk, T. (1998) «Critical Discourse Analysis» i *Handbook of Discourse Analysis* (red) Tannen, D., Schiffrin, D., Hamilton, H. Oxford: Blackwell

Washingtonspectator.org (28.04.2013) «James Hansen: These next few years are critical» Tilgjengelig fra: http://www.washingtonspectator.org/index.php/BREAKING-VIEWS/james-hansen-weve-not-yet-been-effective.html#.UpDsfRxo_W0 [1.3.2014]

Witoszek, N. (2012) *The Origins of the Regime of Goodness: Remapping the Cultural History of Norway* Oslo: Universitetsforlaget

World Energy Outlook 2012 Executive summary (2012) International Energy Agency (IEA) Tilgjengelig fra: <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/English.pdf> [1.3.2014]

World Energy Outlook 2013 Executive summary (2013) International Energy Agency (IEA) *Executive summary* Tilgjengelig fra: <http://www.iea.org/Textbase/npsum/WEO2013SUM.pdf> [1.3.2014]

Wwf.no (13.11.2012) «To tredjedeler av fossile ressurser må bli liggende, inkludert Norges» Tilgjengelig fra: http://www.wwf.no/dette_jobber_med/klima/energi/?37725/to-tredeler-av-fossile-ressurser-m-bli-liggende--inkludert-norges [1.3.2014]

Ytterstad, A. (2012) *Norwegian climate change policy in the media: between hegemony and good sense* PhD-avhandling ved Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo. Oslo: Universitetet i Oslo

Ytterstad, A. (2013) *100 000 klimajobber og grønne arbeidsplasser nå! For en klimaløsning nedenfra* Oslo: Gyldendal

Zero.no (2.12.2013) «Ny klimagiv med karbonfangst og lagring» Tilgjengelig fra: <http://blogg.zero.no/2013/12/ny-klimagiv-med-karbonfangst-og-lagring/> [1.3.2014]

Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K., Larsen, L.O. (2007) *Metodebok for mediefag* Bergen: Fagbokforlaget

Aardal, B., Tjernshaugen, A. og Gullberg, A.T. (2011) «Det første klimavalget? Miljø- og klimaspørsmålenes plass ved valget i 2009» i *Det politiske landskap. En studie av stortingsvalget i 2009* (red) Bernt Aardal, Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Aarønæs, L. (2009) *Sjanger – bruksbok for journalister* Oslo: Komma.no

Eksempler i analysene er tatt fra følgende artikler:

Adresseavisen (4.10.2011) «Lottogevinst – igjen», kommentar: Trygve Lundemo

Adresseavisen (11.1.2012) «Oljeeventyret flytter nordover», leder

Adresseavisen (28.6.2012) «Samarbeid for olje i nord», leder

Adresseavisen (30.8.2012) «Oljen er og blir gull verdt», leder

Adresseavisen (17.9.2012) «Regional styring av oljepengene», leder

Adresseavisen (23.11.2012) «Markedet gir klimakutt», leder

Adresseavisen (24.11.2012) «Ingen hast for mer olje i nord», leder

Aftenposten (28.6.2011) «Når klima drukner i olje», kommentar: Hilde Harbo

Aftenposten (18.8.2011) «Oljealderens toppår er passert», leder

Aftenposten (2.10.2011) «Påskemorgen for norsk oljebransje», kommentar: Kåre Valebrokk

Aftenposten (3.10.2011) «Forlenget norsk oljealder», leder

Aftenposten (11.10.2011) «Mer lys og mer varme», leder

Aftenposten (26.4.2012) «Også Norge trenger hjelp i klimapolitikken», leder

Aftenposten (7.6.2012) «Det går stort sett verre», kommentar: Ole Mathismoen

Aftenposten (31.8.2012) «Regjeringens SV-refser», kommentar: Thomas Boe Hornburg

Aftenposten (24.11.2012) «Stridstemaet Lofoten», leder

Aftenposten (31.12.2012) «Nye energiveier i verden», kommentar: Kjetil Dragenes

Bergens Tidende (10.1.2012) «Olje og realisme», leder

Bergens Tidende (11.1.2012) «Ikke i vår bakhage», leder

Bergens Tidende (14.3.2012) «Symbolpolitikk», leder

Bergens Tidende (22.3.2012) «Et slag i ansiktet», leder

Bergens Tidende (2.5.2012) «Skog hjelper klima», leder

Bergens Tidende (14.7.2012) «Masteaksjon ikkje bortkasta», leder

Bergens Tidende (29.8.2012) «Utdanningsboom», leder

Bergens Tidende (1.9.2012) «Overivrig Borten Moe», leder

Bergens Tidende (14.10.2012) «Nord-Noregs tur», leder

Bergens Tidende (2.11.2012) «Oljefri kystsone», leder

Bergens Tidende (21.11.2012) «Fakta må avgjøre», leder

Bergens Tidende (13.12.2012) «Røkla mot Oslo», kommentar: Asbjørn Kristoffersen

Dag og Tid (27.4.2012) «Klimapolitikk uten vilje», leder

Dagbladet (25.6.2011) «Pumper seg opp», kommentar: Anne Marte Blindheim

Dagbladet (12.12.2011) «Stifinnere søkes», kommentar: Anne Marte Blindheim

Dagbladet (30.12.2011) «Et sårbart samfunn», leder

Dagbladet (29.8.2012) «Is og olje er uforenelig», leder

Dagbladet (10.9.2012) «Rødhet og ulven», kommentar: Anne Marte Blindheim

Dagbladet (24.11.2012) «Oljesolo fra Borten Moe», leder

Dagens Næringsliv (16.6.2011) «Global energi», kommentar: Terje Erikstad

Dagens Næringsliv (22.6.2011) «Katastrofevarsel», leder

Dagens Næringsliv (19.10.2011) «Statoils skifer», leder

Dagens Næringsliv (8.11.2011) «Canadas venn», leder

Dagens Næringsliv (20.12.2011) «Grønn ærlig», leder

Dagens Næringsliv (10.1.2012) «Mer olje», leder

Dagens Næringsliv (28.8.2012) «Norge blir enda mer oljesmurt», leder

Dagens Næringsliv (30.8.2012) «Skiferolje skaper debatt», kommentar: Terje Erikstad

Dagens Næringsliv (3.9.2012) «Pæredemokrati», leder

Dagens Næringsliv (23.11.2012) «Karbon i bakken», leder

Dagens Næringsliv (4.12.2012) «En dårlig nr. to», kommentar: Kjetil B. Alstadheim

Dagens Næringsliv (7.12.2012) «Ja til trær, nei til sot!», kommentar: Kjetil B. Alstadheim

Dagens Næringsliv (8.12.2012) «Ørkenvandring for klimaet», kommentar: Kjetil B. Alstadheim

Dagsavisen (11.6.2011) «Et oljeeventyr», kommentar: Hege Ulstein

Dagsavisen (27.6.2011) «Klimaet må ikke tape», leder

Dagsavisen (26.4.2012) «En seier for Solhjell og Lysbakken», kommentar: Arne Strand

Dagsavisen (10.5.2012) «Norge er annerledeslandet», kommentar: Arne Strand

Fædrelandsvennen (30.8.2011) «Oljeeventyret krever arbeidskraft», leder

Fædrelandsvennen (26.10.2011) «Vekst offshore», leder

Fædrelandsvennen (14.11.2012) «Viktige småkraftverk», leder

Fædrelandsvennen (10.12.2012) «Klimaforhandlinger på lavbluss», leder

Fædrelandsvennen (15.12.2012) «Apokalypse snart», kommentar: Vidar Udjus

Klassekampen (1.9.2012) «Ola, my God», kommentar: Emilie Ekeberg

Klassekampen (6.12.2012) «Full fart mot stupet», kommentar: Bjørn Vassnes

Klassekampen (16.12.2012) «Grønn olje?», kommentar: Arild Rønsen

Klassekampen (26.12.2012) «Dagmar», leder

Morgenbladet (1.7.2011) «Ustyrlig oljenæring», kommentar: Aslak Bonde

Morgenbladet (27.4.2012) «Spasertur i det grønne», leder

Nationen (25.6.2011) «Oljepolitikk uten klima», leder

Nationen (21.11.2011) «Klimapolitikk i flau bris», leder

Nationen (11.1.2012) «Noen må ta jobben som festbrems», kommentar: Drude Beer

Nationen (15.3.2012) «Må ta klimaansvar», leder

Nationen (24.3.2012) «Solhjell kontra Borten Moe», leder

Nationen (24.4.2012) «Bedre klima i regjeringen», kommentar: Kato Nykvist

Nationen (18.7.2012) «Hvor våte må vi bli før vi våkner?», kommentar: Pernille Huseby

Nationen (11.9.2012) «Varmere, villere, våtere», leder

Nationen (8.12.2012) «Verdens styrer mot kollaps», kommentar: Kato Nykvist

Nordlys (20.6.2011) «Stjokman kommer til Norge!», leder

Nordlys (27.6.2011) «Store muligheter», leder

Nordlys (3.9.2011) «Å jage på hellige kyr», leder

Nordlys (10.1.2012) «Ny oljeprovins», leder

Nordlys (14.7.2012) «Vekst i Nord», leder

Nordlys (7.11.2012) «Baklengs inn i framtida», kommentar: Ola Solvang

Nordlys (24.11.2012) «Ringvirkninger», leder

Nordlys (11.12.2012) «En varslet katastrofe», kommentar: Oddvar Nygård

Stavanger Aftenblad (1.6.2011) «Behov for grønt press», leder

Stavanger Aftenblad (15.6.2011) «Styrket selskap, svekket redskap», leder

Stavanger Aftenblad (4.7.2011) «Prat mens isen smelter», leder

Stavanger Aftenblad (10.8.2011) «Ny optimisme for oljenæringen», leder

Stavanger Aftenblad (17.8.2011) «Vi fant, vi fant! En barnehageplass!», kommentar: Ellen Kongsnes

Stavanger Aftenblad (18.8.2011) «Fagentusiastenes triumf», leder

Stavanger Aftenblad (22.8.2011) «Still krav om mer forskning», leder

Stavanger Aftenblad (31.8.2011) «Fra julegave til sommerfest», leder

Stavanger Aftenblad (6.9.2011) «Frekk? Nei, bare ærlig og tydelig», kommentar: Torunn Egge Roux

Stavanger Aftenblad (1.10.2011) «Nye funn, nye utfordringer», leder

Stavanger Aftenblad (7.10.2011) «Pressa av suksess», kommentar: Tom Hetland

Stavanger Aftenblad (7.11.2011) «Miljøambisjonene senkes». leder

Stavanger Aftenblad (10.12.2011) «Klimakamp i motvind», leder

Stavanger Aftenblad (31.12.2011) «Unntaksfylket», leder

Stavanger Aftenblad (10.1.2012) «Nei, ikke annerledeslandet. Bare oljelandet», kommentar: Torunn Egge Roux

Stavanger Aftenblad (30.4.2012) «Vekstens velsignelser», leder

Stavanger Aftenblad (16.5.2012) «Nødvendige spørsmål», leder

Stavanger Aftenblad (6.7.2012) «Evnen til å spinne nye mønstre», kommentar: Harald Maaland

Stavanger Aftenblad (6.7.2012) «Energi-Rogaland», leder

Stavanger Aftenblad (2.8.2012) «Vi svikter vårt ansvar», leder

Stavanger Aftenblad (9.8.2012) «Ekstremværet», leder

Stavanger Aftenblad (24.8.2012) «Å spille på lag med klima», leder

Stavanger Aftenblad (28.8.2012) «Vår olje og vår makt», leder

Stavanger Aftenblad (31.8.2012) «Elleville Olje-Ola», kommentar: Tom Hetland

Stavanger Aftenblad (31.8.2012) «Stavanger er sentrum», leder

Stavanger Aftenblad (9.10.2012) «Oljen er hele forskjellen», kommentar: Toralf Sandø

Stavanger Aftenblad (29.11.2012) «Vestlandet ut av Norge?», kommentar: Jan Zahl

VG (16.6.2011) «Storofsen», kommentar: Olav Versto

VG (5.9.2011) «Hanene på haugen», kommentar: Hans Petter Sjølie

VG (7.10.2011) «Annerledeslandet», kommentar: Hans Petter Sjølie

VG (15.11.2011) «Husbandet Gass!», kommentar: Frithjof Jacobsen

VG (16.11.2011) «Fossilene er fortsatt eldst», kommentar: Frithjof Jacobsen

VG (20.11.2011) «Hydrokarbonene som endrer verden», kommentar: Astrid Meland

VG (22.11.2011) «Viktig avtale for Statoil og Norge», leder

VG (2.12.2011) «Ingen miljøgevinst», leder

VG (10.12.2011) «Ta noen med en turban fra Durban», kommentar: Frithjof Jacobsen

VG (23.2.2012) «Subsidierte vestkantkjerrerr», kommentar: Astrid Meland

VG (22.3.2012) «Grønn hverdag», kommentar: Astrid Meland

VG (19.4.2012) «Statoil og oljesand», leder

VG (26.4.2012) «Norske klimasymboler», kommentar: Astrid Meland

VG (28.4.2012) «Ute og sykler for klimaet», leder

VG (3.5.2012) «Soltilbederne», kommentar: Astrid Meland

VG (17.5.2012) «Oljesand i Canada», leder

VG (4.8.2012) «Borten Moe gir gass», leder

VG (28.8.2012) «Den som ikke er radikal i sin ungdom...», kommentar: Astrid Meland

VG (31.8.2012) «Oljeglede», kommentar: Astrid Meland

VG (1.9.2012) «Borten Moes miljødebatt», leder

VG (28.11.2012) «Miljøgevinsten er lik null», kommentar: Astrid Meland

VG (26.12.2012) «Oljefondet og fremtiden», leder

Vårt Land (17.6.2011) «Ny sårbarhet», leder

Vårt Land (25.6.2011) «Mer olje», leder

Vårt Land (17.11.2011) «Verdens største bremssekloss», kommentar: Marianne Tønnessen

Vårt Land (29.11.2011) «Ekstremvær», leder

Vårt Land (26.4.2012) «En solid støydemper», kommentar: Per Anders Hoel

Vårt Land (3.11.2012) «Lofot-olje», leder

Vedlegg / Appendiks

Vedlegg 1:

Kodebok *Klimakrise eller oljefest?*

1) DATO

2) AVIS

1. Aftenposten
2. Dagsavisen
3. Dagens Næringsliv
4. VG
5. Dagbladet
6. Klassekampen
7. Nationen
8. Vårt Land
9. Stavanger Aftenblad
10. Nordlys
11. Adresseavisen
12. Bergens Tidende
13. Fædrelandsvennen
14. Dag og Tid
15. Morgenbladet

3) TITTEL

4) STØRRELSE

1. Stor (mer enn 600 ord)
2. Medium (300 – 600 ord)
3. Liten (mindre enn 300 ord)

5) REDAKSJONELL PLASSERING

1. Lederplass/ ledersidene
2. Økonomi
3. Politikk / nyheter
4. Verden
5. Kultur
6. Debatt
7. Annet

6) SJANGER

1. Leder
2. Kommentar

7) FORFATTER (Legg til 1 ved kvinne, 0 ved ukjent)

1. Klimajournalist

2. Energijournalist
3. Økonomi / næringslivsjournalist
4. Kommentator
5. Politisk journalist
6. Annen journalist, allround eller generell
7. Fast gjesteskribent
8. Utenriksjournalist
9. Kultur
10. Redaktør
11. Andre
12. Ukjent

8) HVA DISKUTERES

1. Klima
2. Olje / gass
3. Begge deler

9) I HVILKEN GRAD RELATERES KLIMA OG OLJE?

1. Klimakommentar som kun nevner klima
2. Klimakommentar nevner olje én gang
3. Klimakommentar der olje nevnes flere ganger
4. Oljekommentar som kun nevner olje / gass
5. Oljekommentar som nevner klima én gang
6. Oljekommentar der klima nevnes flere ganger
7. Oljekommentar det kun miljø nevnes

10) RAMMEHENDELSE

1. Oljemelding
2. Klimamelding
3. Andre meldinger / rapporter / møter
4. IPCC-rapport
5. Klimatoppmøter
6. Energikonferanser / rapporter
7. Valgkamp
8. Oljefunn
9. Værfenomener
10. Oljesand
11. Uttalelser
12. Statsbudsjett
13. Bedrifter som rører på seg: ekspanderer / flytter
14. Statoilstipendet
15. Lofoten
16. Fornybart: konsesjoner
17. Nye miljøkrav / tiltak
18. Ingen rammehendelse
19. Annet

11a) TEMA / 11b) TEMA 2

1. Politisk spill, politiske krangler
2. Klimakutt (hjemme eller ute)
3. Klimaavtaler / møter
4. Ukonvensjonell olje
5. Oljefunn
6. Fornybar energi
7. Energibehov / energiforbruk
8. Samferdsel
9. Klimatiltak (grønne sertifikater, CCS, klimakvoter, dieselavgift, elektrifisering av sokkelen)
10. Økonomi / arbeidsplasser
11. Forskning / utdanning
12. Ekstremvær
13. Klimamelding
14. Petroleumsmelding
15. Norges moralske paradoks (klimanasjon / petrolemsgigant)
16. Natur
17. Annet
18. Ikke relevant (tema 2)

12a) HOLDNING / 12b) HOLDNING 2

1. Olje / fossile brensel (inkl kull) som trussel mot klima
2. Olje som trussel mot nærmiljø (fiskeribestand osv.)
3. Oljen som viktig næring, lokalt (arbeidsplasser)
4. Oljen som viktig næring, nasjonalt (nasjonsbygging)
5. Olje, gass som viktig globalt (ren petroleumsenergi)
6. Olje som en brikke i det politiske spillet.
7. Olje er en trussel mot oss (oljeavhengigheten)
8. Klima som en brikke i det politiske spillet
9. Katastrofescenario
10. Mane til handling (internasjonalt, nasjonalt, individnivå)
11. Klima som en trussel mot miljø
12. Klimahysteriet er overdrevet
13. Klima som en del av det politiske spillet
14. Annet
15. Ingen holdning / Kan ikke avgjøres
16. Ikke relevant (holdning 2)

13) HVILKET PERSPEKTIV ER FREMTREDENDE

1. Globalt
2. Nasjonalt
3. Lokalt (regionalt)
4. Kombinasjon
5. Annet, hva:
6. Ingen

14) NEVNER KOMMENTAREN NOEN AV MELDINGENE

1. Klimamelding
2. Oljemelding
3. Ingen
4. Begge

15) HVILKE STEMME SITERES I KOMMENTARENE (kjønn legges til 1) (opp til 6 stemmer skal kodes)

1. Forsker, forskningsrapport: klima
2. Forsker, forskningsrapport: økonomi, næringsliv
3. Politiker, riks, Ap
4. Politiker, riks, H
5. Politiker, riks, FrP
6. Politiker, riks, SV
7. Politiker, riks, SP
8. Politiker, riks, KrF
9. Politiker, riks, V
10. Politiker, riks, MDG
11. Politiker, riks, R
12. Politiker, lokal, Ap
13. Politiker, lokal, H
14. Politiker, lokal, FrP
15. Politiker, lokal, SV
16. Politiker, lokal, SP
17. Politiker, lokal, KrF
18. Politiker, lokal, V
19. Politiker, lokal, MDG
20. Politiker, lokal, R
21. Representant fra oljebransjen / rapport fra oljebransjen
22. Representant fra klimabevegelse
23. NGO (LO, NHO osv)
24. Olje- og energiminister
25. Miljøvernminister
26. Grasrot
27. Næringliv (ikke olje)
28. Myndighet, råd
29. Andre

17) Nevner kommentaren Lofoten og Vesterålen?

1. Ja
2. Nei

Kodeinstruks *Klimakrise eller oljefest?*

Kategori: Redaksjonell plassering:

Variabelverdiene trenger en nærmere forklaring. Poenget her er å få oversikt over hvordan redaksjonen selv har klassifisert kommentaren / lederartikkelen: Kultur, politikk, økonomi eller ledersidene. Hvorvidt det er leder eller kommentar er derfor uviktig (dette kodes uansett senere). Ledersidene vil i de fleste aviser bety side 2 eller side 3. Dersom det kodes 1 her, kan man dermed anta at redaksjonen har vurdert kommentaren / temaet som viktig.

Kategori: Hva diskuteres?

Her er det ikke nok at både klima og olje nevnes i en og samme kommentar (i hvor stor grad de settes i sammenheng kodes senere). Det skal kodes 3 KUN når kommentaren vier like mye plass til olje og klima (50 / 50). Altså skal det legges like mye vekt på klima og olje gjennom hele kommentaren til sammen. Ved usikkerhet skal det noteres i kommentarfeltet.

Kategori: I hvilken grad relateres temaene?

Poenget er å finne ut om oljekommentarer har et klimaperspektiv og omvendt. Dette er hovedsakelig en ren tellevariabel. Likevel: Klima skal kodes som «nevnes» hvis det i en oljekommentar dukker opp setninger som «dersom vi skal unngå en oppvarming på to grader», fordi klimaperspektivet da er til stede i kommentaren. Miljø skal ikke telles som klima. Dersom olje- og energiministeren nevnes i en klimakommentar, er ikke dette tilstrekkelig for å kode 2 her.

Kategori: Rammehendelse

Variabelverdiene for rammehendelser er laget etter de begivenhetene som er mest kommentert i materialet i løpet av perioden. Rammehendelsen er altså den hendelsen som er utgangspunktet for kommentaren. I noen tilfeller vil det være flere rammehendelser. Likevel vil kommentaren stort sett springe ut fra én enkelt hendelse. Dersom flere er mulige, skal den mest fremtredende hendelsen kodes. Dersom én rammehendelse ikke kan bestemmes, skal en av hendelsene kodes, og den andre hendelsen noteres i merknadsfeltet.

Eksempel på tvilstilfelle: SA skriver en kommentar om at Statoil nettopp har funnet et nytt oljefunn og videre oljens betydning for det norske samfunnet. Statoils nye oljefunn presenteres på energikonferanse. I realiteten kan man da kode rammehendelsen som både

«energikonferanse» og «oljefunn», men ettersom dette er en kommentar om oljefunnets betydning, bestemmes rammehendelsen som oljefunn.

Kategori: Tema

Variabelverdiene for tema er laget etter de temaene som jeg mener er mest fremtredende i materialet. Det er mulighet for å kode to tema. Dersom flere tema er til stede i artikkelen, skal de temaene som er mest fremtredende kodes, og resten skrives opp i merknadsfeltet. Jeg fant ut at holdning og rammehendelse sammen tjente studiens formål bedre enn tema, og temavariabelen er derfor ikke brukt i analysen.

Kategori: Holdning

Holdning kan være utfordrende å kode, og variabelverdiene er naturligvis ikke uttømmende. Det er mulighet for å kode to holdninger, men de fleste artikler vil ha én fremtredende holdning. Det er noen holdninger som i prinsippet går over i hverandre, men som var nødvendig å skille fra andre.

1: Variabelverdi 1, holdningen «olje er trussel mot klima» skal kodes dersom skribenten argumenterer for å dempe oljeutvinning til fordel for klima (norsk oljeutvinning eller utvinning andre steder). Denne holdningen kan i prinsippet også kodes som «mane til klimahandling». Mane til klimahandling foreslår flere ulike måter å kutte utslipp på, deriblant å dempe tempo på oljeutvinningen. Grunnen til at akkurat «olje som trussel mot klima» er skilt ut, er at det er disse kommentarene som er mest interessante for min problemstilling.

2, 11: Olje / klima som trussel mot miljø skal kodes når det argumenteres for at oljeutvinning ikke bør skje enten fordi de skaper oljesøl som kan true fiskebestander eller fordi oljeplattformer kan være skjemmende for naturskjønnhet. Tilsvarende skal klima som trussel mot miljø kodes hvis det legges vekt på hvordan klimahensyn ødelegger naturen.

3, 4: Oljen som viktig næring, lokalt / nasjonalt (arbeidsplasser / nasjonsbygging) Forskjellen på «oljen er viktig lokalt» og «oljen er viktig nasjonalt» bestemmes av hvorvidt avisen legger vekt på oljens ringvirkninger for regionen avisen hører til (lokalt) eller om det er de nasjonale godene (velferdsstat) som vektlegges. Det skal alltid kodes 4 (oljen er viktig nasjonalt) dersom både det nasjonale og det lokale perspektivet er til stede.

5: Olje, gass som viktig globalt (ren petroleumsenergi) Holdningen «oljen er viktig globalt» skal kodes når oljens positive ringvirkninger for resten av verden vektlegges («ren», norsk olje, «verden trenger energi»)

6, 13: Olje / Klima som en brikke i det politiske spillet: Holdningen skal kodes dersom kommentatoren i hovedsak diskuterer olje- og klima som en brikke i det politiske spillet.

7: Olje er en trussel mot oss (oljeavhengigheten): «Oljen som trussel mot oss» skal kodes hvis skribenten argumenterer for at vi risikerer å bli oljeavhengige, lite konkurransedyktige i fremtiden og at den norske økonomien er altfor oljebasert.

9: Katastrofescenario: «Klimakatastrofescenario» kjennetegnes av at skribenten beskriver en dystre fremtid, uten å videre fremme noe håp om at noe kan gjøres. Denne skal kodes dersom den største delen av kommentaren omtaler fremtidige katastrofehendelser.

10: Mane til handling (internasjonalt, nasjonalt, individnivå) Holdningen «mane til klimahandling» skal kodes dersom skribenten mener at «noen» (politikere, næringsliv, «vi» osv.) må gjøre noe før det er for sent. Disse vil særlig komme ved klimamøter. Både rop på internasjonal enighet og politisk handling i Norge skal kodes her. Poenget er å få frem om journalistene mener det er mulig å gjøre noe med konsekvensene av klimaendringene før de blir katastrofale. «Mane til handling» og «katastrofescenario» vil i noen tilfeller gå over i hverandre. I hovedsak skal alle kommentarer som fremmer krav om handling kodes som «mane til handling», selv om også inneholder katastrofescenarioer.

12: Klimahysteriet er overdrevet «Klimahysteriet er overdrevet» skal kodes dersom skribenten argumenterer for at klimakrisen vil løse seg og at det er lite vits i å være redde for noe klimakatastrofe.

Kategori: Perspektiv

Perspektivet i kommentaren betegner hvilke forhold som omtales. Poenget er å undersøke om for eksempel olje settes inn i en global kontekst. Det skal alltid kodes så lavt tall som mulig. På internasjonale klimamøter *kan* dette være en utfordring. Derfor noen presiseringer:

Det skal alltid kodes 1 (globalt) dersom andre land eller nasjonaliteter enn Norge / norsk nevnes i kommentaren, og det dermed er noe mer enn norske forhold som diskuteres. Unntaket er dersom land kun nevnes i en bisetning (som for eksempel: Mens Europa er i krise, sitter Norge på den grønne oljegrenen», men Europa ikke dras inn ytterligere). Det må altså være et fokus utover det nasjonale til stede.

Det skal kodes 1 når Norges virksomhet i utlandet kommenteres. Under klimatoppmøter skal det kodes 1 dersom kommentaren nevner de internasjonale forhandlingene, men 2 (nasjonalt) dersom kun stedet for klimaforhandlingene nevnes, mens resten av kommentaren handler om norske politikere.

3, «Lokalt» kodes dersom kommentaren kun omhandler regionen avisen skriver innenfor.

Dersom usikkerhet kodes «kombinasjon» og noter i merknadsfeltet.

Kategori: Stemmer

Å kode stemmer i opinionsmateriale viste seg å være noe utfordrende, ettersom svært mange av kommentatorene viste til holdninger som ulike grupper utviste. KUN direkte sitat eller referanser til sitat kodes, og disse må kunne knyttes til en navngitt person, parti, organisasjon eller forskningsinstitusjon. Altså er kun Arvid Jensen kodet som stemmer i det følgende eksempelet: «PetroArctics Arvid Jensen peker på at dette vil skape store ringvirkninger i landsdelen[...] Miljøbevegelsen mener at regjeringen umulig kan nå klimamålene når det satses så offensivt på olje og gass» (NL270611). Det er gjort slik for å forsøke å påvise de som blir sitert og gjengitt i kommentarene. Altså må de referere til et reelt utsagn fra en konkret person / parti / navngitt gruppe, og ikke bare vise til en holdning fra en gruppe.

Både rapporter som blir sitert og personer skal kodes. Rapporter fra IEA kodes som næringslivsrapport.

Opp til seks stemmer skal kodes. Dersom fler, skal kun de første seks stemmene kodes

Vedlegg 2: Eksempel på diskursen «bygg landet»

Faksimile: Adresseavisen 30.8.2012 «Oljen er og blir gull verdt»

Oljen er og blir gull verdt

Den nye oljerikdommen er ikke et problem, men et luksusproblem.

Mange utredninger og meldinger, politiske vedtak og store reformer er basert på sviktende grunnlag. For det har lenge vært ansett som en kjensgjerning at oljeinntektene begynner å stupe fra 2020 og utover. Siste kapittel i det norske oljeeventyret skulle skrives så sent som for et lite år siden. Nå smiler hele oljebransjen fra øre til øre under den store messen i Stavanger. Det nye funnet på Sverdrup-feltet har til de grader forsterket troen på en ny fremtid. Det er knapt grenser for optimisme og fremtidstro.

Knapt grenser for fremtidstro

glade budskap. Altfor lenge har samfunnsdebatten vært preget av alle mulige problemer oljebransjen kan representere. Det har utvilsomt ført til gode løsninger med tanke på sikkerhet, helse og miljø. Forskning og utvikling, basert på prinsippet om at veien blir til mens man går, har skapt en norsk suksess i verdensklassen. I stedet for hele tiden å problematisere, kan vi med svært god grunn heller glede oss over både det som skjer på sokkelen og ringvirkningene på land.

Men hver gang olje- og energiminister Ola Borten Moe (Sp) sier noe positivt, som ofte er rene selvfølgeligheter, blir det oppfattet som kontroversielle utspill. Samtidig som landet blir stadig rikere,

Det er svært positivt at verdensledende aktører står frem med sitt

har vi en samfunnsmoral som angir at vi ennå ikke har forstått oljens betydning for velferdsnivået. Selv etter 40 år med virksomhet på sokkelen, er det ofte problemene som settes på dagsorden.

Norge har ingen grunn til å be om unnskyldning for at vi var så heldige. Sokkelen vi fikk skjermet var full av olje og gass. Det har gitt oss mer penger på bok enn noe annet land. Oljefondet er den beste politiske løsningen i moderne tid. Men det er tilnærmet tabu å snakke om vår rikdom. Den er et direkte resultat av hard, vellykket og riktig skattlegging. Det er mer stuert å være bekymret for fastlandsøkonomien og faren for todeling i arbeidsliv og næringsliv. Rikdommen må stadig snakkes ned. Pensjonsreformen hadde aldri kommet på plass uten at de dystre fremtidsanalysene kunne brukes.

I dag vet vi at oljeeventyret trolig vil overleve oss alle. Teknologiske nyvinninger har gitt nye, eventyrlige funn som kan mer enn doble oljefondet. Alle tror nye muligheter vil åpne seg både i nordområdene og i modne felt i sør. Pengestrømmen til statskassen vil derfor ikke avta, men øke kraftig fremover. Det utfordrer handlingsregelen for bruk av oljepenger, som er basert på synkende oljeinntekter. Utfordringen blir å stoppe populistisk pengebruk og fastholde ansvarligheten.

Rikdom medfører også problemer. Men de er lettere å leve med.

Vedlegg 3: Eksempel på diskursen «godhetsdiskursen»

Faksimile: Dagens Næringsliv: 23.11.2012 «Karbon i bakken»

DagensNæringsliv

Karbon i bakken

□ DAGENS NÆRINGS LIV MORGEN 23.11.2012 Side 2

Det internasjonale energibyrået (IEA) viser klimaavvret for verden med rapporten World Energy Outlook. Verden er på en bane som kan gi seks grader temperaturøkning.

Tiden for å legge om er knapp fordi eksisterende investeringer vil gi store utslipp i lang tid fremover. Utsiktene for en internasjonal klimaavtale er ikke spesielt gode. Og selv lønnsom energieffektivisering, som kunne redusert utslipp, blir ikke gjennomført.

Samtidig viser rapporten at verden har funnet mer fossil energi enn det som kan brukes hvis farlige klimaendringer skal unngås. Ifølge IEA må to tredjedeler av de fossile ressursene bli liggende urørt i bakken. Norske miljøorganisasjoner mener det viser at Norge må skru ned tempoet og holde igjen på utvinning av olje og gass. Men den koblingen blir for enkel.

Selv IEAs scenario for en utvikling der verden klarer å holde målet om at kloden ikke skal varmes opp mer enn to grader, viser at fossile energikilder vil ha en stor rolle å spille i årene fremover. Verden vil fortsatt ha behov for olje, også norsk olje. Dersom Norge skruer igjen oljekranen, vil alternativet trolig ikke være mer fornybare energikilder. Det kan like gjerne være mer press på oljesand og andre ukonvensjonelle kilder som har høyere utslipp fra produksjonen.

Også gass har en viktig rolle å spille. I USA viser skifergassrevolusjonen hvordan overgang fra kull til gass bidrar til at CO₂-utslippene reduseres raskt.

Problemet er at verden mangler en pris på utslipp. Både for å få til en overgang fra kull til gass, for å få til en overgang fra fossil til fornybar energi og for å fremme energieffektivisering. Nå er situasjonen i stedet at mange land, særlig i Midtøsten og Nord-Afrika, bruker enorme summer på å subsidiere fossile energikilder.

Neste uke starter en ny runde i de internasjonale klimaforhandlingene, denne gang i Qatar. Forventningene er lave. Målet er en ny klimaavtale i 2015. Hva slags avtale det kan bli, er ikke lett å si per i dag.

Norge har et ønske om å være en pådriver internasjonalt i klimaarbeidet. Det er en god ambisjon. Det er ikke så mange andre store oljeeksportører som kjemper for effektive internasjonale klimatiltak. Men ensidige norske kutt i olje- og gassproduksjon er ikke veien å gå. Effekten kan bli at de globale utslippene øker, og det var vel ikke hensikten.

© Dagens Næringsliv

Les også

[Det internasjonale energibyrået \(IEA\): OPEC har mislyktes med å regulere oljemarkedet](#)

Aftenposten - 12.09.2000

[Oljetempo Det internasjonale energibyrået](#)

Namdalsavisa - 20.11.2012

[Det internasjonale energibyrået \(IEA\): Landene trenger mer OPEC-olje](#)

Aftenposten - 10.08.2000

[Vis flere](#)

Vedlegg 4: Eksempel på diskursen «klimatrusselen»

Faksimile: Aftenposten 7.6.2012 «Det går stort sett verre»

Det går stort sett verre

Kommentar
Ole Mathismoen

Leder for politisk redaksjon

Menneskets utrolige evne til å ødelegge eget livsgrunnlag fortsetter med uforminsket styrke, viser den femte Global Environmental Outlook fra FNs miljøprogram UNEP. Bare på noen ytterst få områder kan det spores markant forbedring.

Litt fremgang
I to år har eksperter gransket de 90 viktigste av disse 500 målene:

- Bare fire har ført til markert fremgang – stans i produksjon og bruk av kjemikalier som ødelegger ozonlaget, fjerning av bly i drivstoff, økt tilgang på rent vann og økt forskning på hvordan forurensning rammer livet i havet.
- For 40 mål kan det med godvilje spores en viss fremgang, som flere nasjonalparker og at arbeidet med å redusere avskogingen har lyktes noen steder.
- For 24 har det vært liten eller ingen fremgang, inkludert bestrøelsen på å unngå klimaendringer, stanse utryddelse av viktige fiskebestander og ørkenspredning.
- For resten vet man for lite eller slår fast at farten i ødeleggelsene øker, som eksempelvis bestrøelsen på å redde korallrevene.

Så feil kan man ta
Rapporten advarer om at hvis menneskeheten ikke umiddelbart endrer sin adferd, vil en rekke kritiske terskler passeres, og raske og irreversible endringer ramme økosystemer på en måte som vil bli kritisk for menneskenes tilgang på mat. UNEPs leder Achim Steiner nøler ikke med å si at verdens regjeringer etter hvert vil måtte forholde seg til ødeleggelser og endringer av uante dimensjoner.

Her får du hele rapporten

Faktaopplysningene i denne artikkelen er hentet fra «Global Environmental Outlook 5» fra FNs miljøprogram UNEP. Den femte versjonen av «Global Environmental Outlook» kan leses i sin helhet på www.unep.org/geo og fylldigere reportasjer finnes på aftenposten.no.

En klam og het ettermiddag for 20 år siden vandret jeg rundt på et gigantisk konferansesenter utenfor Rio de Janeiro sammen med presidenter, prinsesser, statsministre, forhandlere og reportere fra hele verden. De fleste smilte. Avtalene var i boks. Verden hadde samlet seg om en klimakonvensjon, en konvensjon for å ta vare på klodens dyr og planter – og ikke minst en bærekraftig handlingsplan for det 21. århundre. En sterk følelse av å ha vært med på noe skjellsettende satt i kroppen.

Så feil kan man ta. Så naiv går det an å være. På disse 20 årene har verdens utslipp av klimagasser økt voldsomt, enorme mengder regnskog er borte og hundrevis av arter er utryddet.

Sirkusmøtene

Om to uker møtes verdens ledere til et nytt verdensmøte i Rio. Denne gangen er det ikke en gang håp om noen ny avtale. Man satser på en ny av de utallige deklarasjonene. Som i praksis betyr null og niks.

I åreis har jeg forsvart de store møtene og de globale forhandlingene i FN-regi. De snakker jo sammen, de møtes, det blir oppmerksomhet om problemene.

Men nei, toppmøtene, disse enorme miljøsirkusene, har

snarere som viktigste funksjon å forlede verden til å tro at våre ledere tar truslene på alvor.

Sommerens sirkus i Rio, med en stor offisiell statslederseanse og en stor såkalt folkelig leir med miljøvernere fra hele verden, blir en ny påminnelse om menneskenes bevisste og ønskede handlingslamelse.

Aftenpostens reisebudsjett blir ikke belastet med flybilletter til Rio denne gangen.

Kollaps – et etter et

I FNs gjennomgang av sine egne avtaler heter det ganske tørt at vitenskapen nå har bevisst at klodens systemer er presset til sine biologiske grenser, og at mange av grensene snart overskrides. Noe er allerede passert.

På norsk betyr det at økosystemer vi mennesker er helt avhengig av kollaps – et etter et.

At historien vil måtte dømme våre ledere ganske stygt ser knapt ut til å affisere dem. Situasjonen må bli betydelig verre før folk flest presser sine ledere til handling. Klimasurret i Stortinget om dagen er et godt eksempel i så måte. Hvor mange bryr seg egentlig om at våre politikere, i et av få land som faktisk har råd til en nødvendig snuoperasjon, knapt klarer å enes om selv de enkleste tiltakene?

Det mest skremmende er faktisk at politikerne våre selv tror de er miljøvennlige politikere.

Randers har dessverre rett

For 40 år siden skrev Jørgen Randers sammen med to andre den banebrytende boken *The Limits to Growth*. Deres datamodeller påviste at kombinasjonen av ressurs- og naturbruk og befolkningsvekst ville føre til kollaps. Den sjokkerende oppdagelsen deres er aldri blitt motbevist. Snarere tvert imot.

Nylig kom Randers med oppfølgeren 2052 – et varsel for de neste førti årene. Han forutser intet apokalyptisk sammenbrudd, men et sakte og tragisk forfall hvor en rekke mindre sammenbrudd vil komme på rekke og rad, mens verden rundt ruller videre som om intet har skjedd.

Han forutser en stadig fattig-

gere og mindre demokratisk verden etter hvert som ressursene tømmes, og politikere som presser ut enda mer for å holde det gamle systemet i gang så lenge som mulig. Randers bok har vakt betydelig oppsikt i mange land, ikke minst i USA.

Både BI-professor Randers og gårdsdagens FN-rapport påviser at det fortsatt finnes en alternativ vei, slik at klimaendringene kan begrenses og økosystemer reddes.

Men vi har ikke de lederne som har mot til å gjøre dette. På vegne av ungene mine skulle jeg intens ønske de dukket opp snart.

ole.mathismoen@aftenposten.no

Det mest skremmende er faktisk at politikerne våre selv tror de er miljøvennlige politikere.

Vedlegg 5: Eksempel på diskursen «bevaringsdiskursen»

Faksimile: Bergens Tidende 22.3.2012 «Et slag i ansiktet»

NVE turer frem i Nordhordland som de gjorde i Hardanger.
Og regjeringen toer ventelig sine hender.

Et slag i ansiktet

BKK HAR SØKT konsesjon for en ny 300 kV kraftlinje mellom Mongstad og Kollsnes i Øygarden. Linjen skal bygges i et vakkert, lavt og småkupert landskap – på mange måter mer sårbart enn fjellpartiene i Hardanger. I Nordhordland er det for eksempel slik at det bor mange mennesker i det nakne kystlandskapet ved innløpet til Hjeltefjorden.

Elektrifisering av sokkelen er i seg selv et narrespill

Formålet med linjen er blant annet å skifte ut strømfor- syningen til olje- og gassinstallasjoner i Nordsjøen – fra gasskraftverk til elektrisk strøm fra land. Etter en lang saksbehandlingsrunde, som begynte allerede i 2005, kommer nå konklusjonen fra Norges vassdrags og energiverk (NVE). Den sier at den mest kontroversielle og skjemmende traseen skal velges.

«**DET FØLES SOM** å få et slag i fjeset», sier ordfører Jon Askeland i Radøy. Det er forståelig.

Allerede da NVE i 2011 la frem sin første innstilling, hadde de valgt å se bort fra alle løsninger som kunne dempe skadevirkningene av en skjemmende og brutal kraftlinje. Samme år var Olje- og energidepartementet på befaring i området. De påla BKK å utarbeide en søknad der det var lagt inn alternative og mer diskrete løsninger. Den ekstrarunden, initiert av departementet, skapte forståelig nok optimisme i de aktuelle kommunene, som

ikke har glemt at Øygarden på 90-tallet – rimelig nok – fikk innfridd kravet om kabling.

DESTO MER BRUTALT er det å oppleve at NVE suverent velger å se bort fra initiativet fra sin overordnede. Som om ingenting var hendt, velger de en trasé- og luftlinjeløsning som går på tvers av BKKs ekstrasøknad.

NVE har tidligere hevdet at de har tatt lærdom av folkeaksjonen mot linjene i Hardanger. Det bærer ikke denne avgjørelsen preg av.

DEN NYE LINJEN ER et nasjonalt prosjekt, der Norge – gjennom å elektrifisere sokkelen – skal pynte på sitt nasjonale CO₂-regnskap. Det er i seg selv et narrespill, for det bidrar ikke til mindre global oppvarming.

Men uansett, når det som her er nasjonal politikk som skal trumfes gjennom, bør ikke kostnadene lastes over på lokalsamfunnet i form av skjemmende naturinngrep. Det koster rundt en halv milliard kroner ekstra å sørge for kabling i de mest sårbare traseene. Så mye må storsamfunnet kunne betale for å verne om Nordhordlands sårbare kystlandskap. I motsatt fall forstår vi det godt om nordhordlendingene mobiliserer massene til kamp mot avgjørelsen.

DERSOM OLJE- og energiminister Ola Borten Moe fastholder NVEs innstilling, legger vi til grunn at anken går til Kongen i statsråd. Da får vi se i hvilken grad SV og Sps øvrige statsråder velger å stå på lokalsamfunnets side i denne saken.

Offentlig pengebruk

DE TILLITSVALGTE i Nav Hordaland føler seg overkjørt etter at omfattende omstilling er gjennomført i strid med medbestemmelsesretten i avtaleverket.

Nav-ledelsen har, i samarbeid med Arbeidsdirektoratet, besluttet å løse problemet ved å opprette en ettårig prosjektstilling for en personalmedarbeider som skal kvalitetssikre at endringer i organisasjonen håndteres i tråd med reglene.

Dette er den første stillingen av sitt slag som er opprettet i Norge. Den bør også bli den siste.

Det må være et minstekrav at ledelsen i våre offentlige etater opererer i tråd med regelverket på arbeidsplassene de er ansvarlige for. Men aksept for at offentlige ledere skal kunne kjøpe seg kompetanse de enkelt kan skaffe internt, vil skape uheldig presedens for den offentlige pengebruken.

Direktør Anne Kverneland Bogsnes og hennes kollegaer i Nav-ledelsen bør sørge for å implementere etatens regler og avtaler i den daglige driften – uten å belaste samfunnet med unødige utgifter.

Vedlegg 6: Eksempel på diskursen «det politiske spillet»

Faksimile: Vårt Land 26.4.2012 «En solid støydemper»

KOMPROMISSKUNST

Klimapakken innbyr ikke lenger til så tøff krangling og det er få tiltak som svir. Også opposisjonen kan ha nytte av akkurat det.

En solid støydemper

ANALYSE

Per Anders Hoel

Det var sjansje til å fotografere to lagbilder i går:

Ett av regjeringen som klarer å dempe ufreden om klimagrepene, og skrotet voldsomt av seg selv på en pressekonferanse.

Og et annet «lag» av ikke-sosialister i Stortingets vandrehall, en gjeng som kan komme til å arve klimakrangelen.

For hvis de havner i regjering sammen – med eller uten Frp – vil Høyre/KrF og Venstre måtte slite med akkurat de samme målene og akkurat den samme slunkne offentlige pengesekken i tiden fremover.

På senga. De borgerlige ble i går tatt litt på sengen. Klimameldingen kom tidligere enn antatt og akkurat tidsnok til at den i praksis kan behandles av Stortinget i vår. Dermed blir tonen deres litt spakere:

De kan ikke hamre på at meldingen ikke kommer. Men kanskje viktigst: Om de skriker for kraftig om innholdet, kan de møte seg selv i døra om de lykkes med å kapre regjeringsmakten. Spesielt hadde Høyre grunn til å dempe seg litt.

SV-opptur. Regjeringen får likevel doser med refs, blant annet for ikke å nå klimaforklærets 2020-mål. KrF mener eksempelvis at klimafondet er «pin-glete». Venstre savner grønne skatter. Og Frp er mest opptatt av at forbrukerne ikke skal få noen klimaregning.

For SV-toppene Audun Lysbakken og Bård Vegar Solhjell er klimameldingen en sårt trengt opptur. De unngår måset om den meldingen som aldri kom. Dessuten er det viktige målet om at to tredeler skal kuttes her hjemme, på plass.

Ingen «hurra». Men denne gangen var det ikke noe Natur og Ungdom utenfor som sang «hurra, hurra, regjeringa er bra». Det gjorde de da regjeringen skånet Lofoten for oljeleting. Miljøbevegelsen er ganske avventende til totalpakken.

Med klimameldingen går regjeringen nok engang fra in-

ternbetik til stødig kompromisslandings-

Industrien, som LO-bossen Roar Flåtten ropte varsko for i fjor, slipper unna tange miljøkrav. Aps seier er at klimapolitikk blitt næringspolitikk. Et eget klima- og energifond – på opp til 50 milliarder – skal sikre ny teknologi.

Leve Tøten. For Sp er det nære ting som teller. Endelig er hjemlig skog – og bygdenæring – på plass i klimapolitikken. Det skal plantes mer og høstes bedre: «Karbon-opptak i et tre på Tøten er like stort som opptak i et tre i Amazonas», lød det fra partileder Liv Signe Navarsete.

Det var en dag det ikke manglet på store ord fra de rødgrønne toppene: «Formidabel omstilling», «merkedag i norsk politikk» og «fantastiske visjoner» fra en norsk regjering.

Et viktig punkt i regjeringens klimakuttliste er forskuttet fra neste nasjonale transportplan,

«Det var en dag det ikke manglet på store ord fra de rødgrønne toppene»

og den kan bli en hodepine. Inter-city-triangelet mellom store byer på Østlandet løftes tungt opp. Den sluker atskillige milliarder. Om de rødgrønne taper, havner regningen på bordet til Erna og co.

Sykkel i kuling. Også din egen spasertur er blitt klimatiltak. Folk skal gå mer for å komme seg frem. Bevilgninger til gang- og sykkelstier fortobles.

Gå-strategier kan høste begeistring på Gritnerløkka og andre sentrale Oslo-strøk der «Lysbakken-skarene» bor.

Slikt – og sykkelstrategier – er definitivt mindre pop hos velgere der to barn skal i ulike barnehager om morgenen og regn og kuling pisker i fra vest. Men i klimaregnskap får også sykkelene nå sin plass i balansen.

Per Anders Hoel
kommentator
per.anders.hoel@vl.no

Vedlegg 7: Eksempel på diskursen «teknologioptimismen»

Faksimile: Stavanger Aftenblad 6.7.2012 «Evnen til å spinne nye mønstre»

Klimakrise. Ressurskrise. Eurokrise. En kan bli matt av mindre. Er det i det hele tatt håp for menneskeheten?

Evnen til å spinne nye mønstre

HAR DU HUND, må du gå tur. Og går du tur på norske sommerstier, vandrer du før eller senere inn i en edderkopptråd eller-nett. Det er utrolig hvordan disse små dyrene greier å strekke slike tynne silketråder og veve slike vakre mønstre. Naturens webdesignere lager nett med suverent brukergrensesnitt, perfekt tilpasset formålet. Og det er alltid det samme: Å fange fluer og andre insekter. Mat.

Men edderkoppene finner sjelden på noe nytt. De holder seg til det samme designet generasjon etter generasjon, årtusen etter årtusen. De er vel også underlagt evolusjonens lover, men et slikt perspektiv er lite relevant i praksis. Edderkoppen gjør hva den alltid har gjort, og ser lite behov for forbedringer. Fluene fortsetter jo å gå rett i fella, slik de alltid har gjort.

ANNERLEDES med oss mennesker. Vi reflekterer over oss selv. Vi stiller spørsmål. Vi er ustoppelig nysgjerrige – vil alltid vite mer, forstå mer, finne på mer. Vi blir aldri fornøyd. Disse evnene har brakt oss langt, gitt oss store suksesser – men har også ført til svære katastrofer. Vi er flinkere til å finne på nye ting enn til å se konsekvensene av dem.

Visheten om at vi skal dø, har dessuten gitt oss behov for noe å tro på, noe eller noen utenfor og over oss selv. En mening i det meningsløse. Det har gitt oss styrke, men har ofte også ført oss galt av sted. Eller ingen steder. Er verdens-

Harald Maaland
Journalist,
Aftenbladet

Pessimismen har sterkere grobunn enn optimismen når Europa later til å gå i oppløsning og klimaendringene får politen til å smelte og havet til å stige.

bildet fastlåst, kommer man ingen vei. Selv har jeg større tro på tvilen enn på troen, men kanskje behøves det litt av begge deler.

I troens ene ende ligger forestillingen om frelsen, om himmelen, om evig liv, eller hva man nå ellers måtte kalle den ultimate suksess. I den andre enden ligger forestillingen om dommedag, om helvete, om verdens undergang, om evig pine og straff – den ultimate fiasko, det endelige nederlaget. Begge deler har alltid hatt sine tilhengere, også i dag.

FOR TIDEN står kanskje dommedagsprofetiene noe sterkere enn loftene om gull og grønne skoger, i alle fall i vår del av verden, muligens med unntak av Norge. Pessimismen har sterkere grobunn enn optimismen når Europa later til å gå i oppløsning og klimaendringene får politen til å smelte og havet til å stige. Resignasjonen og nederlagsfølelsen var markant etter det siste klimatoppmøtet i Rio de Janeiro, og EU-toppmøtet i Brussel nylig klarte heller ikke å fjerne frykten for at det nå går den gale veien med Europa. Så ille som middelalderens forestillinger om dommedag er det vel ikke, men vi aner en stemning av kommende undergang. Vi tror kanskje ikke på helvete lenger, men på at ingenting nytter.

Men slik edderkoppene spinner trøstelig videre på sine tråder etter at de er blitt revet ned av et stormkast eller en uforutsiktlig turgår, fortsetter mennesker alltid å finne på nye

ting. Ny datateknologi, nye energibærere, nye måter å styre Europa på. Om løsningene ikke er å finne på toppmøter eller konferanser, er det likevel alltid noen som arbeider med dem, og før eller senere vil de materialisere seg. Det kan ta tid, og det kommer kanskje ikke til å skje smertefritt, men det skjer, i et vekselspill mellom spørsmål og tvil, tro og handling.

DET FINNES mennesker som arbeider med vindkraft og bølgekraft, med tidevann og solenergi, med alt det som før eller senere skal bringe verden ut av fossilenergis kvælende grep. Teknologien kommer, mye av den er der allerede, og de nødvendige politiske beslutningene kommer nok også etter hvert, selv om de burde ha kommet raskere.

Men dette er ikke nok; vi forbruker også en mengde andre naturressurser fortere enn vi burde. Voksende folketall og et stadig økende forbruk er i ferd med å forårsake uopprettelig skade på jorda, advarte FN i sin globale miljørapport, som ble offentliggjort like før klimatoppmøtet i Rio nylig. Fiskebestandene minker, ørkenen vokser, mineralressursene skrumper inn. Vi er i ferd med å ødelegge vårt eget livsgrunnlag, skal vi tro rapporten. Selvfølgelig er det grunn til å ta varslerne alvorlig, selv om slike store katastrofeplaner ikke gjerne kan bidra til å skape en viss mattet. Det nytter jo ikke allikevel.

Men det gjør det; oppfinnsom-

het og innsats nytter. FN-rapporten påpeker selv noen framskritt: Ozonlaget er reddet, blyet er ute av bensinen, og det er blitt bedre tilgang på rent vann, blant annet. Den sure nedbøren er borte. Luften over London er klar. Langt fra nok, men noen steg på veien.

DET ER INGEN GRUNN til å tvile på advarslene fra dem som har vitenskapelig innsikt til å se farene som truer oss hvis vi ikke endrer kurs. Men det er også grunn til å peke på den evne til problemløsning menneskene har lagt for dagen de siste århundrene. Myster vi troen på den, har vi i alle fall tapt.

Det gjelder også situasjonen i Europa. Det kan se dystert ut nå, både for grekere og spanjoler, og for samholdet i Europa. Men ikke glem hva som har skjedd i Europa etter andre verdenskrig: På ruinene ble det bygd opp et fellesskap som i dag omfatter så godt som hele verdensdelen. Først ble erkerivalene Tyskland og Frankrike forsonet, senere ble øst forent med vest – en lang, omstendelig og krevende prosess, som har krevd store tilpasninger fra de enkelte statene.

Den kommende prosessen, sannsynligvis i retning av en tettere union, men forhåpentligvis også med reformer som styrker demokratiet i EU, blir ikke enklere. Men i motsetning til edderkoppene har mennesket evne til stadig å spinne nye mønstre. Noen ganger går det galt, men forbausende ofte lykkes det også.

Vedlegg 8: Eksempel på diskursen «misnøyediskursen»

Faksimile: VG 28.11.2012 «Miljøgevinsten er lik null»

Det er klart det er dyrt å sende folk til månen. Da gjelder det å lage noen planer som ikke er helt science fiction.

Man kan mistenke at vi har brukt mer energi på å krangle om gasskraft og rensing her til lands, enn den gasskraften vi faktisk har produsert.

En regjering har gått av, et mistillitsforslag har passert og ikke minst – opinionen har blitt ukentlig eksponert for Frederic Hauge.

Men månelandingen krasjer. I går brakte VG nyheten om at prisen på Jens Stoltenbergs prestisjeprosjekt, rensing av gasskraft, så langt er på 9,6 milliarder.

Resultat?

Ikke et gram CO₂ er fjernet fra atmosfæren. Miljøgevinsten er ikke bare null, den er negativ.

En dråpe er ikke nok

Allerede da Stoltenberg tok på seg månestøvlen i 2007, var det klart at den unike renseteknologien vi skulle finne opp, hadde vært i kommersiell bruk i Texas i 40 år.

Om vi klarer å gjøre det samme som amerikanerne, er neste steg å finne et sted å gjøre av CO₂en vi renser ut.

Gassrensing høres fancy ut, men det er ikke slik at vi kan «rense» ut en liten giftandel og putte på lager. CO₂ er hovedresultatet av all forbrenning. «Gassrensing» er CO₂-fangst og deretter en enormt omfattende lagring av den.

Må ha enorme lager

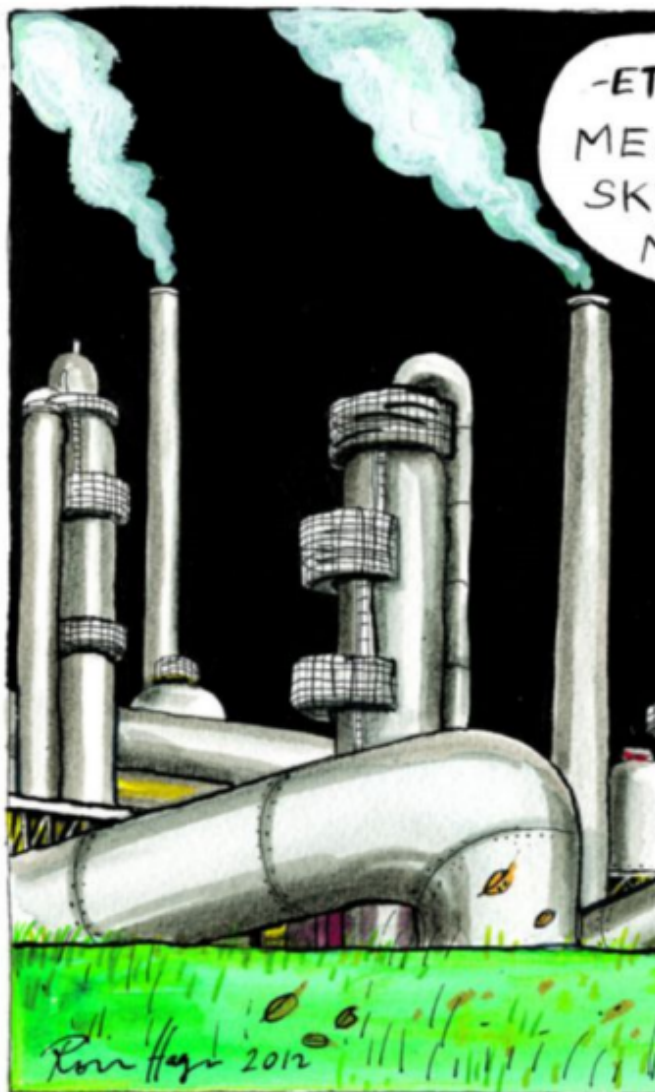
Politikerne trodde man kunne vedta oppfinnelser. Men lagringen, den får vi ikke til å fungere. Tanken er å sende CO₂ i rør til reservoarer i havbunnen, der hvor oljen kommer fra. Men olje er ikke gass.

All kranqlingen om når rensingen av gasskraftverket på Mongstad skulle stå ferdig, og at det går for sent, har vært meningsløs.

Det har ingenting å bety at vi ikke har nådd målet om å rense gass hverken i 2014, 2018 eller 2020. For det vi renser, går rett ut i luften igjen.

Vi har gjort noen forsøk på lagring av CO₂ som ikke er så lovende. For stadig lekker det ut. Da forsvinner klimaeffekten. Det holder ikke at gassen blir nede i havbunnen i noen få år, lagrene må være tette i 10 000 år for å godkjennes.

Også de lovende lagringsstedene, som det ikke finnes så mange av, lekker. Det er funnet en overraskende sprekk i lagret nord for Sleipner, ved Utsirasanden, hvor naturforholdene er best egnet til lagring. Det er et dårlig tegn.

Vi lagrer også i Barentshavet, der har trykket bygget seg slik opp at lagringen har måttet reduseres.

Ved oljefeltet Tordis i Nord-sjøen, gikk det svært dårlig. Trykket ble så høyt at det hele sprakk. Forurenset produksjonsvann lekket ut og vi fikk en farlig situasjon like i nærheten av en plattform.

Billigere kraft

Men nå spors det om det trengs noe rensing og lagring av gasskraft.

Det utskjelte og kostbare gasskraftverket på Mongstad som vi endelig fikk bygget etter massiv kran-

qling, det står stille. Det har ikke blitt produsert strøm her på over et år.

Norge har rigget seg til for å lage så mye fornybar kraft at vi ikke vet hvor vi skal gjøre av alt. Vi bygger allerede kabler til Europa for å bli kvitt overskuddet.

Det er en ønsket politikk fra regjeringen, som har bestemt at vi forbrukere skal subsidiere grønn kraft over strømregningen.

I tillegg gjør EUs kvotesystem, vind og sol på kontinentet gasskraft ulønnsomt. Derfor er gasskraftprosjektet vårt dødt.

Kan vi lære noe av både subsidiering av

